

NƏSR

İsa Muğanna

CƏHƏNNƏM

(ƏsƏr)

Roman

1. Fantastikasız fantastika

"Cəhənnəm" deyilən doğrudan da varmı, ya yoxdur? Varsa, ömrü onsuz da işgəncələr içində keçən insanı bir daha, özü də daimi əzaba salmağa hansı vicdansız yaratıcıya lazım olub? Və ya cəhənnəm yoxdursa, bir para adamın dediyi kimi, "insanı bəd əməldən çəkəndirmək, qorxutmaq üçün Din uydurmasıdır. Elə isə bir ağıllı və məntiqi sual da doğur ki, əgər bu "qır qazan"lı, "Odabaşı"lı dəhşət həqiqətən uydurulmuş yalandırsa, "Mif"dirsə artıq iyirmi ikinci əsrə qədəm qoymuş "sivilizasiya"lı bəşəriyyətdə bircə nəfər alim-filan tapılmayıb ki, "Cəhənnəmin doğrudan da varlığını və ya "mif"liyini sübut etsin?! Bu qəbildən sual axtarsan yenə tapılar. Mən isə, Cəhənnəmin varlığı, yoxluğu və sairə suallar üzərində düşünməkdən canımı çoxdan qurtarmışam və birbaşa deyirəm, var Cəhənnəm! Vaxtilə mərhum Muğannalardan eşitdiyim, sonra özümün, necə deyərlər, öz gözümlə gördüyüm əzab-işgəncə məkanını bütün təfsilatı ilə yazmağa hazırım.

Və yazıram, oxuyun. Şübhə yoxdur ki, Cəhənnəm haqqında həqiqət hamıya lazımdır.

Bünyad bəyin gözlərini əvvəlcə nazik yapışqanlı "leykoplaster"la, sonra qara lentlə niyə bağladılar? Maşında biri sağında, biri solunda ötürüb, neçə saatlıq yolda bir kəlmə də danışmadan gedib sərhədi necə keçdilər? - Bunlar Mazandaran meşəsində məlum oldu. Hadisə

də, əslində, elə orada - meşədə başladı: Bünyad bəy lap çoxdan görmədiyini agenti Qumralın səsini eşitdi:

- İqamətgaha gözü bağlı gətirildiyinə görə bizi bağışla, Bəy. Sənin istəkli "Bakirələr"iyn hamısı, o cümlədən mən, gözübağlı gətirilmişik buraya, getmək lazım gələndə də gözübağlı aparılmışıq. Parisə, Moskvaya İmamımızla görüşməyə aparılarda pəncərəsiz kupelərdə, ya da lap dar arakəsməli təyyarələrdə İmamızın özü ilə birlikdə o yan-bu yana getmişik, hardansa vertolyotla gətirilmişik bu meşə üçün. İmamımızın məlumatlarını haradan-haraya, kimdən kimə apardığımızı bilməmişik. Yalnız gecələr İmamımıza qulluq göstərmək lazım gələndə gözlərimiz işıq görüb. İnan! İncimə!.. Bizim hətta "İmam" kəlməsini dilimizə gətirməyə də ixtiyarımız yox idi, "Sahibimiz" deyirdik "İmam" əvəzinə. Sahibimizin eys-işrət iqamətgahı idi bu yeraltı ev. Hərdən vertolyotdan düşəndə bizə deyirdilər: "Moskva altı" meşədəsiniz. Sonra ağaclardan tanıyırdıq, bilirdik ki, yox, Mazandarandıyıq. Deyirdilər: "Fransada meşədəsiniz", tək onda çaşırdıq. Sən daha belə çaşqın yaşamayacaqsan, Bəy. Sahibimiz rəhmətə gedəndən sonra mənə dedilər: "Bundan sonra qonağın Bünyad bəy olacaq". Açığı, sevinmədim, Bəy. Çünki səndə çox qəddarlıq görmüşəm. Əmma indi daha "ixtiyar"ın məndədi. Görürsənmi, necə sərbəstəm, hətta gülürəm. Çünki "İspolnitel" mənəm daha, Bəy. Əmma qəddar olmuyacam mən. Əksinə, qulluğunda duracam, açığı, cavanlaşdıracam səni.

Arxadan kiminsə soyuq əli uzanıb, bəyin başının dövrəsindən qara, enli, qalın lenti çıxartdı. Eyni anda yenə Qumralın səsi gəldi:

- İncimə, bəy, incimə. Hara gətirildiyini dedim. Nə üçün gətirildiyini bil: yaxşıca cavanlaşdıracam səni burda ki, yüz on üç yaşdan sonra da işə yarıyasan. Sən yeganə müsafirsən ki, yüz on üç yaşında da kəşfiyyətçisan. Çünki çox təcrübəli adamsan. Yer üzündə ikinci belə adam yoxdu, ola da bilməz... Sahibimiz səksən yaşında qocaldı. Çox intizar çəkirdi, heç bilmirdi Moskvada hazırlanır, yoxsa Parisdə. İllər keçirdi, hakimiyyətə gəlməyə şərait yaranmırdı, lap partlayırdı kişi. Bir də, açığı, Bakirələrlə ünsiyyətə dözmədi. Sənə heç altmış, yetmiş yaş da vermək olmaz. Bu sirri-xudanı açmaq mənə tapşırılıb. Sənin adi, sadə agent kimi tanıdığın bu alim zənən bu yüz on üç - yetmiş yaşlı adamın hissiyyatını qurdalamalıdı bir az. Gəl görək niyə bu qədər şəhəvtlisən, gəl. Deyirlər itdə olur belə şəhəvt.

- Nə?! Ay qız, sən nə danışırsan! - Bünyad bəy nədənsə qızarıb titrədi.

Qumral isə, əksinə, asta-asta gülüb, əlini qocanın üzünə çəkdi.

- Hirsənmə, Bəy. "İt" kəlməsi sənin bioqrafiyanla bağlıdır. Əmma açmıram o sirri, qorxma... Türkiyədən Azərbaycana gedən "Boz qurd" batalyonları da "it" deyirdilər sənə, əmma heç incimirdin onlardan, çiyinlərindən düşməyən Kalaşnikov avtomatından qorxurdun, sonra tez-tez qonaqlıq verdin onlara, adını "Bəy" elədilər. O vaxt necə sevindiyin yadımdımı? Axı, sən

doğrudan da Bəysən. Adın da Bəydi, özün də. Bəlkə elə köhnə bəyliyəndədi şəhvətin sirri? Qarayazı meşəsində, Qarasu deyilən yerdə qunduzlara - itlərə arpa yedirdə - yedirdə, hər gün gecə gedirdin Muğanlı kəndinə, hansı Muğanna haradadır, nə işlə məşğuldur, necə öldürmək olar ki, səsi çıxmasın?

Bəy qıza çəpəki baxırdı.

- Sən bunları hardan bilirsən, ay qız?!

- Vaxtı çatanda biləcəksən, Bəy. Tələsmə. Sən, necə deyərlər, ovcumun içindəsən, Bəy. Bakirələrdən hərəsindən bir az-bir az eyş-işrətdən başqa heç nə görməmişən sən bu həyatda. Düzdü? Ömrün kəşfiyyatda keçməyibmi, yazıq Bəyimiz! Deyirsən bəlkə kəşfiyyatçı həyatının mərhumiyyətləri hərisləşdirib səni, bu sinnində bakirələrlə bir yerdə olmaq keçib könlündən? Sahibimizin canı üçün lap yazığım gəldi sənə. Mənim təklifimdi bu - bakirələrlə birgə olmaq, hüceyrələrini diriltmək. Hə! Elə bilirsən dirilməz? - Qumral elə gülürdü: - Özüm dirildəcəm ölmüş hüceyrələrini! İndiki şəhvətin birə-beş artacaq!

Bayaqkı soyuq əl yenə arxadan uzanıb Bünyad bəyin gözlərinin üstündən ikinci qara, zərif "leykoplaster"ları qopartdı, kandarın arxasındakı qara pərdəni kənara çəkdi və Bəy, Sahibinin iqamətgahını gördü və heyrətdən qurudu. Sahibinin bu gizlin eyş-işrət iqamətgahı onun - Bünyad bəyin min doqquz yüz iyirmi üçüncü ildə "İran"la "Rusiya" (daha doğrusu, Şimali Azərbaycan) arasında sərhəd bağlananda tərki etməyə məcbur olduğu batin İsmaili iqamətgahının bir hücrəsi idi.

Vaxtilə "verbovat" olunanda bakirələrdən qaradınməzliyi ilə seçilən Qumral indi heyrətli dillidilavər, həm də bir növ mədəni və qəribə gənc olmuşdu.

Qumral elə bil onun fikrini duydu.

- Təəccüblənmə, bəy. İyirmi üçüncü ildən indiyə qədər Bakının məscidlərindən, Lənkərandan, Astaradan, Cəfəri müridlərinin əllərilə yığıb göndərdiyin qızıl, bu hücrədə hər şey, olduğu kimi durur, mən özüm də! Bəli! Özüm də! Bunun sirrini də sonra biləcəksən... qızıllardan lap az bir qismi inqilaba xərclənib. İslam inqilabını əslində SSRİ öz xərcinə elədimi?! Şimali Azərbaycanla Cənubi Azərbaycanın arasını həmişəlik kəsmək, Bakı, Xəzər neftinə sahib olmaq üçün SSRİ qızılı təyyarəylə daşıyırdı. Sahibimiz buradakı qızıldan lap cüzi qismini bakirələrə verirdi, vəssalam. Bakirələrdən hamısı elə məntək kübarlaşmışdı. Gördüyün kimi, əşyalardan da kübarlıq yağır. Nə istəsən, verəcəm. Sən Sərvinazı Muğanlının o Türməni deyilən yerində tutub o dünyaya göndərmisən. Bəli, bilirəm, Bəy! Bakirələrin səni yaxşıca cavanlaşdıracaqlar. Çünki hamısı bax

beləcə məntək cavan, tərəvətlidirlər. Niyə? Deyəcəm hər şeyi! Gəl, Bəyim, gəl! Sahibimizin xidmətində olan qızlar kimi, adım elə Bakirədir. Burda türklərimizin içində Qumral olmuşam.

Bünyad bəy içəri keçdi.

Hücrədə hər şey, o cümlədən alçacıq təam stolu, təxtxabın ipəkləri, hətta balınc da tünd qara rəngdə idi. Qumralın qumral üzü, badamı gözləri ən müasir diskoteka lampalarının titrəşən "ışıqlarını əks edib içəridən şölələnirdi. Bünyad bəy məşində nə qədər silkələnib əzilsə də, bir necə andaca dirçəlib bu sifətin şöləsinə qapılıb daha heç nəyə diqqət yetirə bilmədi. Ətrafında hər şey dumana büründü.

Qumral elə bil qocanın fikrini oxuyurdu:

- Hə... səndə günah yoxdu, Bəy. Necə ildi o meşədəki "Zversovxoz"da1, itlərini yemləyə-yemləyə zənən üzü görməmişən. Elə ona görə demisən ki, istefaya gedənlərə pul verməyin siz, tovrışi, mən zənənlərlə işləyəndə dirilirəm.

Qumralın köksdən gələn sehrli səsinin hərarəti qocanı vururdu. Yaxınlaşanda, əzabkeş, üzgün Bəy bu yaxınlıqdan od alıb alışıdı. Sinəsi qabarıb - enib dalğalandı. Ağ, ipək saqqallı, zərif üzünün gözəlliyi ilə o qədər də uyuşmayan nəhəng, sümüklü, kobud əlləri Qumralın şabalıdı ipək saçları üzərində titrəyib, zərif, uzun boynuna, çiyinlərinə, sonra gərdəninə endi. Yüz on üç yaşlı quru sümük əllər deyildi daha bu əllər, acıxmış şir pəncələri idi.

Əmma Qumralın silahı daha güclü idi. Bu silah onun müdrik sakitliyi idi.

- Tələsmə, ey səksən pud qızıl sahibi!.. Düz səksən pud qızıl var burda, lap cavanlaşsaqsa, Bəy. Əmma qızıl görüb qızıl ilana dönən Bəyimi xəbərdar etməliyəm ki, eyş-işrətlə bahəm Bakirə Qumraldan həm də dərs almağa göndəriblər səni. Bəli! Təəccüblənmə!.. Sonra biləcəksən necə dərdsi bu dərs. SSRİ çəkistləri arasında çekist dərsi. İran siyasiləri arasında polis dərsi almısan. Yadına sal, Peterburqdan Bakıya, ordan da uyezdə göndəriləndən bəri kimlərlə işləməmişən! Artistlər arasında artist Bəyim, mollalar arasında molla Bəyim, inqilabçılar arasında inqilabçı Bəyim ömrünün son illərini meşədə Zversovxozda itlərin arasında yatıb kobudlaşıb, elə yetişən kimi əlini aşağı atır!

Bəlkə zversovxozdakı o zverlərdi səndəki şəhvətin sirri, bəyim? Bayaq da eyham vurdum. Bir az da açıq deyim.

Açıq danışırım. Zversovxozda su itlərini yemləyə-yemləyə murdar-laşmışan!

Saflaşmağa göndəriblər səni bu iyirmi altı yaşlı alim zənən yanına. Təəccüblənmə! "Verbovka" vaxtından çox keçsə də, yaşım artmayıb. Bunun üçün xüsusi şərait var. Vallah, billah, Bəy. Düz iyirmi altı yaşımdayam! Vaxtı çatanda deyəcəm bu nə sirri - xudadı. Hələlik sirlərlə culğalanmalısən. Nəhayət, mən bunu da deməliyəm ki, nə Qumralam, nə də Bakirəyəm mən. Sənin Qumralıyın eyni olan tamam başqa bir zənən dərs deyəcək sənə, Bəyim. Onda özüm kimi adım da dəyişək. Uzaq yoldan gəlmisən. Öz təcrübəmdən bilirəm, maşında beş-altı saat fasiləsiz yol gedən adamın beyninə uğultu düşür, qulaqları tutulur. Çalış dediyimi eşit, bəyim. Təkrar edirəm, nə sahibimizin Bakirəsiyəm mən, nə də sənin Qumralın. Eyni zamanda həm Bakirəyəm, həm də Qumral. Özüm kimi adım da dəyişəcək. Əmma həqiqi adım başqadı. Özüm də başqayam, Bəy. Sən bir yaxşı-yaxşı bax mənə, sənin Qumralıyın kopyası olan tamam başqa zənən deyiləm?!..

Bünyad bəy baxıb-baxıb başını bulada və nəhayət dilini tərpedib:

- Yox... sən Qumralsan. Allada bilməzsən məni, - dedi.

Qumral qumrov kimi gincildədi - güldü.

- Sən Qumralı verbovat eləyəndə neçə yaşı vardı onun? On altı? Mən də elə o yaşdaydım o vaxt. Əmma gör neçə il keçib? Hesabladın? - qırx olmalıdı, düzdü? Mən başqayam, Bəy. Xüsusi dərs keçmişəm: siz kimilərə dərs demək, pozğunluğunuzu pozmaq, əxlaq saflığı vermək! Çox çətin işdi bu, Bəy. Əmma bacarıram.

- Köhnə əhvalat olsa da, məntək onlarla Bakirəni verbovat eləyən "master jenskix del" Bünyad bəy bilməli ki, biz çoxduq o vaxt. Verbovat günü dedin: "hamınız soyunun, mən soyunuram". To yest "doloy stıd" Bu bir. İkincisi, "mənim kliçkalarımından biri "Qızıl ilandı", ikincisi "Çax-çuxdu (alverçi), üçüncüsü - "hökmədar". Yəni mənə tabe olmayanı qızıl ilan kimi çalırım, ikinci, alverçi hökmən alladı, üçüncüsü, hökmdarın hərəmi olur. Siz mənim hərəminsiz" .. Sonra dedin "kliçkalarınızı özünüz deyın. Düzdü? Unutmusan. Bu, əlbəttə, qocalıq əlamətidir. Əmma eybi yoxdu, bu düzələcək!.. Yadına salıram. Bundan sonra Furak de mənə. Hind qızı Furak. "Qumral desən, bağımın meyvələrinin hamısı zəhərli olar. "Bakirə" desən, bağımın meyvələri lap zəhri-mar olar. Yəni bədrəftarlıq eləyərəm ha!

Bünyad bəy özünü itirmişdi.

Qarıya tərəf baxıb, bayaqkı, soyuq əli xatırlayıb, barmaqlarını gözlərinin kənarlarında soyuq yapışqanlı yerlərə sürtdü. Ömrünün yarısından çoxunu bir-birindən mürəkkəb kəşfiyyat işlərində keçirmiş, qorxu bilməyən "SSRİ çəkisti, İran siyasisi" indi nədənsə üşürgələndi.

- Öldürülməyə gətirilməmişəm mən. Bunu bilirəm. Elə orda da öldürərdilər... Sarsılmışam. Çox qocalmışam. Əmma hələ xeyir verə bilərəm. Beş-altı ay dincəlməyə ehtiyacım var... Sən "Bakirə" mənim agentimsən. İmamımıza xidmət eləyəndə "Qumral" olmusan. Bəs "Furak" kimindir?

Furak, qəribə bir sual verdi:

- Üçüncü dünya müharibəsi neçənci ildə başlanıb, Bəy? İkinci dünya müharibəsi hələ qurtarmamışdı. Stalin Çörçili "Ərəb dünyasının yeni renessansı" ilə qorxudub İsrailə müstəqillik aldı. Bunu təsdiq eləyirsən?

Bəy üzünü turşutdu:

- Məni xatirələrə çəkmə!

Furak, inadla:

- Lazımdı bu söhbət, bəyim! Lazımdı! - dedi.

- Mən sənə lap açıq, lap çılpaq danışmalıyam, bəzi həqiqətləri olduğu kimi deməliyəm. İsrail üç sverxderjavadan (SSRİ-dən, Amerikadan, İngiltərədən) gizlin silah aldı və dərhal Fələstinlə müharibəyə başladı. Sən o vaxtdan Rusiyanın bilavasitə dərsi nəticəsində etnik xəstəliyə tutulmusan, təhlükəli saydığınız "Muğ"ları qırırsan, bəyim. Buna etirazın yoxdu ki?

Bünyad bəy təəccüblə dedi:

- Sahibim də, sən "Qumral və sairələri də Sovetə xidmət eləməyinizmi?

Furak ciddiləşdi.

- Biz hamımız bilirik ki, Stalin Qretsiyanın köhnə kəşfiyyatçılığından sonra Vatikanın ixtiyarına keçdi. Vatikan isə, bilirsən ki, bütün planetdə Yevreyin kökünü kəsmək üçün dünya müharibələrini biri-birinə çalayır. Düzdü bu?

Bünyad bəy başını endirdi.

- Düzdü. Sonra?

- Biz bunu da bilirik ki, İran inqilabı da "müsəlman" adı altında yaşayan Cənubi Azərbaycan, Şimali Azərbaycan, Əfqanıstan, Pakistan, Hindistan, Orta Asiya və başqa yerlərdə Yevreyi qurmaq üçündü. Düzdü?

Bünyad bəy bir qədər əsəbiləşdi:

- Bu nə söhbətdi?

Furak yenə müəmmalı idi:

- De görüm, Sahibimizin Yevrey olduğunu səndən, məndən başqa bilən var?

Bünyad bəy bir az düşünüb:

- Yoxdur, dedi, - ancaq ruskoyazıçını yevreylərdən bilən var. Yevreylər isə, bu müharibə bizim qələbəmizlə qurtarandan sonra açıq deyə bilərlər ki, üçüncü dünya müharibəsini Vatikan başlasa

da, Yevreylər indi Vatikanı əllərinə alıblar. Etnik məsələ çıxıb ortqalığa, bütün planet elə Yevreylərdən ibarətdi. Ümumi çaşqınlıq yaranıb. Köhnə "Midiya" - Bağday, indiki Azərbaycan Vaşinqtonla Moskvanı, Çini, İrani, hamını inandırır ki, planetdə düşmən ayrılıqlar yaranıb. Məni, görünür, köhnə işçi kimi ruhən rahatlayıb, fikrimi təzələyib, yenidən istifadə eləmək istəyirlər. Bu, deyək ki, aydındı, sən özün danış, düz! Birinci, aydın, sərrast qandır, necə cavan qalmısan? İkinci, təhrif "Muğ" sözü işlətdin, niyə?.. Niyə Bağ demədin? Üçüncüsü, İmamımın Qumralı, mənim agentim, Stalinə, Xruşşova, Brejnevə xidmət eləyibsə, bəs bu Furak nədir?!

Furak gülürdü.

- Səni diriltməyə göndəriblər iqamətgaha, ya yox?

Bünyad bəy köksünü ötürdü.

- Qumral Zverovxozdan gedəndən sonra zənən üzü görməmişəm. Dedilər, inandım ki, doğrudan da "massaj"a göndərilər. Axırncı dəfə soruşuram, "Furak" kimdir?

Furak:

- Sahibimizin özü dərs alıb məndən. Bəli! Lap körpə idim o vaxt. On altı yaş! Sahibimiz gəldi, dedi: "Gecələr ilanlar yeyir məni, həşərat qaynaşır canımda. Sabibini xilas elə, "Bakirə balam". Soyundu, uzandı təxt xaba.

Dedim: "İlanları, həşəratı Axirətdən göndərilər, ya sahib. Mənə toxunsan, məni də ilana çevirərlər. Qorx məndən". Yazıq bilirmiş OdAğÜz BağÖdərdən necə göndərilər bura o canlı işıq ilanları, həşəratı, cin-şəyatinləri. Başına gəlibmiş. Qorxma, sənə elə işgəncə verməzlər OdAğÜzdən, bəyim. Sənin dərsin başqadı... Yazıq sahibimiz qalxdı, geyindi, əllərimdən öpdü, diz çökdü qarşımda. Dedi: "Aşiq oldum sənə, Bakirə balam! Sən birinci zənənsən ki, yaxşılıq elədin, İmam nüfuzundan sui-istifadə eləmək əvəzinə, eşq verdin mənə".

Yer üzündə xoşbəxtlik üçün işıq bəxş olunub insana, bəyim. O işıqdan - eşqdən xəbəri yoxdu insanın. Ehtirasın sehrinə qapılıb, vəhşi ehtirası eşq zənn eləyir. Aldanır. Yanıb məhv olur. Diqqət yetir, gör nə danışır sənin Bakirən - Qumralın! Bozqurdlar, Cəbhəçilər Arazın şimalında hakim olandan sonra, bilirsən ki, çox dağıntılar eləyiblər orda, millət tamam lütlənib. Türkiyəyə, buraya axın başlanıb, çörək dalınca gələnlərin arasında bizim "Bakirə"lərlə işləyən ruslar da var. Saçlarını boyayıblar, türkdən seçilmirlər. Sahibimizin canışının tapşırığı ilə əvvəlcə bura -

mənim yanıma gəlirlər. O qədər adamın arasında bircə nəfər də ləyaqətli kişi görmədim, Bəy. Təsəvvür eləyə bilməzsən nə qədər əzab çəkmişəm hər birini insan sifətinə salmaq üçün... Sən xoşbəxt adamsan, Bəy. Bu yaşında səni də göndəriblər mənim sərəncamıma. Rütbəcə indi mən səndən böyüyəm, Bəy. Diqqət yetir, deyirəm xoşbəxt adamsan sən. Əgər məndən dərs almalısansa, demək, hələ də nə isə çox məsuliyyətli, şərəfli işə göndərəcəklər səni... Min doqquz yüz altıncı ildə nə iş görmüsən bu tayda? Lap qədimlərdən "Türkə-EvƏrEyə - Yevreyə düşmən olan Asorulardan ibarət dəstələr toplamısan, İranda dərs demisən, hazırlayıb, silahlandırıb keçirmisən Şimali Azərbaycana, guya Ermənidilər. Erməni - müsəlman davası başlamısan. Sənin həyatın, nümunə-vi fəaliyyətin haqqında danışdırdım mən burda, deyirdim öyrənin o kişinin təcrübəsindən. Məhz onun işi sayəsində Türkün - "Yevrey"in - EvƏrEyin başı qarışdı milli ədavətə, Rus yeridi doldu Azərbaycana. Yoxsa bu gün biz burda belə sərbəst işləyə bilərdikmi?! Belə bəxtəvərsən sən, Bəy! İndi, necə eləyərlər, bil və agah ol, yüz on üç yaşında ikən yeni-yetmə oğlan eləyəcəm səni. Bəli! Burda eşq yolundasən sən. Keç, yuyun, paltarını dəyiş, dincəl, başlayaq. Nəyə? Eşq dərsinə! - - Qumral qumrova dönüb, cingildəyə - cingildəyə bəyi soyundurub, hücrədən dala açılan qapıdan o yanda ilıq, ləzzətli hovuzla itələdi, öz əli ilə çimdirdi, öz əli ilə qurulayıb, yumşaq ipək xalat geyindirdi.

Alçacıq, dəyirmi stolun üstündə çay buğlandı.

Qumral elə ötürdü:

- Eşq yolunda tələsməzlər. Nizami deyir: "Elmin yolu tükəndən də incədir". Eşq qışqırmır, sakit, rəvan danışır. Susur, dinləyir. Elmin sözünü kəsmir. Nizami deyir: Mənim eşq bağımnda meyvə çoxdu. Meyvənin acısı var, şirini var. Zəhərlisi, zəhərsizi var. Hər bir nemətin dadına baxmalısən”.

Bəy nə yediyini, nə içdiyini bilmirdi. Gözəlliyin seyrindən gözləri dumanlanırdı.

Qumral qolunu Bəyin boynuna doladı. Susuzlaqdan yanan torpaq yağışdan necə yumşalarsa, qocanın qaysaqlı, quru dodaqları da eləcə yumşaldı, titrəyib, Qumralın dodaqlarına yönəldi. Əmma yenə də qəribə, sakit təbəssümlə qarşılaşdı.

- Bir iqlimdən başqa iqlimə düşəndə çox yeyən adamın məcazi pozulur, sonra heç nə yeyə bilmir, Bəyim. O taydan, zversovxozdan gəlmişəm sən. Mən istəməzdirdim ki, Mazandaran meyvəsi Bünyad bəyin məcazını pozsun və Bəyim eşq hücrəsində xəcalətli olsun. Hələlik bu əlim, qolumdur eşq bağının meyvəsi. Nemətini bəyəndinsə, səbr elə, iqlimə alış. Əgər dərsimdən bəhrələnsən, Cənnətə düşəcəksən.

Yumşalmış torpaq həlim yağış çisəyindən necə bəhrələnərsə, Bünyad bəy də elə bəhrələndi: zərif gözəlin şadyanalığından sevinib, qəhqəhə çəkdi.

- Ümidvaram ki, qaçmaram, Bakirə balam! Razıyam səbr eləməyə. Əmma unutma ki, belə işdə qocalar səbirsiz olurlar. İqlimə alışmağım çox çəkəcək?

Qumral bu suala cavab əvəzində tamam başqa sözlər dedi:

- Sən mənə tanıyırsan, bəyim. Bakirə deyiləm mən, Qumral da deyiləm. Nizami Cəncəvinin yaratdığı Furak adında hind qızıdı bu danışan.

Bünyad bəy diksindi.

Bəy bir qurtum çay içib çeçədi.

- De görüm bu "Furak" kimə xidmət eləyir? Başqalarına işləyirsənsə, bu hovuzda boğaram səni!

Furak sakitcə soruşdu ki:

- Sahibimizin agenti Bəy Buşa xidmət eləyərmə? Daimi nəzarət altında, Buşa xidmət mümkünmü?

Bünyad bəy sözün sonrasını gözlədi.

Furak dedi:

- Heydər Əliyevə satılaram?

Bünyad bəy, qaş-qabaqlı:

- Lazım gələndə çox şey olur, - dedi.

Furak, bir qədər düşüncəli:

- Bu müharibə, bilirsən, etnik məsələ üstündədir, - dedi. - əgər bütün planet EvƏrEy - "Yevrey", ƏrÜz - "Rus" və sair ÖdƏrlərindən ibarətdisə, bu Odər xalqı özünü niyə tanımır, elə döyüşür? Dildi səbəb, dindi, ya nədi?

Bünyad bəy çaşqınlaşdı.

- Məni deyəsən doğrudan da boş-boşuna göndərməyiblər sənənin yanına.

Furak əlini bəyin əlinin üstünə qoyub sığal çəkdi:

- Afərin, Bəy. Lap ilk söhbətdən dəyişirsən. Bilirsən ki, mən Xızıda böyümüşəm. Və bilirəm ki, "Xız" sözü olmayıb. Babalarımız AğÜz olublar. Bağdayın indiki "Qazax" mahalı içində olan, köhnə AğÜz vilayəti hətta Türkiyə ərazisini də əhatə eləyib vaxtı ilə. Düzdü? Sən axı yaxşı bilirsən "Midiya" - Bağday tarixini. De görüm bu tarixi bilən AğÜz (xızı) Odərləri ilə "Yevrey" Odərləri arasında heç bir fərq olmadığını bilən adam, keçmişdə vətəndən tərək düşüb "Türk" adlanan bədbəxtlərimiz keçmişdən niyə ƏrÜz - "Rus"la yola getmir?

Bünyad bəy nədənsə birdən-birə qəmli görünürdü.

- "Rus" EvƏrEy Türkün əleyhinə döyüşməz. Türk özü EvƏrEyi tanımır.

Furak dik qalxdı.

- Bəs sən niyə döyüşürsən, ay yaramaz Bəyim?! Sən qəsdən burda - İranda Bağ adı ilə yox, "Muğ" adı altında yaşayanlarımızı niyə qırmısan?

Bəy qururla:

- Sovet kəşfiyyatçısıyam mən, kommunistəm. Antitürk tərbiyələnmişəm - dedi - Mən kin mücəssəməsiyəm.

Furak yenə duruxub, adi səslə:

- Elə isə, özün de görüm, sənin Qumralın ikən dəyişib Furak olan bu qız kimindir?

Furak sözünü tamamlamaq üçün yenə əlini Bəyin əlinin üstünə sürtdü.

- Dediyim dərslər böyük, əxlaqi siyasi dərslərdir, incimə. Nizaminin "Xəmsə"sini oxumusan sən. Yadındadı mı "həft peykər"də Hind gözəli Furak Bəhrama necə dərslər deyir?

Bünyad bəy düşünmədən:

- Nağıl danışır, - dedi. - Bir naməlum şəhərdə naməlum bir qəssabın danışdığı nağıl danışır Furak.

Furak qımışdı.

- Nədi o nağıl?

Bünyad bəy çox könülsüz hüdülədi:

- Padşahla rəiyyətləri yas içindədilər. Səbəbini gizlədirlər. Padşah bir səbətə minir, Simurq quşunun caynağında uçur gedir İrəmə, yəni Cənnətə. Türk qızı Türknazla keyf çəkir, qayıdır, qara geyinir. Sonra məlum olur ki, ölkənin bütün kişiləri elə uçublar İrəmə, qayıdıb qara geyiniblər. Arvadlar ha soruşurlar, padşah kimi, o birilər də heç nə demirlər.

Budur nağıl. Niyə danışdırdın mənə bu nağılı? Qəsdin nədir?!

Furak qımışdı.

- Həft peykər"dən Bəhrəm, Furakın nağılını möhkəm saxla yadında, Bəy. Lazım olacaq. Ola bilər ki, sən də qara geyinəsən.

Bünyad bəy haldan hala düşürdü.

- Sən ki. lap adi bir agent idin, sadə bir zənəndin, necə mürəkkəbləşdin belə birdən-birə, Qumral?! Niyə bu qədər gənc qalmısan?! Səbəbi nədi bunun?! Bircə bunu izah elə!

Furak təmkinlə:

- Sənə dedim, "Qumral" desən bağımın meyvələri zəhərli olacaq, Bəy, - dedi. - Gənc qalmağımın sirrini də dərs qurtarandan sonra biləcəksən.

Bünyad bəy daha dözmürdü.

- İçirt zəhərini! Aç sirrini!

Furak dedi:

- Sirrim də İrəmdədi1, zəhərim də, İrəmə uçacaqsan, "Səbət"də yox, işıq gəmisində. Nizami farsca yazırdı, bilirsən ki, "Səbət" yazı bilməzdi. Onun rəmzini anlatmaq üçün kəlməni türkcəyə

- OdƏrcəyə çevirməlisən. Ən məşhur "Səbət" sözü, elə "səbət" mənasında anlaşılır. Burda - Azərbaycanca gərək ÖdƏrcəyə çevirəsən: "Səbət" ƏsEvOd (Yaradan evin həqiqəti). Bu dəfəki həqiqət adicə İşıq gəmisidir. ƏsEvOd - SimƏrAğ, belədi gəminin adı.

- Nə?! - Bəyin rəngi dəyişdi - Məttəl qalmışam, harda, necə belə mürəkkəbləşmişən sən! Dilini qanammıram! Heç qanammıram ey, heç!

Furak dedi:

- "Adi bir agent, sadə bir zənən" kimi görünüb, lazım gələndə əsl üzünü göstərən adi, sadə razvedçikəm, Bünyad bəy! Bu "Xız"ı - AğÜz qızı sənün pişiyini ağaca dırmaşdıracaq bu gün.

- Unut bu münasibətdə dumanlı razvedçik zarafatlarını! İsti xörək ver bir az!

Furak duruxub, birdən güldü:

- İrəmdə mərhum arvadın Sərvnazın məclisində Cənnət təamları yeyəcəksən, "Hökmdar".

Bünyad bəy heç nə anlamırdı.

- Qurtar dedim bu zarafatları! Nə Cənnət?! Öldürülməyə gətirilməmişəm mən. Sözü de! Şərtini de! Əmma nəzərə al: Sovetlərdən, Rusdan dönmərəm mən. Antitürk antiyevreyəm! Bəli! Yevrey özü də antisemit ola bilər? EyOd OdƏri, Bağ Oğlu Bağ Kesara satan İudayam! "Sarı inəyə"1 inanıram. SarUnEy EvƏrimə - Avrama yox! Qızıla inanıram, qızıla.

- Qəzəblənmə, Bəyim, mən gəmi barədə danışırım, sözün əsl mənasında işıq gəmisinə minəcəksən. Simurğ quşunun caynağında yox. ƏsEvOd - SimƏrAğ gəmisində uçacaqsan!

Bünyad bəy fikrə getdi, ofuldanıb:

- Əgər bu doğrudan da ciddi söhbətdirsə, onda "gəmi" Buşun təyyarəsidi, Cənnət Amerikadı, mərhum arvadım Sərvnazla huriləri isə, şübhəsiz, məndən ayrılmış Qumralımla birlikdə Buşun agent stüardessalarıdı.

Buşunkusan, ya yox?!

Furak başını buladı.

- Yox, Bəy, yox. Məni, səni ayrılmağa qoymazlar. Furak kliçka deyil, həqiqi adımdı. İnan, bəy! Sahibimizlə kəsdiyim çörəyə and içirəm, açacam sirrimi, hər şeyi biləcəksən. Hələlik həqiqət budu ki, həqiqi işıq gəmisinə minəcəksən. "Neopoznannıy letayuşiy obyekt" deyilən şeyi min yerə yozurlar. Əslində, planetlərarası gəmidir. Çoxdandı bu, Bəy, lap Ulu Bağ ƏsƏl Mənin - "Solomon"un zamanındandı! "Xalça" deyil! "ƏsEvOd -SinƏrAğ" adında işıq gəmisini gözləyir səni. Planetə uçaçaqsan! "Həft peykər"də İrəm adlanan planet! "İrəm" deyil dedim. Əslində Ağdı planetin adı, yəni işıqdı. AğƏr də deyərmişlər əvvəllər, indi "Ay" deyirlər, Ağ əvəzinə. Bilirsən axı sən bunu. Ölən insanın "Ruh"u - ƏrAğı əvvəlcə oraya gedir. Bilirsən ki, gedib Ağ çatana qədər bədən lazım olan elementlərlə dolur "Ruh" - ƏrAğ, insan lap qısa müddətdə yenidən yaranır! SafAğ Elminin bu adı həqiqətini bilmirsənmi sən?! Mərhum arvadın Sərvnazı görəcəksən, Bəy!

Bünyad bəy yenə üşürgələndi. Sonra qəzəbdən canı alovlandı.

- Bəsdi! Bəsdi! Sözüdü de! Qurtar! Nə tələb olunur məndən?!

Furak çox səmimi, köksünü ötürdü.

- Nahaq inanmırsan, Bəy. Çıx, minək maşına, gedək "Həft peykər"dəki o yas içində olan şəhəri də öz gözünlə gör. Sonra "İrəm" planetini də, arvadını da.

Bünyad bəy tamam bezikib qapıya tərəf baxdı.

- Çıxırıq?! İndi?! Çıxırıq?!

Furak ayağa qalxdı.

- Çıxırıq və gedirik ora! - dedi.

Bünyad bəy səfərin məhz Amerikaya səfər olduğuna şübhə etmədən, köksünü ötürüb, qapıya yönəldi. Əmma qara pərdədə oynayan diskoteka işıqlarını görüb, istər-istəməz dönüb, Qumralının gözəl üzündə oynayan işıqları da görəndə ayaq saxlamaya bilmədi.

- Əcəb diriltidin məni! Belə səfər vardısı, bəs "eşq dərsi" - zad nədi?!.. Acından ölürəm!.

Furakın elə bil qocaya yazıbı gəldi.

- Eşq dərsi davam edir, ey əzabkeş Bəyim. Mən vaxtı ilə sənə çox loru danışardım, Zversovxozun yaxınlığındakı Muğanlı cəmaatı kimi, sadə, loru... İndi tərgitmişəm o danışığı tərzini. Gör necə sözlər deyirəm. "Mən, sən Bünyad bəyə həqiqətən Eşq, əxlaq dərsi demək, səni yeni-yeni sınaqlara hazırlamaq üçün göndərilmişəm. Hardan? Biləcəksən! İnan mənə! İnan ki, cənnətə aparıram səni. Diriləcəksən, ey yazıq "Rus" çəkisti, İran siyasisi!

Bünyad bəy indi çox diqqətlə dinləyirdi.

- Yaman dəyişmişən, Qumralım - dedi, - Qarayazı meşəsində, Zversovxozda o murdar qunduz itlərə yem verə - verə planetin siyasətçilərini barmağına dolayan Bünyad bəyi barmağına dolamısan. "Məcəzin pozular!", "Mazandarandan qaçmalı olarsan!", "bağından" bir dənə də "meyvə" verməmiş Amerikaya aparırsan məni!

Furak, sakit sərtliklə:

- Çıxaq! - dedi.

Mazandaran meşəsinin qaranlığı daha da qatılaşıran sıxlığında həmin soyuq əl Bünyad bəyin başına torba keçirdi, biləyindən yapışbı maşına basdı.

Aç, susuz üzgün qoca nə qədər yol getdiyini bilmədi. Elə hala düşdü ki, hətta maşından necə düşürüldüyünü də hiss etmədi.

Hündür gil suvaqlı divarlardan, çaylaq daşı ilə döşəli səkilərdən başqa bir həyat əlaməti olmayan darıxdırıcı bir aləmdə, səhərin alatoranında tünd qara geyimli, solğun bənizli, kədərli susqun kişilər, qara çadralı, qəmli, susqun qadınlar göründülər. Bir az o yanda bacaları tüstülənən, zavoda, fabrikaya oxşar uzun bir binaya doğru tələsirdilər.

Bu mənzərə Bünyad bəyə tanış idi. Hardan? "İran" olmağına bura, şübhəsiz, "İran" idi. Bəs adamlarına sifətləri niyə bu qədər dəyişmişdi! Bom-boz üz! Bom-boz saqqal!..

Bünyad bəylə ağ örpəkli Furaka diqqət yetirmədən dərd, ələm içində getdilər.

Bəylə Furak ikinci küçədə də həmin geyimdə, həmin əhvalda adamlarla rastlaşdılar, üçüncü küçədə də.

Furak hərdən nə isə deyirdi.

- "Həft peykər"dəki şəhər, bax, buradı.

Bəy eynilə hücrəsini görəndə olduğu kimi, heyrətdən qurumuşdu. Birdən:

- Bu ki İsfəhandı, ay qız, - dedi.

Furak yanğılı idi.

- Bəli, Bəy. "Həft peykər"dəki o yaşlı şəhərdi. Nizaminin təsvirindəki İsfəhanla indikininki fərqi nədi, Bəy? Neftdən gəliri var fundamentalist qəddarların, bəzi mərkəzi şəhərlərdə maşın çoxalıb, zahiri sivilizasiya var.

Öz EvƏrEy qardaşlarına - Türkə münasibət isə əvvəlkindən də pisdi! Qıyası, qaragüruh hakimiyyəti! Din hakimiyyəti! İran Vatikanla "Rus", Türkiyəylə ərəblərin arasında strateji baza kimi çiçəkləndirir bu qansızları! Mən bilmirəm, sən, dünya görmüş beynəlxalq kəşfiyyatçı necə dözürsən bu zülmə! Ayıldacam səni, Bəy!..

Bir az da gedib şəhərdən çıxanda gəmini görəcəksən. O gəmidə uzaqbaşı yarım saata İrəmə uçmaq olar... Hələ bu bədbəxtlərə bax. Bütün ölkə beləcə yas içindədi. Din hakimiyyəti anaxronizmdi! Qala bilməz belə!

Bünyad bəy maraqlanmışdı.

- Quruluş dəyişəcək?

Furak qətiyyətlə:

- Xeyr! - dedi. - Din dəyişmir! Əslinə - SafAğ Elminə qayıtmır!

Furak:

- Səbəbini gedib İrəmdə öyrənəcəksən, - dedi.

Bünyad bəy ayaq saxladı:

- Yenə çərənləyirsən, Qumral! Yəni mən doğrudan planetə uçmalıyam?!

Furak ciddi:

- Bu yasin səbəbini öyrənmək üçün bircə yol var, Bəyim. Elm və eşq yolu. Elm və Eşq yolu isə Simurğ quşunun caynağındadı, - dedi.

Bünyad bəy lap təntiyib başını buladı.

- Sən məni öldürəcəksən, ay səbr, dözüm mücəssəməsi! Mən it oğlu min doqquz yüz altıncı ildə Peterburqdan Bakıya gəldiyim gündən razvedçikəm, məndə bu qədər səbr, dözüm yoxdu! Nə möcüzəymişsən!.. Bayaq işıq gəmisidi, hətta Adı da vardı! İndi Simurğ oldu! Niyə?! Hara aparırsan məni? Təyyarəyə?! Simurğun caynağına?! Kimdi "caynaqlı Simurğ?! Buş?! Putin?! Mən ki, tabeyəm sənə. De qurtar görüm kimdi təzə sahibin?!

Furak dayandı. Və birdən:

- Mən razvedçik deyiləm, Bəy! - dedi.

- Nə?! - Bynyad bəy hətta titrədi.

Furak isə, eyni ciddiyyətlə:

- Bayaq dedim bir alim zənən dərş deyəcək. Yenə deyirəm, mən özüməm alim zənən. Diqqətlə dinlə bu zənəni: "Rus"un, dərjəvanın Kremlisiyasi blokadadı. Corc Buş (İkinci) kimi nəhəng prezident, gizlin EvƏrEy Putinlə birləşiblər, boğurlar, bəy. Əmma özün hələ də podpolni Sovetə, "Rus"a qulluq eləyirsən!

Bünyad bəy, xeyli düşüncəli:

- Bütün dünya Kremlisi Derjəva mərkəzi kimi tanıyır - dedi. - Qorbaçov, Vatikanın himayəsində, gizlin hakimiyyətdədir. Belə olmasaydı, Putin onun başını çoxdan yeyərdi. Kremlin EvƏrEy ocağı olduğunu, bütün planetdə EvƏrEy Ödərlərini, ƏrÜz OdƏrlərini, AğÜz, ÜzAğ, YanÜz\Ağlarını, yəni bütün "Türk" - "Tərik" dünyasını birləşdirmək əzmində olduğunu başqa yerdə dilinə gətirsən, səni o dəqiqə aradan götürərlər, ay bədbəxt zənən... Bildim, sən Buşunkusan! "İran", "Azərbaycan", "Ərəb" OdƏrlərini birləşdirmək, bütün planeti vahid dövlətdə birləşdirmək və bunu maksimum gizli saxlamaq dilindən çıxsas, səni səlamət qoyarlarmı?!

Furak:

- Sənə dedim alimdi bu zənən, razvedçik deyil, - dedi. - Simurğ quşu isə əfsanə deyil, həqiqətdi. Öz gözünlə görəcəksən indi.

Bünyad bəy diksindi.

- İndi?!

- Bəli! .. İndi!.. Bir sualıma cavab ver, Bəyim. İsfəhanda cəmaatın əhvalını gördün. İnandınmı ki, Nizaminin təsvir etdiyi şəhərlə indiki İranın fərqi yoxdu?

Bünyad bəy səsini qaldırdı:

- Simurğ quşundan danışırıdın. Siyasətə keçdin. İndi - "İran!" Niyə belə şaltay-baltay vurursan?!

Furak təmkinli idi.

- Sualıma cavab ver!

Bünyad bəy lap qışqırdı:

- Bəli! Bəli! O "İran"la bugünkü "İran"ın fərqi yalnız zahiri fərqi! Külli aləmə məlumdu ki, din boğur cəmaatı! Nə demək istəyirsən?!

Furak heyrətli anlaşımazlıqla, birdən gülüb:

- Əmma səni gəncləşdirirdim, - dedi. - lap açıq, sərvətin dindəndi. İrəmdə, cənnətdə sübut olunacaq bu dediyim.

- Nə?! Yenə Cənnət deyirsən?! Bu nə cəfəngiyyətdi?!

Furak qışqırtıya, qəzəbə qəti əhəmiyyət vermirdi.

- Eşq yolu bu Furak adlı alim kimi, arvadın Sərvinaz kimi üç zənənləri öldürüb aparır cənnətə. Sən kimi müdrik insanları isə çox vaxt elə diri-diri aparırlar Cənnətə. Tamam dəyişdirirlər orda insanı. Sonra qaytarıb qoyurlar Yerə. Bu dediklərim həm doğrudu, həm də yalan. Bir şey anladınmı, bəy? Çətin... Sən səbrli ol. Axırda hər şey aydınlaşacaq, Bəy!

Bünyad bəy titrəyirdi:

- Sən məni cana doydurdun, ay zənən! Arvadım Sərvinaz yazığın, bədbəxtin biri idi. Mən kimi əclafın da xətrinə dəymirdi. O, deyək ki, doğrudan da cənnətlikdi. Bəs mən kimi qan içində üzən casusu, sən kimi üzü üzlər görmüşü niyə aparırlar oraya?! Düzünü de görüm nə mənə var bu "cənnət" söhbətinin altında?! "Amerikaya gedirik?!".

Əlimdən xəta çıxar!.. Açıq danış!

Furak hədəyə etinasız, "hm" elədi.

- Mən tamamilə açıq-aydın, kələksiz - filansız deyirəm. Yerdə əfsanə sayılan cənnətdə beynini dəyişdirəcəklər, alim olacaqsan, Bəyim. Qayıdıb başına gələnləri danışacaqsan. Daha doğrusu, başqaları danışdıracaqlar, kitab şəklində çap eləyib yayacaqlar ki, tək sən bu istəkli "fars"ların yox, bütün bəşəriyyət oxusun, görsün alim-kamil insan olmaq, bəd ehtiras xəstəliklərindən can qurtarıb rahat yaşamaq üçün neyləmək lazımdır?..

EyƏrdə - "Yer"də insan həqiqi sevincdən məhrumdur, Bəy. Mənasız əyləncələrlə, iyrenc seksual oyunlarla başını qarışdırır. "Frəng" - EvƏrÜn kimi qədim, mənən varlı ölkə nə hala düşüb indi, bilmirsənmi? Qrek - Latinlər Avropaya doluşandan sonra pozğun ordu əxlaqı yayıblar EvƏrBağa

- "Avropa"ya. Bir ölkədə ki, kişi kişi ilə evlənir, qadın qadınla evlənir, murdar seksə qapılıb, dünya, Kainat haqqında təsəvvürü tamam itiriblər, daha nə qalır orda, Bəy?! Gedək indi, min səbətə, Simurğ quşunun pəncəsində uç cənnətə, alim ol, saflaş, qayıt kamil insanın təbiətini anlat o mənasızlarına, yasa batsınlar.

Bümfad bəy yenə təntimişdi.

- Lap çaşdırdın sən məni, ay AğÜz qızı! Nə möcüzəymişsən sən!

Furak dedi:

- Bu möcüzəli AğÜz qızının əsil möcüzələrini cənnətdə görəcəksən, bəy. Buşun "Cənnət Amerika"sında yox, sözün əsil mənasında cənnətdə!

Bünyad bəy ufuldandı:

- Lap taqətdən saldın məni.

Furak dedi:

- Göyün əmri belədi... Yer adamı deyiləm mən, Bəy. Başqa planetdənəm. Qumralın sifətinə düşmüşəm. Çalış dərk edə bunu!

Simurğ quşu, əlbəttə, əfsanədi. "ƏsEvOd-SimƏrAğ", "GurOd", "GurOd SimƏrAğ" və sairə adlarda işıq gəmilərindən biri gözləyir bizi.

Şüurunun alacaqları indi. Çox asan işdi bu şüuru almaq, şüuru qaytarmaq. Qorxma, Bəy.

Qocanın əhvali dəyişdi. Başı gicəlləndi. Ürəyi sıxıldı.

- Tilsimə bax! - deyib huşunu itirdi. Əmma bu, anlaşılmaz şüursuzluq idi, çünki döşəli qaldığı, heç nə görmədiyi, heç nə hiss etmədiyi halda, Furakın səsini lap aydın eşidirdi: - Yerdə "Ay" dediyimiz Ağ planetindəki "Ay dənizi" planetin dördüdə biri həcmindədi, Bəy, dəniz deyil, ordan Ayın içərisinə Günəş işığı düşür. Biz "Yer" - EyƏr planetinin eşiyyində yaşayırıq, çünki Yer in daxili bütün Qalaktikamız üçün lazım olan elementlərlə doludu. Yer in daxili bütövdü. "Ay"ın - Ağ in Üz qabığı var, daxilində isə yaşayış üçün nə lazımsa, hər şey var. Ağ sakinlərinin safAğ havası, safAğ gölləri, çayları, bulaqları var. Günəş Şimaldan doğur, Cənubda batır. Simal və Cənub qütblərində dağ silsilələri, qar, buz sahələri var. Bunlar ilk məlumatdı sən üçün, Bəy. İndi sənə elə gəlir ki, Ağ planeti elə cənnət deyilən yerdə. Əmma unutma ki, "cənn" və "cəhənn" ərəbin ən təhrif sözlərindəndi. Hələlik bu qədər, bəy. Dərsin davamı məkana çatandan sonra deyiləcək.

2. YenƏ fantastikasız fantastika

Huşsuzduqda nə qədər qaldığını bilmədi. Tamamilə ağrısız, acısız, əvvəlkindən dəfələrlə gümrəh bədənlə dikəlib gözlərini açanda ətrafında şəh parıltısı gördü.

Geniş çəmənlikdə idi. Heyrətli dərəcədə enliyarpaq pöhrəliklər, tünd mavi, dayaz sular işıldaşırdı.

Bünyad bəy göz işlədikcə uzanan, sonu üfəqə qovuşan bu çəmənlikdə könül ovlayan qeyri-adi tərəvət duysa da, tənhalıqdan vahimələnib, ağır-ağır, ehtiyatla ayağa qalxdı və dərhal da çöküb, otların arasında gizlənməli oldu: Pöhrəliyin arxasından. axar su vadisindən bir dəstə ağ geyimli gözəl çıxmışdı. Hamısının və hər birinin sehrlı, cazibəli gözəlliyi lap ilk baxışdanca insanı sarsıdan gözəl quzlar!

Bünyad bəy qara çadra səltənətində yaşlı şəhəri xatırladı və dərhal başını silkələyib, bədbəxt "Fars"larını unutmağa çalışıb, gözəllərə baxdı.

Azad, sərbəst qızlar onun lap böyründən keçib, yüz addımlıqda, otları sığallı, yastı təpə belində süfrə saldılar. Rəng-bərəng mütəkkə, döşəkcə, büllur qablar, kuzələr düzdülər. Qızlardan ikisi Bünyad bəyin Qarayazı meşəsində, Niyazi sovxozunda, Muğanlı kəndində gördüyü iri çanaxlı sazlara oxşayan sazları köynəkdən çıxarıb, bir azacıq dirinq-dirinq kökləyib, sonra biri-birinə baxıb, eyni anda eyni zərblə təzənələri simlərə vurub çalmağa başladılar. Qalanları içki kuzələrinin dövrələrinə giləs, gilənar, gavalı, alça düzdülər.

Bəy otluqda sinəsi üstə uzanıb tamaşa edirdi. O iki qabaq-qarşı çalan qızlardan o yanda elə bil səmada dayanmış üçüncü bir əli sazlı adam göründü. Yerdə Qarayazı meşəsinin ətəyində və ağ daş hasarları ağarışan Muğanlı kəndində Orduqozdu ləqəbi ilə uzun-uzun illər ərzində cəmaatin gülüş hədəfi olandan sonra çoxdan ölüb getmiş idbar karlık çoban, bir əlində çaxır şüşəsi, o biri əlində şirmayılı saz, - Bunu çalan gəlsin. Bunu çalanı istəyirəm, - deyə-deyə qışqırırdı. Həmin kənddə - Muğanlıda hörmətli bir kişi sayılan Ağ Məmmə adı ilə tanınan "şairfason" zərif, ağsifət bir ziyalı gəlib sazı Orduqozdudan aldı:

- Gicliyin tutmasın yenə: - Əvvəl qoy o hurilərə qulaq asağ, sonra çalarıq - dedi. Sonra hər ikisi hava - üfük təsiri bağışlayan hündürlükdən - mavi təpə belindən aşağı enib yox oldu.

Bünyad bəy əvvəlki təpəyə, qızlara, süfrəyə baxdı.

Süfrənin başında, təpənin hündür yerində öz zərifliyi ilə qızların hamısından seçilən bir gözəl mütəkkənin üstündə oturmuşdu.

Bəy, günəş, şəh parıltısından qamaşan gözlərini silib bir də baxanda zərif gözəli Qumrala oxşadıb ayağa qalxdı, əmma yenə yerə çökməli oldu. Çünki zərif gözəldən qəribə, heyrətli sözlər eşitdi:

- Şəhvət nəzəri duyuram üzümdə, ay qızlar. Yandırır! Yerdən kimi isə gətiriblər yenə. Axtarın!

Qızlar çəmənə səpələndilər.

Bünyad bəy donub qaldı. Sonra, başının üstünü kəsdirmiş balacaboy alagöz bir gözəlin diqqətli baxışı altında tir-tir əsdi.

- Sərvi?!

Alagöz gülümsündü.

- Mənəm, cənab Bünyad bəy... Yenə görüşəsi olduq.

Bəy min doqquz yüz qırx səkkizinci ildə Göyçə mahalının Ağlar kəndində tanış olub, o vaxt o ərazidən - "Ermənistan"dan köçürülən əhali arasından seçib, sonralar Muğannaların Türmənin yatağında "verbovat" elədiyi bu alagöz gözələ-istəkli agentinə və sonrakı arvadına - Sərvinəzə bir xeyli tamaşa edəndən sonra, titrəyə - titrəyə əlini uzadıb Sərvinəzin alınına dağılmış təravətli saçlarına toxundu.

- Bu niyə ağarmayıb?! Biz ayrılanda sənənin əlli üç yaşın vardı!.. O əlli üç bu iki min üçüncü il, necə eləyir? Yüz! Yüz yaşın olmalıdı sənənin!

Sərvinəzin boyunun balacılığı onu on beş yaşlı qızciğaza bənzədirdi. Mələhətlə gülüb:

- Sənənin isə yüz on üç yaşın olmalıdı indi, - dedi - Bə sən nə əcəb belə gümrəhsən, Bəy. İrəmə təzə gəlmişən, əmma elə indidən ağ saçların qaralır, Bünyad.

Bünyad bəyin canından vic-vicə keçdi.

- Nə İrəm? Bura İrəmdi?!

Sərvinəz lap sakitcə:

- Bəli, Bünyad, bura "İrəm"di ÖdƏrcə Ərimdi, Adı "Ay" deyil.

Bünyad bəy özündə deyildi:

- Başqa planet?!

Sərvinazın zənəxdanları çökəldi.

- Bıy! Hələ təzə başa düşürsən?!

- Mən necə gəldim, bura?!

Sərvinaz dedi:

- Gəmidə gətirblər səni, Bünyad. Qorxma. Yaddaşını verərlər indi. Yerdən çox adamları gətirirlər bizim planetə. Dərs keçirlər. Sonra aparıb qoyurlar Yerə, öz evindən kənara. Gedək, qızlar səni gözləyirlər. Yerdə "Huri" deyirlər bizə. Əslində "huri" deyilik. EyƏrik. Yəni Uca İşıq - öz planetimizin adını daşıyıyıq: EyƏr! Sən təzəsən, dilin tutmaz, elə Sərvi de.. Yerdə mənnən bədrəftar idin. Göycə, Dərə Ələyəz, Vədi cəmaatının taleyini sənə tapşırırmışdılar. Sağa-sola dağıdırdın milləti - Muğana, Sibirə, Qazaxıstana!.. Kinli deyilik biz, Bünyad. Ağ planeti SafAğ İnsan yetirir burda, qorxma, heç bir pisliyimiz dəymiyəcək. Əksinə...

Gedək!

Qızlar süfrənin ətrafında boy-boya verib, iri-iri yam-yaşıl gözlərini geniş açıb, tamaşa edirdilər.

Təkcə zil qara gözlü zərif gözəl mütəkkənin üstündə əvvəlki kimi rahatca oturub müəmmalı gülürdü.

- Gəl, gəl, Yer oğlu. Nəzərin üzümü yandırdı. Gəl görək özün necə yandıracaqsan bizi?.. Elə baxma. Qumral deyiləm. İnanmırsan?! Yer dilində Türknazdı mənim adım. Nizaminin "Həft-peykər" dastanının qəhrəmanı Türknaz!..

Bünyad bəy tutuldu.

- Yenə oyun açma başıma, Allaha and verirəm! Özün gətirmədinmi məni bura?! Doğrudanmı Aydı-Ağdı bura?! Allatmamısan ki?! Amerika - zad deyil?!

Qızlar qəh-qəhə çəkдилər.

Türknaz isə ciddi idi:

- Sənə mən hələ Yerdə demişəm ki, biz hər cür sifətə düşə bilərik. Sözümə inan, Bəy! Yoxsa ilana dönüb dolanaram boğazına, boğaram!.. Əmma qorxma, ziyankarlıq yaddı bizə. Gəl. Əziz qonağımız ol. Könlündən keçirsə, "hökmdar" ol. Könüldən keçənə yasaq yoxdu İrəmdə - Ağda!

Bünyad bəy tövşüyürdü:

- Amerikadı bura, ya yox!

Bu dəfə Türknaz özü də qımışdı.

- Amerika nədi, a kişi!.. İnan, verbovka-zad olmayacaq. Yerdə dedim axı sənə, dərs alacaqsan, Saflaşacaqsan. Belə lazımdı! "Allah" dediyin ƏlAğ EySarımızın buyruğu belədi!

Bünyad bəy çəmənə, üfüqlərə boylandı.

- Belə çıxır ki, deyilənlər doğrudu?!

- Deyilənlər, yəni nə, Bəy?

Bünyad bəyin gözləri ətrafda idi.

- Axirət varmış!

Qızlar yenə qəh-qəhə çəkdiilər.

Bünyad bəy nisbətən toxtadı.

- Belə çıxır ki, məni doğrudan cənnətə gətiriblər?!

Türknaz:

- Xeyir, Bəy, - dedi. Cəhənnəmdi bura. Həm "Cənn", həm "Cəhənn".

Bünyad bəy:

- Yenə dolaşdım, - dedi. - Nizaminin qəhrəmanı niyə cəhənnəmdə olsun?!

- Sənin bu pak Sərvin niyə cəhənnəmdə olmalıdı. İndicə dedim axı, "İrəm" - Ərim - "Ay" - Ağdı. Eyni zamanda cəhənnəmdi. Bir şey başa düşdün?

Bəy əlini cibinə atdı. Yoğun, yarısı yanmış siqarı, "zajiqalka"sı cibində idi. Tez çıxarıb tüstülətdi.

- Siz mənən belə danışmayın. Mən konkret söhbət adamıyam! İş adamıyam! Buyurun, neyləməliyəm?!

Türknaz ağır - ağır:

- İşin dərdsdi! Dərs! - dedi. - Dinlə: İrəm cənnət deyil, bəy, Siz Aran deyənlər, "İrəm" deyirsiniz Ərimə. Ərim - dedim - işığım deməkdi, Bəy. İşığım Ağdır, "Ay" deyil. Bura, türk dilində desək, Ay planetidi. Daha doğrusu, Ay planetinin içərisidi. Yerdə əbləh-əbləh alimlərinizin "lunnoye more" dedikləri yerin şimalından günəş doğur, cənubda batır, demişəm, təkrar eləyirəm, Yer in səthi çaylar, dağlar, düzlər necədisə, bura - Ağın içi də eləcədi, Bəy. Bax gör necə saf diyardı bu Ağ.

Biz özümüz də tər-təmiz, SafAğ insanlarıq, bəy.

Bünyad bəy hiss edirdi ki, deyəsən təslim olur.

- Ay yox, Ağ. Bunu bildim. SafAğ insanlar, bunu çoxdan bilirəm. Bəs bu tərtəmiz insanların bu tərtəmiz, Ağ planetinə niyə cəhənnəm deyirsiniz?

Türknaz eynilə Yerdəki Qumral kimi, sakit təmkinli səslə:

- Bu Türknaz Bəhram Gura dərs deyib min beş yüz səksən il bundan əvvəl. Saflaşdırıb, ucaldıb o "Bəhram" - BağƏrimi! Həqiqi eşq verib o sərvət düşgününə! Sənə də eşq verəcəm. Gəl əyləş yanımda, hökmdarım.

Bünyad bəy sübhə ilə:

- Mənə eşq dərsi vəd edənim Qumralım idi. "Bəhramı yadda saxla" deyən Yerdə, sən burda. Bircə bunu başa sal görüm, niyə sən də onun sözünü deyirsən? Niyə sən də o sifətdəsən axı?! Səsin də eynilə o səsi axı? Əmma... Türknaz?!

Türknaz:

- Qumral deyildi o, sənə eşq dərsi vəd edən. Furakı tanıyırdıq biz, - dedi. - Yeri və yerdəkiləri biz ovçumuzun içi kimi görürük, hökmdarım. Səni hökmdarlığa qəbul eləyirəmsə, Sar deməliyəm sənə, yəni sar - əhatə elə hər şeyi öz hakimiyyətinlə. Əmma Sar olmaq üçün Od Sarı - həqiqət Sarı olmalısən, yəni ən qədim Elmimizə vaqif olmalısən. "Fars" təbiri ilə "hökmdar" deyirəm

mən sənə, yəni qəliz danışib əziyyətə salmaq istəmirəm. Gəl! Yuxarıya buyur, hökmdar! Vaxtilə OdSara "KeSar" deyərdilər Yerdə, Qresiyada, daha belə olmayacaq.

Ay qızlar, çəkin onu bura!

Sərvinaz biləyindən tutub aparıb Bəyi Türknazın yanında oturtdu.

Türknaz dedi:

- Ye, iç. Heç nəyə təəccüblənmə. Heç nəyə! Hurlərimlə birlikdə mən özüm də qulluğundayam. İç, əmma çalış sərxoş olma. Qovarıq ha! Heç nəyin həddini bilməyən İran əhli kimi gedib yasa batarsan!

Bünyad bəy acından ölürdü. Susuzluqdan yanırdı. Büllur qaba kuzədən qəribə, qatı, qırmızı çaxır təküb başına çəkdi. Gavalıdan birini iki bölüb, iki uduma ötürdü, üstündən siqarını tüstülətdi.

Türknaz dedi:

- Mən yenə "hökmdarım" deyirəm, sən heç diqqət yetirmirsən sözümə. Soruşmursan: "Niyə axı hökmdar?" Əvvəlcə bunu izah eləyim sənə. Burada - Ağda insan insanın həm hökmdarıdır, həm də nökrədi, Bəy. Yerdə isə, Yer təbirilə desək, insan eqoistdi. Sənin çox sevdiyin Rusların çox vaxt "bud moyey" deyirlər. "Ya tvoya sluqa" deyirlər də, ona görə belə deyirlər ki, "sluqa"nın istədiyini versinlər.

Bünyad bəy dedi:

- O Qumral mənə o qədər söz deyib ki, lap özümü itirmişəm. Burda da sən...

Türknaz dedi:

- Qumral deyil onun adı, Bakirədi, Bəy. Bakirə də deyil. Furakdı. Furak da deyil, əsl adı EvƏrEy Ağdı.

Bünyad bəy dedi:

Mən bilirəm SafAğ Elmini.

Türknaz razılıqla:

- Bilirsən, - dedi. - Əmma o şərti bilikdi. Sən hələ etnik fərdsən. Hər şeyi guya mənsub olduğun etnosa və şəxsən öz eqoistik istəyinə tabe edirsən. Odur ki, SafAğ Elmi haqqında sənin biliyin, əlbəttə, yarımçıqdı. Əgər dərşimizi mənimsəsən, qəlbən inanacaqsan ki, nəinki ayrılıq yoxdu. "İns"(an) - ÜnƏs - Yaradan Ünəs vahid kökdəndi, tezliklə belə olmalıdı o müharibələr xarabası Yerdə. Burda isə hamı, hamı OdƏrdi, yəni Həqiqət İşığı. Oddan - həqiqətdən kənarında Ər-İşiq yoxdu, Bəy. Varsa, nisbidi, orda insan özü də nisbi insandı, Şüuru, təfəkkürü, cismi, hissiyyatı - hər şeyi nisbidi. Yəni kamil deyil, itirib kamilliyini, heyvanabənzərdir.

Bünyad bəy Türknaza bir də diqqətlə baxıb, əlindəki gavalını süfrəyə çırpdı.

- Əclaf qızı ədlaf! Nə vaxt qurtaracaq sən bu oyunun?! Orda iqamətgahda "Qumral", "Furak", burda Türknaz. Nə demək istəyirsən?! Hara gətirmisən məni?!

Türknaz həlimcə:

- Aya gətirmişik, - dedi - hirslənmə, Bəy. Sənə dedim "İrəm" - Ərim - işığımdı. "Ay" - Ağdı, SafAğdı, tər-təmizdi. Əmma cəhənnəmdi. Yerdə indi iki min üçüncü ildir. Otuz yeddini çıx, eləyir altmış üç, üstə gəl əlli. Necə eləyir? Yüz on üç. İndi tap burda o yüz on üç yaşlı Klaranı, yəni Yerdəki əlli yaşlı Klaranı!

Bünyad bəy qızlara baxar-baxmaz, hər budunda azı üç pud ət, hər döşündə azı beş kilo ət olan dəhşətli kök, əmma eyni zamanda heyrətli tərəvətli, yaşılqöz, ağ buxaq Klarasını dərhal tanıdı. Və qəribə, gözlənilməz səmimiyyətlə:

- Odu, - dedi.

- Bah! Bah! Lap candan olmusan ki, Klara! Salam! Zdravstvuy, dorozhaya! - dedi.

Qızlar qəh-qəhə çəkдилər.

Türknaz əlini bəyin əlinin üstünə qoyub:

- - Şəhvətlənmə! - dedi. - Bayaq tərədə gördüyün yazıq kişi Yerdə sənə kitab oxutdurub. Elm verib. Nə deyib? Xatırladırım. Yerdə subaşqını törəyib tamam vəhşiləşən vaxtlarında insanın ən başlıca məşğuliyyəti sərvət olub, bəy. "Seks" deyirsiniz. İyrənc sözdü. Türkcədən azmış iyrənc söz! Gecə - - gündüz seksə bağlanan insanın bədənində bütün hüceyrələr ölür, bəy! Xüsusən beyin! Yalnız yemək və yalnız və yalnız seks tələb edir, yəni nə olur: Yəni Ün Əs ölür, "ins" qalır, daha doğrusu, təfəkkür ölür, Nitsşenin dediyi fizioloji fərd qalır, Bəy! Bir vaxt gəlir, fərddə hətta instinkt də kütləşir. Kalaşnikov avtomatını dirəyirsən sinəsinə, deyirsən vururam. Tamam laqeydcə deyir "vur". Niyə? Çünki o fərd daha ölümü də hiss eləmir. Eyni zamanda, özü öldürəndə öz qatilliyini də hiss eləmir. Həyatın sonu? Bəli! Yerdə bax indi belə bir vəziyyət yaranmaqdadı, bəy. Yeganə ümid dərşədi! Maarifədi! Vay o gündən ki, insana belə halda deyirlər: "Daşa döndü"! "Dədə Qorqud"un axırında hamı daşa döndüyü kimi.

İndi, necə deyərlər, əlif - beyini eşidirsən. Bu vaxtlarda mənim üzümdə kamil cizgilər əmələ gəlir. Çünki Üz - məna deməkdi. Dilim nə danışırsa, üzüm də o mənanı ifadə eləyir. Mən "Furak" - EvƏrAğ kimi danışdım, indi bax gör EvƏrAğa oxşardımı bu Türknaz?

Dinimizdə axmaq bir hədis var. İbrahim peyğəmbərə deyirlər: "Oğlun İsmayılı Allaha qurban kəs, "sədaqətini göstər". İbrahim oğlunu yıxır üzü qıbləyə, bıçağını çıxarır. Bu vaxt göydən səs gəlir. "Ey İbrahim! Daş içində qurd saxlamağı bacaran rəbbin məgər görmürmü sən sədaqətini?! Yəni OdƏs itib, "daş" deyilir, GurOd itib, "qurd" deyilir. Əmma ƏLAĞımız sən tək daş insanın bətnində də elə bir hüceyrə saxlayır, o tək hüceyrədə GurOd qaldığını görür və bütün ömrünü qatilliklə keçirmiş beynəlxalq miqyaslı kəşfiyyatçı Bünyad bəyə dərş deməyi də lazım bilir.

Nə dedim indi mən sənə, hökmdarım?

Dedim "Hökmdar"ım Sar ola bilər, bu şərtlə ki, OdSarı dərk etsin.

Dedim beynindən ayaqlarına qədər şəhvətdən ibarət insan isə Klaranı Mircəfər Bağirovun "postel"inə göndərir ki, Bağirov KQB-nin sədri təyin eləsin onu - Bünyad yoldaşı - Bünyad bəyi. ÜnƏsliyini qoruyan Klara razı olmayanda dəy altında Klaranı boğur, meyidi döşəmənin altında dəfn eləyir!

İndi bir də de ona: "Canalan olmusan!" deyə bilməzsən daha. Çünki ƏLAĞımız sənə o "daş" canında cüzi ÖdƏs görüb, sənə rəhbərlərinə tələq eləyib ki, sənə bu qədər insaniləşdirməyə göndərsinlər. İndi o saf, o günahsız Klarada necə günahkarlıq hissi oyandı. İndi Klaraya günahkar kimi baxırsan, Bəy!.. Budur bax, belə adi-adi şeylərdən ibarətdi bizim dərsimiz... Fikrə getmişən! Düzünü de, nə düşünürsən?

Bünyad bəy bir az şərab içib:

- Düzü, deyəsən inandım ki, doğrudan da cəhənnəmdəyəm - dedi. - Siz deyəsən mənə elə belə cəhənnəm əzabı verəcəksiniz.

Klara, gözlənilməz heyranlıqla:

- Afərin, qatil bəyim! Az-çox ağlın qalıbmış! - dedi, - Dünyaya göz açıb az-çox şüurlu həyata qədəm qoyduğun gündən etibarən insanın başına nə oyunlar gətirmisənsə, hamısını bircə-bircə, özü də dönə-dönə xatırladacaqlar, əyani göstərəcəklər, gündə min dəfə ölüb, min dəfə diriləcəksən. Budur, bax, cəhənnəm! Odda-həqiqətdə yana-yana həqiqəti dərk etmək! Və... dərk etsən, cənnətə getmək! Haradı, nə olan şeydi o cənnət, onu da yəqin ki, deyərik sənə.

Bünyad bəy içirdi.

- Bura bax ey! Hər şey düzmüş ki! Mən sənə "sevirəm" dedim, allada bilmədim, budur Odda - həqiqətdə yanmaq. Bəs "qır qazanı" nədi?!

Qızlar gülüşdülər.

- O sizin din xadimlərinizin müdrikiydi.

- "Qıl körpü" necə, var?!

Dedilər:

- Qıl nədi, a Bəy! Onu bilmək üçün də dərs keçməlisən. "Qıl" da təhrif sözdü axı!

Bünyad bəy duruxub, bir az da içib, mızıldandı:

- Ay... hm, Aya bax ey!.. Biz də deyirik, yarım ay çıxır, yarım ay batır! Niyə? Nədi bu?

Türknaz qımışırdı:

- Ay Bəy, dedik axı, planetin adı Ağdı. Yerdə təhrif eləyiblər planetin adını, Yarım ay Ağ olur ki, Yerdə ÜnƏslər o işığa baxa-baxa Bağları xatırlasınlar, yarım ay isə görünmür ki, ÜnƏslər Bağlardan ayrılığın zülmətliyi barədə fikirləşsinlər.

Bünyad bəy dodaqlarını büzdü:

- Çatmır bu mənə.

Türknaz ciddiləşdi.

- Yenə əlif-bey deyək buna! Otuz yeddinci ildə Bakıda öz əlinlə öldürdüyün, öz əlinlə dəfn etdiyin Klaranı bu Ay planetində sağ-salamat görürsən, əmma yenə dərk eləmirsən ki, Ağla Ayın fərqi nədi? "Axirət" desəm, başa düşərsən?

Nə deməkdə "Axirət?" Mənası nədi bu sözün? Bilirsən, de, Bəy: belə lazımdır.

Bünyad bəy dedi:

- "Axirət" ərəb sözüdü. Türkcə "axır" sözündən azıb.

Türknaz dedi:

"Axirət" - yəni insanların axırları?

Bünyad bəy dedi:

- Elə çıxır.

Türknaz dedi:

- "Axirət" in axırındakı cəm şəkilçisini atsaq, "Axır". Bu "Axır" ın əslə ÖdƏrcəsi AğƏrdi. AğƏr-SafAĞ işıq deməkdə. Bunu Yerdə min dəfə deyib sənə Ağ Məmmənin yanında o gördüyün kişi, əmma yenə unudursan ki, Ağdan gedib sənə dərs deyib. Bilirsənmi niyə?.. Qurtum-qurtum şərəb içib qızlara baxdıqca xəstə hüceyrələrin sənə gizlin sözlər deyir, a Bəy. Təkrar elə görüm "Ay" adlandırılan planetin adı niyə Ağdı?

- Demək, Ərəbin "Axirət" dediyi, Türkün "O dünya" dediyi buradı?!

Türknaz qaşlarını çatdı:

- Fəhmsiz "ins", "Dünya" deyilən OdÜnEydi. "Ey" - uca mənasındadı. Od - Kainatın enerjisidi, həqiqət mənasındadı. Ün də ki, bilirsən, səydi. OdÜnEy - Uca Ün həqiqətidə.

Böyükdü OdÜnEy, Kainatdı. Nə qədər eşitmişən bunu?!

"Kain" OdÜn sözündən azıb. "At"ını atsan, əvəzində Ey əlavə etsən, OdÜnEy olur.."Axır" - AğƏr bu Ağ "planetindən ibarət deyil, Bəy. Yerdə indi mövcud olan gizlin SafAğ insanlardan başqa, sən kimi təhrif insanların hamısının axırı bu "Axırət"də olmur, çox az faizi Kainata, yəni bütün AğƏr planetlərinə uça bilir.

Bünyad bəy bir ara yenə fikrə getdi.

- Demək, öldürüb gətiriblər məni bura?!

Türknaz bir qədər səbrsiz:

- Siz "ins"lərə dərs deyənlərin səbrləri gərək bu OdÜnEyin özü boyda olsun! A kişi! Sənə necə yüz dəfə şərh olunub ki, öləndə insanın beynindən işıq çıxır. Yerdə "ruh" deyirlər o işığa. Əsli OdƏrcəsi ƏrAğdı. Yəni Saf Ağ İşıq. O "Ruh"- ƏrAğ sürətlə uçub bu "Axır"a - AğƏrə çatana qədər daxilinə elementlər dolur. "Element" də təhrif sözdü, Bəy. Əsli, OdƏrcəsi ƏlMənOddu. Əlimin enerjisi deməkdi. Ana bətnində uşaq doqquz aya əmələ gəlir. "Ruh"un - ƏrAğın daxilində isə insan lap qısa müddətə yaranıb həməni insana çevrilir. Daha doğrusu, həməni insanın xəstə, şəhvətli, idraksız, qatil bədəni əvəzində SafAğ İnsan bədəni əmələ gəlir. Yerdəki bədbəxtlərimizə ha deyirik "Ruh" dediyiniz yoxdu. Axırətdə sizdən ancaq saflığı ilə fərqlənən insanlar var, heç cür dərk edə bilmirlər. Sən hazırlıqlı adamsan, bəy. Dərk etməlisən ki, tək-tək gətirilib aparılanlardan başqa, bu Ağ planetindəkilərdən hamısı ölüb gələnərdi.

Mərhum arvadın Sərvinə bax! Niyə baxammırsan?! Mənəm, mən!

Bünyad bəy sıxıldı:

- Yox, baxammıram!

Türknaz sərtləşdi.

- Niyə, Bəy? Sevimli arvadımın yanında oynaş eləmək istədiyini Klaradan xəcalətləndin?!

Bünyad bəy pərtləşdi:

- Klara! Sərvi! Türknaz... Kimsiniz?! Mən zülm eləmişəm o gözəl, zərif məxluqa! Sərviyə! Daha baxammaram üzünə.

Türknaz qızlarla baxışdı.

- Deyəsən az-çox ÜnƏs olur. Bir sualıma da cavab ver, Bəy. Sahibimiz səndən "Svyaznoy" istəyəndə niyə məhz məni seçdin? Açığını de, belə lazımdı. Qumral, deyiləm. Diqqətlə bax, Türknazam mən. Soruşuram mən. Soruşuram, niyə məhz məni "svyaznoy" seçdin? Açıq de!

Bünyad bəy:

- Açığı budur ki, Qarayazıya, o sovxozaya göndərilən qızların arasında tək səni tutdu gözüm. İstədim tez-tez görüşək.

Türknaz eyni şərtləklə:

- Lap açıq de, Bəyim! Açıq! - dedi.

Bünyad bəy dedi:

- Lap açığı, Sərviyə oxşayırsan sən! Sərvini də boğmuşdum, bilirsən. Elə bil kim isə mənə daimi deyirdi, bunu da arvad elə, soyu bundan, soyu bundan, nəticədə bunu da elə o cür boğ rədd elə başından!..

Türknaz Bəyin gözlərinə baxdı:

- Xəstəlikdi bu, ya yox?!

Bəy, hirsə:

- Bilmirəm nədi bu, - dedi. - "Svyaznoy"ları çox saxlamaq olmaz! İşlədib, sonra öldürəsən gərək!

Türknaz dedi:

- İndi bir diqqətlə yenə mənə bax!

Bünyad bəy gözücü baxıb üzünü kənara tutdu.

- Hə! Baxdım! Nə olsun?!

Türknaz güldü:

- A kişi, Sərvinazam, mənəm axı! Bir bax: İşıq gəmisində Aydan Yerə gedirəm, Yerdən Aya gəlirəm. İşləyirəm. Dərs deyirəm yoldan azan bədbəxtlərimizə. Bax, bax! Gör heç fərqi varmı "Qumral" adlı "Furak"dan, Sərvinazdan?! Həmişə soruşmurdu "Sən niyə bu qədər oxşayırsan, mənim o bədbəxtimə? Budu bədbəxtin Ağ planetində SafAğ Elmi öyrənib, SafAğ İnsan olub, çalışır ki, sən bədbəxt də insan olasan! Üzümə bax, nəcins!

Bünyad bəy bu dəfə lap pis üşürgələnib, hətta titrədi.

- Sərvi!.. Bəs bayaq gördüyüm Sərvi hanı?!

- Odur bax! Sənə baxıb gülür! Mən Qumralam!

- Nə?!.. Doğrudan?! Bu nədi belə?! Siz məni dəli elədiniz!

Qızlar şaqqıldıxdılar.

- Dəlinin nəyini dəli eləyək, ay dəli! Görürsənmi, Klara da dəyişdi. Sərvi oldu. Bax mənən birgə yeddi huri dönüb Sərvi oldu! Gör necə həyat yoldaşını boğmusan öz əlinlə, ay bədbəxt!

Bünyad bəy tir-tir əsirdi:

- Bu nədi belə?! Sifətiniz, boy-buxununuz necə dəyişir?!

Mütəkkənin üstündəki Sərvnaz bəyə şərab süzdü.

- Hər şey aydın olacaq. Biləcəksən hər şeyi. İç!

Bünyad bəyin üzündə yalvarışlı ifadə dondu.

- Ay qız!.. Qurbanın olum, bircə bunu da başa sal.

Sərvi - Qumral gülə-gülə:

- Adam olursan! - dedi. - İşiq əlavə olunur üz - gözümüzə, bədənimizə. Başa düşdün?

- Yox!..

Sərvinaz bir qədər deyintili səslə:

- Fikirləş, gör Axirətdən Yerə gedənləri niyə tanıya bilmirlər o xarabada, - dedi. - Baxırıq, görürük cinayətkarsınız hamınız, qatil olmayanlar bətlərin-də daha pis qatildirlər! Bilirik ki, pislik elədiyiniz "ölülər"i - üzümüzü görsəniz, "Ruh"unuz - ƏrAğınız məhv olacaq qorxudan, məcbur oluruq sifətimizi dəyişdirək. Çətin deyil bu, SafAğ İşığa bürünüb hər cür sifətdə görüna bilirik. Niyə? Dedim də, sizin "Ruh"unuzu sarsıtmamaq, öldürməmək üçün. Görürsənmi necə müqəddəsik biz, ay murdar cinayətkar?!

Bəy yalvarmağa başladı:

- Öz sifətinizə düşün. Hərə öz sifətinə düşün.

Qızlardan hansısa dedi:

- Bağımızın meyvəsindən şirinini ver bu bədbəxtə. Zəhərlisini bir yana qoy, zəhərsizindən ver. Yesin, içsin, dirilsin bu ölü!

- Çalın, oynayın, hurilər, əyləndirin bədbəxt hökmdarı!

Saz çalan hurilər iri çanaqlı sazları süfrəyə qoyub, bəm səslə Osmanlı sazlarını köynəkdən çıxarıb çalmağa başladılar. Qalan hurilər balaca-balaca, dövrələri zıncırovlu qavalları başlarının üzərində döyəcləyə-döyəcləyə oynamağa başladılar.

Bünyad bəyin gözü böyür tərəfdə - öz arvadında idi. Sərvinazın zərif dodaqları nar rəngində idi - od kimi gözlərində, yanaqlarında, buxağında işıq qaynayırdı.

Ərinə baxıb, birdən qumrovtək cingildədi:

- Ağın ab-havasındandı mənim gözəlliyim. İşığım sehləyib səni, könlündən keçir ki, məni öpəsən. Niyə öpmürsən, hökmdarım? Diqqət yetir, Sar demirəm sənə. Sarlar Bağ rütbesində olurlar. Sən "hökmdarım" anbaan hökmlü olursan.

Heyrətlənmə. Dedim ki, biz insanın beynini görürük, fikrini oxuyuruq.

İçmək istəyirsən. İç! Dirilirsən. İç!

Bünyad bəy büllur qabı doldurub bir də içdi.

Gavalı yeyib, bir də içdi.

Sərvinaz gülürdü.

- Könlündən keçir ki, kəmərimi açasan, - dedi. - Bu bir qədər çətin işdi, hökmdarım.

Gəl açıq danışaq. Sən bu hurilərin guya əri olmusan Yerdə. Əmma məhz hansının? Niyə qarışdırırsan?!

Bünyad bəy dumanlı gözlərini geniş açıb burda qızlara diqqət yetirdi və elə bil indicə gördü ki, qızların gözlərinin hamısı bir biri kimi idi: yaşıl, iri.

Sərvinaz danışdı:

- Bax, bax, ey insanlıqdan məhrum hökmdarım. Altıncı ildə, Bakının Duma binasında əziz aktyor dostun Rahibin sevgilisi Klaranı verbovat eləmişən ki, Zeynalabdin Tağıyevi, Doktor Nərimanı zəhərləsin. İyirminci ildə Serqo Orconikidze On birinci ordu ilə Bakıya gedəndə hamısı bizim Türklərdən ibarət olan o "Dikaya diviziya"da Nərimanovun katibəsi Fatmanı görüb, istəmişən verbovat eləyəsən. Əsgərlər başa düşüblər iş nə yerdədi, döyüblər səni. Sonra Serqo Orconikidze bronepoyezdə keçirdib səni, ordakı Sestralarla tanış eləyib. Orda, bronepoyezdə bir yevreyka verbovat eləmişən ki, Lenini zəhərləsin. Həmid Sultanovu, Baba Əliyevi zəhərləsin. Sonralar Səməd Vurğuna, Mehdi Hüseynə, sonradan Adıpünhan Muğannaya qədər Türklərimizi zəhərləmək üçün verbovat elədiyin qızlara bax! Görürsənmi? İşıq arxasında idilər, görmürdün sən onları. İndi bax, hamısı burdadı. Bax, görürsənmi?

Qorxma! Qatil deyilik biz. Dərs verənik, ey qatil!

İnsan nə arzulasa, hamısına əməl olunur burda. Bircə şərtlə: birisinin arzusu başqasının arzusuna zidd olmasın.

Sən arzulayırsan ki, mənim kəmərimi açasan. Mən isə arzulayıram ki, əvvəlcə mənim bütün hurilərimin kəmərinə açasan. Axırda, əgər könlündə istək qalsa, onda Sərvinazıyın kəmərinə də açarsan. Danışdıq?

Bünyad bəy qəh-qəhə çəkib, çaxırı başına çəkdi.

Sərvinaz bu gözəl sifətli kişinin gülüşündəki körpə uşaq bəsitliyinə heyran etdi.

- Niyə güldün a kişi?!

Bünyad bəy lap uğundu.

- Əşi, necə gülməyim?! Klaranı çıxsaq, səni - kəbinli arvadımı da çıxsaq, yeddi nədir, deyəsən axı, on beşə qədər qeyri - qanunu arvadım yığılıb başıma! Əla şərab! Əla meyvə! "Arzulayıram ki, əvvəlcə mənim bütün hurilərimin kəmərinə açasan. Axırda, əgər könlündə istək qalsa, onda Sərvinazıyın kəmərinə də açarsan!! Əgər doğrudan da cəhənnəmdisə bu Ay, necə cəhənnəmdi?!

Sərvinaz bu gözəl sifətli uşağa indi təəccüblə baxırdı.

- Guman eləyirsən ki, keyfə baxacaqsan? Ay yazıq, bədbəxt insan! Biz axı uzun-uzun illər bundan əvvəl gözəl qızları necə heyvancasına zorladığını göstərəcəyik sənə! Özü də aramsız şəkildə! Gör nə hala düşəcəksən?.. !Qıl" sözü Türklə Orekin söz qarışığındandı. "Qıl" - "ki Əl"dən azıb, "ki Əl" Od Əldən azıb, Od Əl, bilirsən, həqiqət Əlidi. "Qıl" körpüdən yox, Həqiqət Əli EySaramızın dilinin mənasından - həqiqət körpüsündən keçə bilməyəksən!.. Bu qədər qızın kəmərinə kim açə bilər, ay acgöz canavar?!

Bünyad bəy duruxdu.

- Bir şey soruşardım, əmma utanıram.

Düzənliyi şaqraq gülüş götürdü:

- Bunda utanan üz də varmış ki!.. Bilirik nə soruşmaq istəyirsən. Soruş, ay utancaq canavar. Açıq de! Lap açıq!

- Açığı... - Bəyin üzü, qızaran üzlərdən olmasa da, bir az qızarantəhər oldu. - Hamınıznan dalbadal yatmasam olmaz?

Qızlar yenidən şaqqıldırdılar.

- Fu! Ətin tökülsün! Heyvan lap özünü itirdi ki!

Sərvinaz əlini yuxarı qaldırdı.

- Mən sənə dedim Yerdə elədiyən qələti burda təkrar eləməlisən. Zor işlətməlisən.

Bəy Klaraya baxıb, istər-istəmən qızların gülüşünə qoşuldu.

-Zora qalsa, təkə o maxina əldən salar məni, sizə gücüm qalmaz. Əmma, razıyam, başlayaq, görək nə çıxır.

Sərvinaz əlini ərinin ağızına basdı:

- Belə suni hırıldamaq günahdır, hökmdar. Yerdəki məclislərinizdə hamınız suni gülə-gülə ürəkdən gülməyi yadırgamısınız. Odur ki, ziyafətdən çıxıb tək qalanda qəm dəryasına batırsınız. Ağda suni gülmə! Danışdıq?

İndi hurilərimin arzularını bilək.

Sərvinaz üzünü qızlardan birisinə tutub soruşdu:

- Arzun nədi, Alla?

Alla dedi:

- Kəmərim mənə alınmaz qalamdı. Arzum budu ki, Sərvinaz öz əlləri ilə hökmdarımızın gözlərini tutsun, biz hamımız hökmdarımızı öpək. Hökmdar nə vaxt mənə öpüşümü başqa hurilərin örlərindən seçsə, o vaxt qalamı fəth etsin.

Hurilər yerbəyerdən qışqırıdılar:

- Razıyıq! Razıyıq!

Sərvinazın gözlərində qəribə-qəzəbli gılgımlar qaynadı:

- Ürəyindəndirmi belə bir oyun, hökmdar?! Kərkəş bu qədər zənənin öpüşünü öpüşdən seçməli, Allanı və ya bir başqasını öpüşündən tanımalıdı! Bacararsan?

Agentlərinin bu mühiti və bu rəftar Bünnyad bəy üçün nə qədər yeni idisə, bir o qədər də əyləncəli idi. Çaxır da öz işini görüb, əyləncə həvəsini artırmışdı.

Sərvinaz sualın cavabını gözləmədən, ərinin gözlərini tutdu.

- Təbillər çalınsın! Döyüşə başlansın!

Bünyad bəy diksindi.

- Döyüş?! Nə döyüş?! Oyun demirdin?!

Sərvinaz qəhqəhə çəkdi:

- A kişi! Bu qədər qələni fəth etməlisən sən! Döyüş deyil, bəs nədi?

Hurilər kənarlarındakı xırdaca qumrovları işıldaşan xırdaca qavalları başları üzərində döyəcəyib əsil təbil gurultusu qopardılar. Sağdan birinci nuri Alla qırmızı, yumşaq, yüngül ayaqqabılarının burnunda, yüngülcə yeriyib Bəyi öpdü və bir göz qırpımında atılıb, əvəlki yerində dayandı.

Sərvinaz əllərini ərinin gözlərindən çəkdi.

- Bax tap hökmdar. Kim öpdü?

Bünyad bəy hələ hurinin öpüşündən əvəl Sərvinazın əllərinin təmasından alışımsdı. İndi gözlərini açanda da ilk növbədə arvadının nar rəngli dodaqlarına baxdı.

- Sən özün öpdün, ay qədrini bilmədiyim, zarafatlarımı, gülüşlərini boğduğum Sərvinazım!

Hurilər yenə çəməni başlarına götürdülər.

- Bu nə yaltaqlandı sənə, Sərvi! Bəlkə ümidlidi ki, sən qələni həmləsiz fəth edəcəksən?

Sərvinazın gözlərində həmin qəribə-qəribə qığılımlar qaynayırdı.

- Uduzmuşan, hökmdar!

Ən istəkli agentin Alla öpdü Səni. Demək, Allanın qələsini almağa ixtiyarın yoxdu! Bu belə: Valya öpsə, onun öpüşünü Allanın öpüşündən seçə bilməyəksən!

Təəssüflənmə, hökmdar. İyirminci ildə bronepoyezddə bu Valyanı necə verbovat elədiyini yada sal, danış.

Bünyad bəy oyunun bu gözəl dadlı başlanğıcında bronepoyezd sözündən şübhələnib ayılan kimi oldu.

Sərvinaz dedi:

- İstəmirsən, lazım deyil, Alla özü daşıyar.

Bünyad bəy yenə diksindi, rəngi dəyişdi.

- Yox, yox! Danışmasın!

Sərvinaz çox sərt idi.

- Niyə, cənab Bəy?!

Bünyad bəy canının istiləndiyini, tərlədiyini hiss edə-edə:

- Güzəl oyun oynayırdınız... Təzə dirilmişdim - dedi, - Niyə öldürürsən məni, Sərvi, Bronopoyezddəki əhvalatı danışsa, sənin gözündən düşərəm axı!

Sərvnaz səsini qaldırdı:

- A kişi, demədimmi biz insanın beynini görürük, fikrini oxuyuruq! Lap ayaq açdığın, dil açdığın gündən həyatda gördüyün, eşitdiyən nə varsa, hamısı yazılıb beyninə. Sənin özünün yada sala bilmədiyən şeyləri də oxuyuruq beyniyin o bir cüt sağ, sol kürəçiklərindən.

Bünyad bəy çaşqınlaşdı.

- Onda daha niyə danışdırmaq istəyirsən Allanı?! Hamınızın oxuduğunuz, bildiyiniz əhvalatı dilə gətirməyin mənası nədi?!

Sərvnaz dedi:

- Əməlini Allanın dilindən eşitməlisən! Odda yanmalısən, Bəy!

- Odda?! Lap çaşdım! Həqiqi odda?!

A kişi! Dedim axı, Kainatda yeganə cəhənnəm var, o da bu Ağ planetinin içərisidi. Bu gözəl təbiətli aləmdə Od - həqiqətdi, OdÜn - həqiqət səsidə, alov kimi yandırır, Bəy.

Bünyad bəyi tər basmışdı.

- Evim yıxıldı!

Sərvnaz dedi:

- Əksinə, bəy! OdÜn - həqiqət səsi cəhənnəmdə cənnət yaradır. Qəbahətini eşitdikcə, öz hərəkətlərini qarşındaca əyani gördükcə, yavaş-yavaş yüngüllük hiss edəcəksən. Nədən olur o yüngüllük? Sadəcə, qatı qanın yuyulur, canında qan dövriyyəsi normallaşır, hüceyrələri sağlamlaşdırır. Danış, Alla!

Bünyad bəy bir xeyli susub, doğrudan da əyani görmək əzabını hiss etmiş kimi, əllərini yuxarı qaldırdı.

- İlahi, özün kömək ol mənə! Cənnətdi, cəhənnəmdi, nə möcüzədi bu?!

Sərvinaz dedi:

Biləcəksən, Bəy. Səbrlə, dəyanətlə dinlə OdÜnü - həqiqət səsinə! Biz Odda yana-yana gözəlləşmişik burda. Sən də yanmalısən, Bəy!

Yalnız Klaradan seçilən Allanın gözləri par-par yanırdı.

- Çalın, ey hurilər - EyƏrlər - uca işıqlar! - dedi: - Yerdə - EyƏrdə - uca işıqda bizim işığımızı söndürən bu cəllad Qarayazı meşəsində o gözəl Niyazi sovxozunda, Niyazi kişinin həyatindəki palıd ağacının altında Aşiq Kamandarın "bayatı" - Bağ Oduna qaranlıqdan qulaq asır, qaranlıqda ağlaya-ağlaya gedir zverləri - qunduz itlərlə qucaqlaşmağa! Zənəndən isinməyən xəstə bədbəxti qancıqları səngidir. BağOd çalın, qunduz qancıqlarını göstərin görək göz yaş qalıbmi heç! Tfu sənə, Bəy!

Saz çalan hurilər Osmanlı sazlarını süfrəyə qoyub, OdEvƏr sazlarını götürdülər. Türkün sümüklərini üybəüy oynadan gurultulu, bəm simlər əvəzində incədən incə, zərifdən zərif ağ simlərin türkü titrədən cingiltiləri Türk içində böyümüş Fars beynini lap ilk cingiltildən titrətdi.

- Sənə qurban olum, Alla, danışma!

Alla üzünü kənara tutdu.

- Mən danışdım qurtardım, qancıqla Allanın fərqi bilməyən bədbəxt xəstə!

- Nə?! - Bünyad bəy gözlərini silib dikəldi. - Mən... gizlənməkdən ötrü, Muğannaları izləyə - izləyə, it yemləyən fəhlə olmuşam orda. Bu əzab bəs deyilmi, üstəlik sən belə...

Alla Bəyin sözünü kəsdi:

- Hurilərin bu çaldıqları havanın adı nədi?

Bünyad bəy dinləyib dedi:

- BağOd!

Alla dedi:

- Səni ağladan nə oldu indi? Bunu da qanmırsan? Mənim kədərim ağlatdı səni, ya yox?

Bünyad bəy başını sinəsinə əydi.

- Hə...

Alla da ağlayırdı.

- Bu qəm içində o bronepoyezdin kupesindəki kimi zorlaya bilməzsən məni, ay cəllad! Gəl! Gəl!
Aç kəmərimi!

Sərvinaz Bəyə baxdı:

- Alla heç olmasa qismən saflaşdırdımı səni, murdar "hökmdar"! Allanın əsil adı "Alla" deyil burda, Əldi. Çaldırıldığı hava "Bayat" - BağOd bir az ürək verdi sənə.

Qalx! Gedirik!

- Hara?!

Sərvinaz dedi:

- Yerə!

Bünyad bəy duruxdu.

- Sən də gedirsən?!

Sərvinaz kinayə ilə:

- Əlbəttə! Bünyad bəy Qumralsız keçinə bilərmə Yerdə?! Bəlkə qunduzlarınçün darıxmısan?

Bünyad bəy köksünü ötürdü:

- Yenə Qumral olacaqsan?!

Sərvinaz güldü:

- A kişi! Qumralı istəmirsən?!

Bünyad bəy hıqqıldayırdı.

- Lap çaşdım!.. Sənin öz yazıq, bədbəxt Sərvim olduğunu bilə-bilə "Sahib" in o xaraba İranında "Bakirə" adı ilə qoyub gedəcəm?!

Sərvi dedi:

- Mazandaran İran deyil, bəy, Azərbaycanındı.

- Nə? Yəni Heydər qayıtdı Azərbaycanı?! Nə vaxt oldu bu?! Paho! Biz Şimali Azərbaycanı da İrana qatmağa çalışırıdıq axı! Tərsinə oldu?! Necə oldu, bütövləşdi Azərbaycan?!

Sərvnaz izah etdi ki:

- Sərhəd dəyişməyib, Mazandaran da, bütün qalan vilayətlər də hələ Farsın əlindədi. Əmma biz hurilər hər şeyi öz adı ilə deyirik, bəy. Ərdəbil, Zəncan, Qəzvin, Təbriz, hamısı elə köhnə Azərbaycandı - Bağdaydı bizim nəzərimizdə. Sənin yaddaşın zversovxozda qancığın quyruğunun altındadı!.. Sən yenə o iqamətgahda qalacaqsan?

Bəyin səsi boğuş çıxdı:

- Tehranın bir-birindən zorakı cəllad siyasilərinin pastellərinə verəcəm səni?! Mən zorakı, cəllad, namussuz köpək oğlu necə götürüm belə namusu?!

Hurilər şaqqıldıdılar

- Bıy! Namusu varmış!

Alla dedi:

- Şimalımızı da İrana vermək yolunda hər cəfaya dözən Bünyad bəy, arvadını İmam övladlarının pastellərinə vermək cəfasına da dözər.

Bir az sükut oldu.

Bünyad bəy:

- Yox! Yox! - dedi.

Klara kuzədən çaxır töküb yırğalana-yırğalana yeriyib, büllur qabı qoşa əlində bəyin dodaqlarına yaxınlaşdırdı.

- İç, Bəy!

Bünyad bəy qabı alıb syfrəyə çırpdı.

- Zəhər verirsiniz!

Sərvinaz dedi:

- Bağımızın1 meyvəsindən ye, Bəy.

Bünyad bəy birdən bağırmağa başlamışdı.

Sərvinaz bir az ara verib, astadan:

- Allanın öpüşü zəhərli deyildi, - dedi. - Təbillər çalınsın, döyüş davam edir!

Yavaş-yavaş vaxtı çatır, bilməlisən ki, bütün bu öpüş-filan söhbətləri sənin bətnində ən bəd xəstəliyin səbəbini aşkara çıxarmaqdan ötrüdü, Bəy, - dedi. - Əmma biz heç bir işi birbaşa görmürük... O qunduzları Qarayazıya kim gətirdi? Sovxozu kim yaratdı? Ruslar! Düzdü. Sən sevinirdin o vaxt ki, qunduzların dərilərindən xəlvəti satıb qızıl yığacaqsan, məni al-yaşıla bürüyəcəksən. Əmma sonra al-yaşıl ipəyi qunduz qancığa bürüyüb yorğanın altına salırdın. İndi səni ilahi zənənlər qucaqlayacaqlar, a bəxtəvər!

Hurilər qavalları başlarının üzərində döyəclədilər. Bu dəfə Klara öpüb geri atıldı.

Sərvinaz əllərini ərinin gözlərindən çəkdi.

- Kim öpdü, hökmdar?

Bəy bu dəfə heç kəsə baxmadı.

- Bilmirəm! Bəsd!

Sərvinaz sakitcə:

- Klara öpdü. - dedi. - Əziz aktyor dostun Rahibin sevgilisi Klaranın öpüşü şirindi?! OdÜnüm yandırırımı, Bəy?! İrəli bax! Klaranı necə öldürdüyünü görürmü kor gözlərin?!

Bünyad bəy mızıldanıb:

- Qurtar bu oyunu! Qurtar! Qurtar! - dedi.

Sərvinaz eyni sakitliklə başını buladı:

- Mümkün deyil, Bəy. Cəhənnəmdə hər günahın min, milyon dəfə fəzada təkrar olunacaq ki, bətnin saflaşsın.

Bəy qışqırdı:

- Niyə?! Niyə?!

Sərvinaz dedi:

- Çünki sən hələ təzə-təzə yanırısan, Bəy. İnandınmı ki, bura cəhənnəmdi? İnandın?

Bünyad bəy qışqırtısını zorla boğdu.

- Yox!

Sərvinaz güldü:

- Kəmərlərdən çıxdı. Bu qədər əzab çəkdi. Yenə deyirsən cəhənnəm deyil?

Bünyad bəy dedi:

- Bəs sən niyə burdasan! Günahsız Sərvi cəhənnəmdə ola bilməz! Başa sal məni görüm bu nə oyundu, nə pəstahadı belə?

Sərvinaz birdən qəmlənmişdi:

- Sərvi bədbəxtin də cəhənnəmdədi, ay bədbəxt Bünyad!

Bünyad bəy dikəlib ona baxdı.

- Ola bilməz!

Sərvinazın gözləri dolmuşdu.

- Mən bədbəxt illər uzununu sən cəlladın yastığına baş qoymuşam. O qancıqları bürüdüyün ipəyin arasına bürünmüşəm. Günah deyil bu? On qız doğmuşam sənə it qanından, qohumlarıma paylaşmışam, demişəm mən belə iş sahibiyəm, uşaqlarıma sahib olun. İndidən bilirəm sağ qoymuyacaq o məni. Könülsüz kəbindən böyük günah olarmı, Bünyad?! Yerdə hər gecə sən məni zorlamısan, mən də özümü zorlamışam.

Bünyad bəy başını endirib süstləşdi.

Alla dedi:

- İndi bildinmi niyə cəhənnəmdəyəm mən?!

Bünyad bəy ağır-ağır dikəlib, bir-birindən qəmli iri-iri yaşıl gözlərə baxdı. Gözlərin hamısından yaş süzülürdü.

Alla:

- Mənim bu bir-birindən gözəl bacıları "Sahib" in gizli iqamətgahında onca il zorlayıblar özlərini - dedi. - Bundan böyük günah olarmı, Bünyad?!

Bünyad bəyin gözləri qızların üzlərində gəzirdi:

- Bəs Klara niyə burdadı?!

Klara gözünün yaşını silmədən:

- Mənim günahım dünya boydadı, Bəy, - dedi. - Dünya boyda!

Bünyad bəy inanmaq istəmədi.

- Ola bilməz! Sənin həyatında, işində - əməlində zərrə qədər də ləkə yoxdu! Bütün Azərbaycanca, bəlkə də bütün Yerdə sən yeganə aktrisasan ki, ləkəsizsən.

Klaranın ağır gözləri qalxıb endi.

- Dedim günahım dünya boydadı. O qədər böyükdü ki, danışmaqla qurtaran deyil.

Bünyad bəy soruşmaya bilmədi:

- Nədi axı?!

Klara inamla:

- Sən cəlladın sirlərini heç kəsə açmamışam. Bu bir, - dedi. - Altıncı ildən otuz yeddinci ilə qədər vicdanımın səsini boğaraq qatilliyini xəbər verməmişəm. Bu iki. Bundan böyük günah olarmı, Bünyad?!

Bünyad bəy xeyli susub sonra soruşdu:

- Belə çıxır ki, mən doğrudan cəhənnəmdəyəm?!

Sərvainaz səsisə şirin-şirin gülürdü.

- Qayıtmaq istəyirsən? Qunduzları istəyirsən?

Bünyad bəy dərhal:

- Saflaşmağım mümkün deyil, Sərvainaz! - dedi.

- Sən ki, Bağların qüdrətinə bələdsən!

Bünyad bəyin üz-gözü əyildi:

- Əlimdə imkan olsaydı, mən sizin o EySarınızın özünü də öldürərdim, qardaşı EvƏrimi də öldürərdim, Bağ Atasını da, BağBağÜn, EyOdƏr babalarını da! Bu dərəcədə kin hara, SafAğlıq hara, Sərvi?!

- Səməmi danışırısan, Bəy. Bunun özü saflığa yaxınlaşmaq deməkdir. Burdan nəticə çıxart ki, biz səni bir az da səmimiləşdirib, könlündə insana istək iştiratı yaradırıq.

Bünyad bəy yorğun-yorğun siqar sümürdü:

- İnsana istək... O insana ki, insan qanı içə-içə yaşayır?!.. Sən elə bilirən mən heç fikirləşməmişəm bu barədə?!.. EySar Ün eşidən, Ün yayan Bağdı, o heç, qardaşları da belədilər. Yəni fakt budu ki, yaradıcı Bağ, xaliq Bağ deyil. Bəs bağ Ata?! Bəs BağBağÜn?! Bəs EyOdƏr

özü?! Məni elə yarada bilməzdilərimi ki, qan yoluna düşməyəydim?! Bəşəriyyəti elə yarada bilməzdilərimi ki, ümumiyyətlə, ölüm-dirim olmayaydı?!

Sərvi dedi:

- Bax, belə düşünmək qabiliyyəti özü də saflaşmaq yoludu, Bəy. Peter-burqda ruhani məktəbini qırtarıb Bakı Dumasına göndəriləndə sənənin beynin daş, qaya kimi bir şey imiş, şpionluq dərindən savayı bir kəlmə də girmirdi beyninə. Rahib də o məktəbi qurtarmışdı. Əmma o başqa yol seçdi - sənət yolunu və o yolda da öldü. Sən bu yaşa çatdın, indi tərəddüdlü danışırısan... Bu yeni psixoloji vəziyyətdi və bu vəziyyət burdakı bir-iki saatın bəhrəsidir. Qanırsan, ya yox?!

Bünyad bəy çox düşünmədən:

- Dəhşətli işgəncə verirsiniz, elə belə olacaq! - dedi.

Sərvinazın üzündən gülüş silinmişdi.

- Mən sənə dedim: "Bağımın meyvələrinin zəhərlisi də var". Mənim Bağım EySardı, Bəy. EySarımanın ən zəhərli meyvəsi İblisdi. İblisi gör, gedək.

Bünyad bəyin rəngi dəyişdi:

- İblis də var burda?!

Sərvinaz açıq, hiyləli gülüslə:

- İblissiz cəhənnəm olar, Bünyad?! - dedi.

Şüfrənin ayağında, hurilərin arasında başdan - ayağa qırmızı geyimli, gözlərinin hərəsi bir qırmızı alma boyda, cüt buynuzlu, quyruqlu bir məxluq peyda oldu.

Bünyad bəy dik atıldı və üzü üstə göşənib özündən getdi.

3. YenƏ fantastikasız fantastika

Gözlərini açanda özünü Qarayazı meşəsində, Zversovxozla Muğanlı kəndinin arasındakı yol ayrıcında gördü.

Dikəlib o yan, bu yana, sonra göyə baxdı.

Buludsuz, açıq mavi göyün dərinliyində işıq gəmisinin dairəvi işığı parlayıb yoxa çıxdı.

Bəy hiss edirdi ki, Qarayazının göylərində görünüb yoxa çıxan o gəmi ilə əlaqədar, nə isə qeyri-adi bir hadisə baş verib. Əmma nə hadisə yadında idi, nə də hadisədə iştirak edən adamlar. Beyni keçə kimi, hissiyyatı küt idi. Yadındakı ancaq bu idi ki, Zversovxozun köhnə ərzaq yeşikləri ilə dolu səmtindəki gizlin iqamətgahından axşam çıxmışdı.

Prezident Heydərini hakimiyyətə gəldiyini biləndən sonra, Suduşən qəsəbəsi adlanan yerdən çoxsaylı ailəsinin komandası altındakı silahlı dəstəsini Moskvaya qaçırıb evindəki "narkotika" kisələrini Jiqulisinə doldurub, həyatının qalanını çapqınçılığa həsr etmək istəyən polkovnik Rəhim Qudalı - "Xəlvət Rəhim" burada - yol ayrıcında olmalı idi. Bünyad bəydən azı on-on beş yaş kiçik olduğuna baxmayaraq, Bəy ona qərribə, istehzalı "Qocaman" və "Qoca" kliçkası və "narkotika kisələrinin əvəzində bir dəstə (saymadan) dollar verib, "kisələri də "özün satarsan" - deyib, bununla "Qocanı guya həmişəlik əsir eləmişdi. Və həmkarının sədaqətinə əmin olduğuna görə "Qoca"nın alüminum kisəsinin içində "Mərkəz"dən göndərilmiş dollarları çıxarıb, öz köynəyinin astarındakı selofan torbalara doldurmalı idi.

Əlini sinəsinin sağ-soluna basdı. Selofanları dolu idi. Nə vaxt görmüşdü bu işi?! Bu yol ayrıcına necə gəlmişdi?! İzə düşən, müdaxilə edən vardsa, bəs pul niyə üstündə idi?! Bəs Qoca niyə yoxa çıxmışdı?! Axşam görüşüb pulun yerini dəyişəndən sonra haraya isə getməli deyildilərmisi?!

Bəy qorxuya düşüb yenə o yan-bu yana baxdı və bu dəfə "Qoca"nı böyryndə oturan görüb, heyrətdən bilmədi nə desin.

“Qoca” qaş-qabaqlı, açıq narazı soruşdu ki:

- Hara aparmışdılar səni?

Bünyad bəy, səmimi etirafla:

- Bilmirəm, - dedi.

“Qoca” yenə soruşdu ki:

- Dəli necə düşüb sənin izinə?

Bünyad bəy diksinən təhər olub:

- "Dəli" çoxdu burda, hansıdı izimə düşən?

“Qoca”, çox pərt:

- Lap pisi - dedi, - Səməd! Bir dəfə Muğannalardan "Ağ Məmmə" dediklərini gördüm yanlarında. Bir dəfə də Adı Pünhan Muğanna dediklərini gördüm. Möhkəm içmişdilər, keyfləri ala buludda, valay vururdular. Bir də, vaxtıyan bir məzəli gədə vardı Muğanlıda - Orduqozdu Musa deyirdilər, sənin sərvinə vurulmuşdu. O idi Adı Pünhanın yanında, meşədə gəzə-gəzə gah çaxır şüşəsi verirdi o yazana, gah da kabab, yuxa, soğan - zad, içirdilər, oxuyurdular: "Dad ey,

Dad ey, Dad aldı məni, Almadı qohum-qardaş, yad aldı məni". Sənin arvadınıydı bir də orda. Sərvi vardı ha, indi də lap eləcə - cavanca, yalvarırdı Adı Pünhana ki, qurbanın olum, ay Pünhanım, bir də oxu onu. Adı Pünhan da hey elə çalırdı sazını, oxuyurdu: "Dad ey !.." Sonra Muğanlıdan Ağ Məmmə deyilən gəldi ora. Bu il ölmüşdü o. Lap məəttəl qaldım ki, bu niyə diridi?! Yadında olar, onun arvadı Baharı da sən zəhərləmişdin. Lap üşütmə aldı canımı ki, birdən o Bahar da burda olar. Dəli olmuşdum ey, a kişi!..

Bünyad bəy qovşurulurdu:

- Dayan bir görüm, a kişi! İndi yadıma gəlir, Sərvini mən də görmüşəm. Əmma burda yox... Belə çıxır ki, o gorbəgör Dəlilərin hamısı diridi, gəlib-gediblər?!

Qoca dedi:

- Elə çıxır də!

Bünyad bəyin canına qor doldu.

Qocanın əli yoldan o yanı göstərdi.

- Odu bax oturublar o "Çinar" dedikləri gölün dalında, ağac altında. Ocaq tütüldülər. Çaxır - yeşiknən! Əyləşiblər üz-üzə: "Muğannaların sağlığına!". "Xəlvətlik"dən, "Qoca"lıqdan çıxdım, açıq-açığına oturdum rulun dalında, sürdüm birbaş Əmirililərin dəfn olunduqları yerə. Qazdım. Qəbrdə - skelet!..

Bünyad bəy "Qumral"ı - "Türknaz"ı - Sərvini xatırladı.

- Dayan, Qoca... Əllinci illərdə, o vaxtki raykom katibi Sultan Əmirinin başına nə oyunlar açırdıq, əmma o heç söyüb-eləməirdi də bizi, elə hey OdƏrləkdən, əbədi birlikdən danışardı!.. Gör necə heyvan olmuşuq, qanmamışıq! Əmma elə yaxşı ki, qanmamışıq... - Selofanlara toxundu, elə bil xəyaldan ayrıldı.

- Pulu sən qoymusan bura, ya mən özüm?!

Qoca təəccübləndi.

- Əlbəttə özün!

Bünyad bəy yola baxdı.

- Harda? Burda?

Qoca:

- Necə harda?! Əlbəttə burda. Qəbiristandan qayıtdım, maşını qoydum bu yana, Muğanlı səmtindəki o qalın qaramıxlığa, gəldim gördüm düp - düz uzanıbsan bu toz-torpağın içində. Dedim, yəqin simulyantlıq eləyirsən, "Dəli"ləri izləyəsən. Sonra gördüm yox, başıyın ortası qozdanıb, vurublar səni. Başa düşdüm ki, qurtarıb daha bizimki. Sonra gördüm yox, pul selofanlardadı. İncimə, bəy, boynuma alıram hər şeyi. İkimiz də yüzü çoxdan aşmışıq. Güllələməzlər bizi. Qocalığımızı nəzərə alarlar. Acmazlar, bilirsən türmələrdə adamım çoxdu mənim. Bir-iki ay yatarıq. Qızıla basaram, çıxarıq.

Qalx, Bəy. Qalx gedək özümüz təslim olaq.

Bünyad bəy təqətsizlikdən üzülə-üzülə dikəlib, əlini gözünün üstünə qaldırıb gölün o tayına, çınarın altına baxdı.

- Deyirsən Sərvi də gəlib?

- Hə.

- Hanı bəs? Gözümə dəymir. Qayıdıb nədi?

Bünyad bəy azacıq düşünb, birdən etirafa ehtiyac duydy.

- Bilirsənmi, Qoca, axı məni aparmışdılar! Sərvi özü aparmışdı!

Qocanın gözləri böyüdü.

- Nəə?!

- Hə!

- Bə niyə Sərvsiz gəldin?!

Çinar tərəfdən gözlənilməz səs gəldi:

- O qatilə arvad olarmı daha Sərvnaz, ey qatil?!

Qoca dizləri üstə qalxıb, gölün o tayına baxdı.

Cavab gəldi ki:

- Sən heyvan oğlu heyvan, Muğannaların Türməndən qoç almağa gedəndə "Orduqozdu Musa" deyərdin mənə. Uşaqlara Abbası1 paylayardın ki, gedin onun ordunun qozuna çırtma vurun, qaçın. Mən bədbəxt karlık ağlayardım. Sən mənim ağlamağıma gülərdin!.. Öl indi! Nə ordumun qozu var, nə də belimin fıırı!.. Sərvi mənim arvadım olacaq, Bünyad bəy! Bildin?! Sevmişik bir-birimizi!

Bünyad bəy astadan inildədi:

- Bah - Bah. Bah!.. Dünyanın işinə bax!

Orduqozlu danışdı:

- Kainatda sevgi Yerdəki tək deyil, ay it! Doğuluş Yerdədi ancaq, onçun gəlirik biz bura Sərviyəyə! Sevişməyə!.. Oğlumuz olacaq! Sən qanarsanmı övlad nə deməkdir, ay it?!

Bünyad bəy ayaq üstə idi.

Gölün o tayında Sərvini görmüşdü. Dümağ, dalğalı, uzun saçları qulaqlarının üstündən sallanıb çiyinlərində qıvrılmış Səməd Əmirini tanıyanda Səməddən solda arxasını çinarın gövdəsinə söykəmiş Musaya diqqət yetirməyə ehtiyac qalmadı. Yol ayrıcı ilə çinarın arası azı yüz addım olsa da, Bəyin yəqin ki, təhlükə hissindən birdən-birə işıqlanan gözləri Səmədin gözlərinin bu tərəfə dikildiyini aydın gördü.

Qoca pıçıldaırdı:

- Tanıdın? Odu!.. Səməddi!

Bəy dillənmedi, aydın bilməsə də, indi hiss edirdi ki, dəhşətli dərəcədə təcrübəli çekist onun nəinki cinayətlərini, hətta bu an beynini də görürdü, qaçmaq, qurtarmaq mümkün deyildi.

Səməd nədənsə, şaqqıltı ilə gülüb, əlindəki şüşəni yuxarı qaldırdı.

- Bunu içirəm öz EvƏrEy OdƏrliyini qana-qana "yevrey"liyini gizlətməyə səy göstərən Bünyad bəylə "erməni"liyini məharətlə gizlədən "Yevrey" Xəlvətin sağlığına!

Gəlin! Qorxmayın, həbs olunmayacaqsınız. Mən axı Yer Adamı deyiləm daha, əla toğlu kababı yeyəcəksiniz, çaxır içəcəksiniz. Sonra da sözün əsil mənasında azad olacaqsınız! Gəlin! Heyif,

daha "döyüş" olmuyacaq, qızlar öpmüyəcəklər siz kaftarları. O oyunun dərşini sonra qanacaqşınız. Hələlik gəlin yeyin- için! Yer adamı olmaması qocaları daha da ehtiyatlandırırđı. Əmma getməmək olmazdı.

Ora vaxtilə iydəlikləri, göyəmlilikləri, yemşənlilikləri, üzümlükləri ilə məşhur olan Qarayazı meşəsinin cəngəllilikləri, sıx palıdları, qarağacları, qovaqlıqları məhv olandan sonra Çinar gölü lap kiçilib dayazlaşmışdı. Bu yol ayrıcından o taya - çinarın altına getmək üçün qərbə - Muğanlı kəndinə doğru iki yüz addım gedib, Babanoğlu körpüsündən keçib sola burulmaq və yenə iki yüz addım getmək lazım idi. Xəlvət-zəhim həmişə ata-baba kəndi sayılan Qonaqlıdan buraya gələndə Babanoğlu körpüsünün altından gur qijilti ilə axan QaraSuda axından titrəşən yamyaşıl acıtərə yığıb, həmin çinarın altına aparardı. Hələ o vaxtlardan - əllinci illərdən beli bir az donqarlanmağa başlamış uzun, arıq Bünyada adı ilə yox, "klička"sı ilə "Çax-çux Xalıq" deyərđi:

- "Ay "Çax-çux Xalıq" vəzəri əsl budu, bax. Qocalığın dərmanı budu. Hər dərđin dərmanı acı tərədi!" - deyərđi. Sonralar Azərbaycanda xalq cəbhəşəsi - AXC adlanan, anlaşılmaz, zülmkar - qeyri xalq təşkilatın hakmiyyətdə olduđu doxsan - doxsan üçüncü illərdə birdən-birə "Bəy" çağırılan Bünyad bəyin nəinki cavanlaşdıđını, hətta donqarının getdiyini görəndə isə: "Acıtərənin bu möcüsünün əvəzində burax məni, Bəy", - deyərđi və cavabında "bir yekə paçka" dollar alardı. Bir az sonralar isə, gur axında titrəşən yamyaşıl, təzətər acıtərə yerinə, məhv olmuş meşəni basan duzlaqların zəhər duzundan qatılaşmış, əsil zəhər dadan, qaramtı acıtərə yığıb verərđi ki, cavanlaşdırdığı Bəyi qocaltsın, əl çəksin "Qoca"sının yaxasından. Sovet kəşfiyyatında birgə işlədikləri ilk illərdə - lap ilk gənclikdə xəlvət Rəhimi əməlli - başlı inandırmışdılar ki, Xalıq onun Təbrizdə Əmirililərin evində nöker işləyə-işləyə Moskvaya "doneseniye"lər göndərən "Yağır" Məmmədəlinin oğludur. "Çax-çux Xalıq" birdən-birə Bünyad bəyə çevriləndə - AXC hakmiyyətinin başlanğıcında isə Azərbaycandakı "podpolniy KPSS fəallarından biri olan Xəlvət, "Qoca" kličkası ilə, yeni "rukovoditel"in sərəncamına - Zversovxoza gedəndə məlum olmuşdu ki, yeni "rukovoditel" - Bünyad bəy "qardaşoğlu-zad deyil". Bədbəxt Qocanın xəbəri yoxdu ki, Bəy ömrünün yarıdan çoxunu Qarayazıda, Zversovxozda keçirmişdi. Niyazi sovxozu tərəfdə gur qalan meşənin gur Qarasuyundan yamyaşıl təzətər acıtərə dərib, səhər də, günorta da, axşam da çörəyini acıtərə ilə yeyirdi və "Əsil dərmanın acıtərə yox, o bitkinin yarpaqları arasında bitən başqa sarımtıl tellər kimi bitgi, "Qarayazı möcüzəsinin" möcüzəsi ilə yaşadıqca yaşayıb, hətta yüz yaşlı Qocadan çox-çox cavan görünürdü.

Babanoğlu körpüsündən keçəndə Bünyad bəy, həmişə uşaq yerinə də bururduđu Qocaya gözlənilməz bir xidmət göstərđi: körpünün ortasındakı iki addım uzununda ucuq yerdən hoppanmaq lazım gələndə bom-boz, cırıq-sökük tuflilərini ayaqlarının burnu ilə o taya atıb suya düşdü.

- Min Qoca. Ömrün boyu sən mənə qulluq eləmişən, türmədə qızıl vədinə görə bir dəfə də mən sənə qulluq eləyim. Min keçirim!

Lap cavanlıqdan indiyə qədər bütün çətinliklərdən qızılla çıxan Xəlvət Rəhim-Qoca hardan biləydi ki, cır-cındır içində hökmdarlıq edən Bəyin bu adı, sadə hiyləsi altında ölüm təhlükəsi gizlənmişdi. Bünyad bəyin ağ tüklərlə örtülü çökək sinəsində tükün arasını qabartmış "US" - "Ultrasovremenniy" aparatda "Mərkəz" in cır səsi aramızı ötürdü: "Osvobodites ot Starika. Navseqda osvobodites ot Starika. On uje obuza tebe. Konçay!".

Xəlvət için-için gülə-gülə qıçını aşırıb Bəyini mindi:

- Qadan alım, ay Bəy! Bu nə xəcalətdi! Qadan alım! Bu nə xəcalətdi!

Bu, "Qoca" kliçkalı polkovnik Rəhim Qudalının son sözləri oldu, Bünyad bəy can köynəyinin qoltuğundan rezin ucunda sallanan naqanı çəkib, belindəki "Hər şeyi boynuna almağa" hazırlanmış ağır ət torbasının dalına dalbadal atəş açdı və torbanı suya salıb körpünün altına basdı.

Çınarın altından Səmədin qəhqəhəsi eşidildi:

- A Bəy, o nə müxənnətlik idi elədin! Qarayazıya gələndə o ət torbası hər dəfə bir torba dolusu acıtərə aparardı kəndə, bir əmliyin kababını bir oturuma yeyərdi. Acıtərənin möcüzəsi ilə hələ yüz il də yaşaya bilərdi bundan sonra. Niyə gözündə qoydun kişinin arzusunu!

Yadımdamı, səksən səkkizinci ilin dekabrında sən məni Bakıdan Qonaqlıya öldürtməyə çağıranda mənim əmioğlum Dəli Mədəd Qonaqlı ilə Qurbanlının arasında o torbanı necə döyəclədi çınarın gövdəsinə. O vaxtdan on dörd il keçib. Mənim dəli Mədədim on dörd il gözləyib, Musanı göndərib ki, bu gün, iki min üçüncü ilin əvvəlinə o torbanı bir dəfə də bu çınar gölünün çınarının gövdəsinə göyəcləyib qanına qəltan eləsin. Mədədin arzusunu da gözündə qoydun, ay müxənnət Bəy! OdAğÜzdə Bağlarımız dönə-dönə hədələdilər Mədədi ki, Xəlvətə cismi işgəncə versən, dəhşətli başağrısı çəkəcəksən.

Mədədin Ünü eşidildi: "Çoxdandı cəzalandırmırsınız məni, İmkan verin Musaya, cəzalandırsın". İndi gələr Musa, səni çıxar bu çınara, necə olar, Bəy? Qorxdun?! Sənin axı qorxu hissini çoxdan kütləşmişdi, indi nəyə görə bərpa olundu? Çünki ayda-Ağda lap cuzi saflaşma keçirmişdin, bir az insanlaşmışdın, ay qoca canavar. Qorxma, Musa nə qədər dəhşətli sərt adam olsa da, keçmiş arvadın Sərvi kimi bizə də tapşırıq verilib ki, Yerin ən qaniçən, iyrənc dərəcədə mürdar "İNS"i Bünyad bəyi saflaşdırmaq. Basdır o ət torbasını, gəl, söhbətimiz çoxdur. Musa deyiləm mən, Mədəd də deyiləm, Ağ Məmməyəm, Ağ Məmmə! Bilirsən, təbiətən çox mülayim adamam mən. Şamaxıda əziz qohumlarımız Bəylərin kökünü kəsdin, gözümlə gördüm. Babam Omar kimi mən də Bağlarımızın ixtiyarına verdim səni. Bağların isə qanunu sənə məlumdu: "İNS"ə təsir etmək

olar, "təzyiq olmaz". Gəl, gəl. Səmədin adını "Straşny çekist" qoysan da, o da Bağların hökmündən çıxmaz.

Əcəm dili ilə Muğanna deyirsən mənə. Bil və bələd ol bu "Muğannaya", "Əmirli" nəslinin taleyi ilə oynayan Bəy! Muğanna nəslinə mənsub Əmirilər siz Fars, Ərəb "Yevrey"lərinin dili ilə "Muğanna" adlanırlar. Bunu bilirsən. Bəs Türk dilində necədi bizim nəslin adı? O torbanı basdır, gəl deyim. Mənim Muğanlıdakı qohumlarımdan biri bu çinar gölünü duruldub qızıl balıq saxlayacaq burda. Murdarlama suyumuzu. Basdır onu, sonra gəl araq vura-vura, kabab yeyə-yeyə, nəslimin başına açdığın bəlaları danış...

Bünyad bəy Qara Suyun axarının soyuğundan tir-tir əsə-əsə, meyidi çəkib körpünün altından çıxartdı. O mülayim Ağ Məmmənin "Bəs lapatkanı hardan alsın"? dediyini eşitdi.

Səməd dedi:

- Yağış yağanda Babanı oğlunun körpüsünü tez-tez sel apardığına görə Muğanlılar lapatka saxlayırlar orda. Qamışlıqdadı. Körpünün o yanında. "Qoca"nı tı sam porodil, sam ubil, sam i poxoroni", bəxtəvəri dəfn elə.

Bünyad bəy meyidi körpünün sağ tərəfinə tullayıb, sudan çıxıb çinarın altına boylananda gözü ocağın qızartısına dirənib qaldı.

- ayda huriləriniz toy-düyündən uzaqlaşdırdılar məni, bilərəm, sən də nə isə elə bir şey eləyəcəksən. İnanmıram sənə. İzn ver gəl bir az qızınım, çox islanmışam.

Səməd, baxışından başlamış, bütün gövdəsindən hiss olunan zəhm içində, elə gülürdü.

- Gəlməyinə gələcəksən. Əmma sən bilirsənmi ki, bizim Ağ Məmmə adında möcüzəmiz var, sənənin paltarını da qurudar bircə saniyədə, canını da qızdırar... Hə, qızdımı canın, cənab bəy?.. Mən burdan ora sənənin beyninə bir kəlmə göndərirəm: "Molla". Xatırladınmı nə vaxt verilib sənə bu "kliçka?" Stalin, Beriya, Mircəfər Mirqəzəb. Bu üç nəfərdən başqa heç kəs bilmirdi bu "kliçka" altında nə iş görürdün sən, o illəri xatırla. Belə lazımdı.

Belinə qaldırammazsan o itin leşini. Sürü, apar. Kor quyu var körpünün solunda dikdirdə. Küllükdü ora. Quyu küllüyün enişindədir. At o quyuya istəklilə "Qoca"nı torpaqla, gəl Molla kliçkasını sənə kim, nə vaxt, nə niyyətlə verdiyini də deyəcəm.

Tez elə bəy. Orduqozdu Musanın getməyi, əslində, yaxşı oldu. Heç dözmür Yerdəki işlərinizə. Gah işıqla döyür onu-bunu, əzab verir. Xüsusən son vaxtlar "Avropa mədəniyyəti" adlandırdığınız çılpaq qadın, pullu seks, xuliqan bazar "mədəniyyəti" nə görə həтта qadınları da işıqla döyür. Baxtın kəsdi, gəmidən çox təkidlə çağırıdılar, getdi. Mən isə, gördüyün kimi, vaxtilə tanıdığın Səməd deyiləm, çox yumşalmışam. Yerdə həyat lap murdarlaşıb, sizin "İNS"ə yazığım gəlir, Bəy. Gənimizi gündə bir şəhər, kənd kənarına sürdürürəm. Oralarda, əlbəttə, bilən yoxdu ki, Yer Adamı deyiləm. Vəzifəli şəxs kimi təqdim eləyirəm özümü, keçmişimizi öyrənmək yolu ilə özümüzü dərk etməyin, insan xarakterinə qayıtmağın yollarını göstərirəm, kitab paylayıram. İşim çoxdu Yerdə. Amerikaya, İngiltərəyə də gedirəm. Avropadan əlimi üzmüşəm, açığı... Basdır onu, gəl! Çox bilik alacaqsan bu günkü dərsdən...

Bünyad bəy meyidi körpünün sağından soluna keçirənə qədər qan-tərə batdı, necə deyərlər, ölüb ölümdən qayıtdı. "Qoca"sının qolları, qıçları qocalıqdan nazilib çöpə dönsə də ortası - ət torbası azı yüz kilo olardı. Üstəlik, yəqin ki, çoxdan çimmədiyinə görə üfunətli idi.

Bəy "Qoca"nın "hərçi-betər"inə söyə-söyə, qıçının birini sağ, o birini sol boynuna sıxıb, torbanı ardınca sürüyə-sürüyə dikdirə qalxdı.

Səmədin səsi gəlirdi:

- Küllüyü gördünmü, Bəy? Quşyemişi tağına oxşayan zəhərli bitki tağları var orda. Nə qışda solur o tağlar, nə də külün içində, göm-göy qalıb. Nədi o bitkinin adı, a Bəy?

Bünyad bəy tövsiyə-tövsiyə, burda ilk dəfə səmədə sərt cavab verdi:

- mən bünyad bəyəm, Səməd! Sözdən söz çəkən razvedçikəm! Bu həngamənin arasında istintaq aparırsan ki, çinarın altına gedənə qədər hər şey qurtarsın.

Muğanlı küllüyüdü bu küllük. İyirmi üçüncü ildə Muğannanın babası Omar ağa burda çəpərə ev tikdirmişdi. Quyu qazdırmışdı...

Səməd Bəyin sözünü kəsdi:

- Mən səndən o zəhərli bitkinin adını soruşdum!

Bünyad bəy dedi:

- O Ağ Məmmə niyə elə qımışır asta-asta? Deyəsən axı "dərs" adı verdiyiniz işgəncəni başlayırsan? Bir az möhlət ver dincəlim.

Səməd müəmma ilə:

- Musa gələr, dirçəldər səni, - dedi - Ağ Məmmə, bilirsən, müəllimdi, Coğrafiyanı, Botanikanı maksimum bilir. "Dərs" in başladığını başa düşüb, yumşaq-yumşaq gülür.

Planetin heç yerində adını bilən yoxdu bu bitkinin. Təkcə Muğannalar "Bağıyeyən" deyirlər buna.

- Niyə, sənə?

Bünyad bəy hər bir şeyi başa düşürdü:

- Bu külliyyə göndərmədin sən məni, Muğana adlanan Bağ nəslinin mənim fəaliyyətimlə bağlı tarixi ətrafında istintaq başlamısan. Zərərli bu "Bağı yeyən" adlandırdığınız bitki. Geri sananan tarixin beşinci əsrində bu bitkini "Bağıyeyən" adlandırmısınız.

Ölkənin harasında bu bitki kimi kom-kom Qrek legionları görünəndə Muğannalar bunu bir kəlmə ilə ifadə eləyiblər: "Bağıyeyən".

Səməd ucadan:

- Afərin, Bəy! - dedi - İstintaq axıra qədər belə getsə, özünü xilas eləyəcəksən... De görüm, o boyda təpə kimi küllük niyə su quyusunun üstündədi? Nə sirr var burda?

Bünyad bəy dedi:

- Bu sirri açmaq üçün gərək dünyanın tarixini danışasan.

Səmədin səsində hiyləli gülüş hiss olundu.

- Danış da!

Bünyad bəy dedi:

- Bir aman ver, bunu quylayım bu quyuya, nəfəsimi dərim də!

Orduqozdu Musa boynu və yaxası qızılı naxışlı, düymələri gümüşü, uzun yaraşlıqlı çəpkəndə, alçaraq kolların arası ilə zümzümə eləyə-eləyə gəlirdi:

A bəy, eşit nə oldu,

Çomağım saza döndü,

Sənə toy tutmaq üçün

Göylərdən Yerə gəldi.

Yaxınlaşıb, əlindəki iki uzun, qalın, qara çaxır şüşəsinin birini Səmədə, birini Məmməyə Verdi, üçüncüsünü Bünyad bəyə tulazladı: - a bədbəxt! Al iç, cana gəl.

Səməd şüşəsindən bir az içib:

- A bəy, bir müəmma aç - dedi. - Ağ məmmə danışan adam deyil. Əmma danışmağa başlasa, işin yaxşı olmaz, sən hələ mənim müəmmamı aç. Sənə dedim lapatkanı götür o qamışlıqdan, basdır o iti, sonra dedim apar at o kor quyuya. Niyə belə iki söz dedim, a Bəy?

Bünyad bəy çətinlik çəkmədi:

- Demək istyəirsən ki, bu kor quyunun ağzına qədər torpaqla doldurmalıyam?!

Səməd:

- Afərin! - dedi. - Sözüünü tamamla.

Bünyad bəy dedi:

- Bu quyuy azı dörd-beş ton torpaq aparır! O hesabla neçə gün işləməliyəm mən burda?!

Səməd çaxır içib güldü:

- Suallarım var, sirri açmalısan, o boyda küllük niyə su quyusunun üstündədi?

Bu birinci sual.

Çinar gölünün gündoğanındaki dikdirin daşlığından əla su sızır. Qazanda bulaq olur. Bəs Omar Ağa o su quyusunu niyə qazdırıb?

Bu ikinci sual.

Bayaqkı sualı təkrar edirəm: Bağıyeyən bitki ilə Muğannaların tarixi arasında başqa nə əlaqələr var?

Bu üçüncü sual.

Bütün Qazaxda "Omar Koxa" adı ilə tanınan, Borçalı, Göyçə, Gəncəbasar cəmaatından on nəfər kişinin adlarının siyahısı çıxıb cibindən. Kimləmiş o kişilər və siyahı niyə Omar Ağanın cibində olub, sonra necə keçib sənə əlinə, sən kimə vermişən siyahını və bunun nəticəsində nələr olub?

Bu da beşinci, altıncı, yeddinci, səkkizinci, doqquzuncu, onuncu suallar.

İndi quyunu doldurmaq əzabından qurtar. Cavab verməsən, sən orda gecəli-gündüzlü, azı bir həftə torpaq tökəcəksən quyuya, biz də burda acıtərə, kabab yeyəcəyik. Bir həftə yatmaq yoxdu, cənab razvedçik. Danış, qurtar canını. Yoxsa, aydın məsələdi ki, hökumətə məlumat göndəriləcək, həbs olunacaqsan. Ömürlük həbs cəzası!

Bünyad bəyin əli silaha uzanırdı:

- Sənəin dəhşətli adam olduğunu çoxdan bilirdim mən. Bu dərəcədə dəhşətli sadistliyini bilmirdim.

Səməd o əli də görürdü, qısa avtomatı da.

- Ay bədbəxt!.. Öz əlinlə yaratdığın tarixi danış də. Özgə bir şey tələb eləmirəm ki, səndən. Danış, qurtar canını!.. Əlini çək ordan!

Bünyad bəy diksindi, sualları xatırlamağa başladı.

- Birinci sual: "küllük niyə su quyusunun üstündədi?"

Mən cavab verdim bu suala. Dedim ki, "Muğanlı küllüyüdü bu küllük".

Kifayətlənmirsən bu cavabla.

Təfərrüatını danışım.

Muğanna nəslinin qədim adəti var. Bağdaddan, Bəsrədən Ərdəbilə sürülüb, ordakı ƏrOdBil - "Səfəvi" şeyxləriylə bir yerdə təbrizə qaçırdılar. Orda ocaq qırağında oturarmışlar. Payız, qış aylarında təbrizdə, Əmir əlməliyi deyilən bağın ortasında, dörd dövrəsi qırmızı kərpiclə hörüklü, geniş təndirxanədə bütün qışı təndirin kənarlarında kətilərdə oturarmışlar. Təndirdən, təndir soyuyana yaxın qoru uzun dəmirlərlə çəkib hasarın dibinə yığarmışlar. Hasar da qızıb isti qalarmış. Həm də kül, deyirlər, dərdi-bələdan qovarmış. qəribə sirdi.

Kim diqqətlə oxusa, Şah İsmayılın Divanındakı bəzi şeirlərdə açıq-aydın ziddiyyətlər görür: gah Qızılbaş - şiədi, gah "Səfa", "Səfi", SafAğ. Deyirlər təhlükə hiss eləyəndə Göyçədə dostu - müəllimi Aşiq Abdalın evinə qaçıb onunla məsləhətləşdiyinə görə səlamət qalıb. Əmma bilirmiş ki, öldürəcəklər. Bu barədə işarələr çoxdu "Divan"ında, kədər dərd-ələm var. Bilirmiş ki, Sultan Səlim təbrizdə qalan düşmənləri rahat buraxmayacaq, onun, şahın özü də, şübhəsiz, bu zibilliyə bulanacaq. Buna görə də "Yəhudi"liyini - tərikliyi - Türklüyünü, dilini işlətmirmiş. Azərbaycanın Sovet alimləri deyirlər: "İsmayıl Türk dilini dövlət dilinə çeviribmiş". Əslində bu da yalandı. Öz dilində yazırmış Sultan Səlimə məktublarını, Sultan da əlbəttə dərk eləyirmiş ki, OdƏrlik mədəniyyətindən gələn bu dildə belə gözəl, aydın yazan İsmayıl onun doğması, əzizidir, tora düşüb. Odur ki, xaricdən tufəng almırmış, müharibəyə hazırlaşmırmış ki, Təbriz təxtini azad eləsin. İsmayıl isə qəsdən tufəng almırmış ki, mənim qılıncım Peygəmbərdən qalıb. İstəyirmiş ki, məğlub olsun, ölkəni yabançı ordudan xilas eləsin. Ulu Bağ Əsl Mən "Musa" adı altında gizlənmirmiş. Comərd (yəni sərker) rütbesini isə qəsdən Şah İsmayıl veribmiş ki, guya o - şah da elə gəlmə ordudandı.

Səməd sakitcə:

- Keç indi Omar ağanın adına.

Bəy bir az yüngüllük hiss etdi.

- Omar ağa əhali arasında gəzərgi imiş. Başında coban papağı, əlində çomaq, enişlərdə atı yedəkləyə - yedəkləyə, yoxuşlarda minə-minə eldən-elə gəzirmiş. "Ay oğlum, EvƏr nədi, mənim adım Xəlifənin adıdır. Vəzifəm də sudyanın köməkçisidir. Çalışram oğrunuzu, əyrinizi kişi eləyim, getsinlər qaçaqlara qoşulsunlar, ƏsƏLMəndən dərs alsınlar, Cömərddən igidlik. "Omar" deyir mənə. Omar Koxa! Kim EvƏr desə, bax bu çomağın dəmirli tərəfiynən sirtini sındıraram, Qorxurmuşlar Omar koxadan.

Bu belə...

- Sonrasını danış.

- Sən həddən ziyadə incə qatilsən. Necə başa düşdün sözümlü, a kişi? Mən axı həqiqi mənada deyirəm ki, "tarixi yaradan"lar özləri deməlidilər mənim şəhərimin adını !.. Yəni "qəbirdən çıxartmalısən o adamları". Ötən gecə mən sənə agentlərini, arvadını qəbirdən necə çıxartdımsa, bunu da bildin, sən də elə çıxartmalısən tarixi yaradanları.

Bəyin ağzı açıq qaldı. "Beynin"də hər şey bərpa olundu.: Ay, hurilər, sərvinaz, şəhvət dərsi, İblis, hər şey.

Səməd şüşəni kənara qoydu: boşalmışdı şüşə.

Musa hardasa asta-asta saz çalırdı, Ağ məmmə nazik kövrək səslə zümzümə eləyirdi:

Qaranlıq dünyadı bu Yer in Adı

Xilaskar Simurgum, harda qalmısan,

Məzlum bəndələrə qılasan çarə...

Səməd bir az da Sakit, qəmli-qəmli:

- Mənim bilmədiyim şeylər də var, a bəy, musiqidən zövq almaq qabiliyyəti necə qalıb səndə? İzah eləyə bilərsən?

Bəy köksünü ötürdü.

- Niyazidən soruş. Ölür sazdan ötrü.

Səməd eyni qüssə ilə:

- Niyazi öləli hər yerdə elə onu xəbər alıram. Mərhum oğlu Xəlil gözəl qarmon çalardı, oxuyardı. Niyazi hardadı? Mənə niyə deyilmir? Ölüb deyəsən.

Ağ Məmmə:

- Xəlil köyrək oğlandı. mənə də deyilmir. - dedi. - Başlayırdı çalmağa, oxumağa. Özü də çox pis sözlər oxuyurdu:

Cənnət olardı Qarayazı,

Olmayaydı Niyazi.

Bunun dalınca Ağ Məmmə oxudu:

Kişiləri söyürdü

Arvadları döyürdü

Bağdadda kor Xəlifə,

Burda mənəm deyirdi.

Musanın sazı gəraylının zilinə qalxdı. Ağ Məmmə susdu. Çünki zildən oxuya bilmirdi.

Hər yerə sükut çökdü. Elə sükut ki, Çinar gölündən tək-tək ördək səsləri də eşidilmədi; Musanın, Ağ Məmmənin kədərini elə bil quşlar da duyurdular.

Səmədin gözü bəydə idi. Soruşdu ki,

- Niyə susdun, a Bəy?

Bəy yenə köksünü ötürdü:

- Axşamlar Niyazi sovxozunda, palıdın kölgəsində dayanıb Kamandara qulaq asardım. Hərdən Niyazi duyurdu, çıxırdı evdən, gəlib yanımda dayanırdı. Xəbər alırdım ki, məni niyə evə dəvət eləmirsən, a Niyazi? Deyirdi: "məndə bir az Bünyadlıq var, səndə də Niyazlıq. Biz bir stolun dalında oturammarıq, a bəy. Mən axı qohumam muğannalara. Omar ağanın bacısı nəvəsiyəm, bilirsən. Sənin gizlin işlərinə az-çox bələdəm, - deyirdi. - Hərdən fikirləşirəm ki, belə savadlı Bəydə, qocaldıqca nuraniləşən Bünyadda bu Niyazilik hardandı?

Bir dəfə xəbər aldım ki, "sən kommunizmə nifrət eləyirdin, partiyaya niyə girmisən?" Güldü, dedi: "Stalin öləndən sonra başa düşdüm ki, Xruşşov da kommunizmə nifrət eləyirmiş. Dərhal ərizə yazdım girdim Xruşşovun partiyasına.

Bir ara sükut oldu.

Sonra bəy dilləndi:

- Musiqini hiss eləməyim də yaqin sizdəndi.

Səməd:

- Afərin! - dedi, - Bağışla, bir az danışdıracam səni.

"İncə" Bəy bu dəfə sadələvəh görüdü:

- Sən hardan bildin mənim Aya aparıldığımı?! Bunu, ola bilər görmüsən. Bəs agentlərimlə, arvadımla görüşdüyümü necə bildin?! Mən çox oxumuşam, OdƏr dili - Təfəkkür dili deyilənimiz barədə.

Dünən də hiss elədim orda - ayda ki, deyəsən doğrudan oxuyurlar fikrimi. Əmma, açığı inana bilmirəm!

Səməd fikirdən ayıldı.

- Sənin, sadəcə, təcrübən - vərdeşin yoxdu hələ, Bəy. - Adı Pünhanımızın "İdeal", "GürÜn" əsərlərini, əlyazmalarını oxumusan. Sən o kişinin evində ötən yay öyrəndiyin Kainat həqiqətlərinə elə qovuşmuşdun ki, o evdən çıxanda hətta qapını bağlamağı da unutmuşdun. Pülləkəndə "Qoca"ya deyirdin: "Harda, kimə nə danışırım, hamısını göydən alıb ötürürlər Müğənnaya, yazır". Mən yazmıram, əmma gördüyün kimi, fikirlərini eşidirəm. Sənin özündə də bəzi vərdeşlər yaranıb. Dünən "Sahib" in iqamətgahında qumral deyəndə ki, "Qumral" deyiləm mən, Furakam - EvƏrAğam, sən hiss eləmədin ki, SafAğ İşıqla hiss olunmadan sifətini dəyişirdi o!.. Səfəvi adı ilə Təbrizə doluşanların qabaqlarına çoxlu pələng, şir çıxarılmış. Müaviyələr o dəqiqə başa düşüblər ki, OdAğÜzdən işıqla göndərilir o heyvanlar - şəkillər. Deyiblər: "Əgər Muğları qırmasaq, hamımızı dəli edəcəklər". Nə qədər oxumusan sən bu barədə o evdə - Adı Pünhanın mənzilində?!. Bizik səni idarə eləyəm, a Bəy, biz bədbəxtlər gör nə qədər işləyirik sən tək belə mürdar qatillərlə! Niyə? Bilirsən?.. "Hurilər" in o məclisində biz sənin SafAğa aid biliyini almışdıq beynindən. Əsil mənada "İNS"ə, vəhşiyə dərs deyirdik orada, niyə bilmədin?..

"Furak" deyəndə ki, "Simurğ quşu əfsanə deyil. Niyə bilmədin SimƏrAğ gəmisində uçacaqsan? Sonra şəhvət ətrafında o adi, aydın oyunları niyə anlamadın? Nəhayət, İblis gələndə niyə bilmədin ki, "İblis" deyil o, EvƏlƏsdi. OdAğÜzdən göndərilən canlı, insan kimi canlı şəkildi, kinodu?!

Bünyad bəy düşünə-düşünə:

- Məəttəl qalmışam... heç baş açammıram, - dedi.

Səməd güldü.

- A kişi, yaddaşını almışdım axı!

Səməd elə bil nədənsə ağrı-əzab çəkə-çəkə bir şüşə də aldı.

- Ötən gecə mən göstərirdim o kinonu sənə. "Sahib"iyin gizlin iqamətgahını, köhnə Tehranı, "Ay" adlandırılan Ağ planetinin içini, agentlərini, arvadını, İblisi! Hamısını mən göstərmişəm, bax, o yol ayrıcında.

Bünyad bəy dürüxdü:

- Maşında aparılmağım, o soyuq əl, o leykopləstr - filanı...

Səməd bəyin sözünü kəsdi:

- Zversovxozdan yol ayrıcına piyada gəldin sən. Düzdü?

Bünyad bəy təsdiq etdi:

- Düzdü.

- Pulun yerini dəyişdirəndən sonra "Qoca"nın maşınında hara getməli idiniz?

Bünyad bəy heç nəyi gizlətmədi:

- "Qoca" sərhəddə düşməli idi.

Səməd qəfil soruşdu:

- De görüm, Bəy, selofandakı pulu niyə almışdın "Qoca"dan?

Bünyad bəy dedi:

- Pulu Niyaziyə verəcəydim ki, Omar ağanın kiçiyi Mustafanı öldürtdürsün. Hırslanmışdı Niyazi, dedi: Mən nə qədər əclaf olsam da, Mustafaya əl qaldırmaram.

Səməd yenə dedi:

- Tarixi yaradanları unuttun. Mustafanın ölümü barədə bildiyini saxla hələ. Çox dəhşətli ölümdü. Açıqı, Pünhan dözmür bu dərdə.

Belə işləri, adətən, sən özün eləyirdin. Bu dəfə niyə Qumrala tapşırıl-mışdı?

- Yəqin ki, sən elə bunu da bilirsən. Məni qəsdən sıxma-boğmaya salırsan... Bakıda Dövlət Təhlükəsizliyi nazirliyinə məlumdu ki, İranda nə qədər antitürk işlər görülürsə, hamısı bizim

Sentrin təpşirığıdı. Hətta İraqda atom hazırlanması da İrandan göndərilir, Amerika birbaşa İran-Sovet istehsal qurğularını bombalamaqdan çəkinir, perspektivli kəşfiyyatlar aparır İranda, buna görə də bizim Sentr mən tək çoxsahəli işlər aparan kəşfiyyatçıları qabağa vermir, mən "Yeddi gözəl"imdən, o cümlədən Qumraldan istifadə eləyir.

Səməd əlini alına qaldırıb, iri, uzun barmaqlarla gicgahlarını, gözlərini sıxdı.

İndi mən Sənə çox əzablı hadisələri xatırlatmalıyam, yəni sənə pis təzyiq eləməliyəm. Odur ki, görürsənmi OdAğÜzdən mən özümün damarlarını sıxırlar.

Bünyad bəy fikrə getdi.

- Başa düşürəm, mən tək heyvana əzab verməkdən ötrü Sənə niyə işgəncə verirlər?!

Səməd ağrı içində:

- Onu sonra biləcəksən... İndi Musaya bax, - dedi.

Qəribə idi ki, Musa, əlində bir şiş kabab və bir şüşə çaxır gətirdi, bəyin üzünə tamamilə kinsiz adam kimi baxıb:

- Acsan. Al, ye, iç, - dedi. - Arada da de görüm o bıçaqlama əhvalatı necə oldu və mən onda neylədim sənə?

Bəy doğrudan da ac idi. Şişdən bir qoşa qabırğa çıxarıb, iri balta dişlərinə çəkə-çəkə çoruşdu ki:

- Səndəmi təzyiq göstərəcəksən mənə?

Musa astadan:

- Əlbəttə. - dedi. - sərvinin, Hurilərin dərsi davam eləyir. Danış o zorlama əhvalatını!

Bünyad bəy ümitsiz bir ümidlə:

- Səmədin verdiyi sualları qalıb axı! - dedi. Çaxır şüşəsinin dalını yerə vurub, qapağı açdı.

Musa dedi:

- Biz SafAğların qanına qan qarışanda uşaq hökmən urod doğulur. Sən mənim atamsan, bəy!

- Nə?! - Bəyin dodaqları titrədi.

Musa köksünü ötürdü.

- Sən köpəyoğlu anam Güləsəri ot tayasının içinə basıb zorlamısan, anam da Orduqozdu, qozbel karlık doğub.. Öldürməyəm, qorxma. Biz insanı ancaq Cəhənnəm oduna salırıq... Titrəmə, qunduz köpəyoğlu. Qulaq as!

Qırx səkkizinci il hadisələrini bu günün hadisələri kimi canlı görməmişən! Unutma ki, mən o gülməli karlık Orduqozdu Musa deyiləm. İndi bu Yer planetində bu "Musa" - BağSar AğEy adı daşıyan SafAğ alimi qədər ikinci məlumatlı adam tapılmaz, Bəy!.. Mən də Muğannalardanam axı.

Bünyad bəy hərdən qurtum - qurtum çaxır içə-içə danışmağa başladı.

Danışdıqlarını bütün incəliklərinə qədər görürdü.

Görürdü ki, o ili aprelin əvvəlində Türmən yataqlarında qar əridikcə, sel-su yovşanlıqları, xırda - xırda dərə-təpəli, boz otluqdarı götürdükcə, eyni zamanda lopa-lopa, bol qar yağdı. "Yeddi gözəl"lərdən ən çox "ipə-sapa yatmayan" nəhəng Klara gecə ikən "İt sovxozu"ndan - "Zversovxozdan qaçıb, qarayazı meşəsinin qurtaracağında, dul, qoca anası ilə qara damda - töylədə olan, onuncu sinif şagirdi Sərvinə xəbər vermişdi ki, bu gecə Sənin ərin - Zversovxozda itləri yemləyən kişi gəlib damınızın bacasından içəri düşərək, səni məcbur eləcəyəm ki, NKVD-yə xidmət göstərəsən, Muğannalardan mustafanı zəhərləyəsən, qaç burdan, uzaq bir yerdə gizlən. O, Zversovxoz iti əvvəlcə məni məcbur eləcəyəm ki, səni eşiyə çağırım. Orda gədə-güdə agentlər səni zorlasınlar, işgəncə versinlər. Gəldim sənə deyim bunu, çıxıb İtin gədələrini döyəcəm, özünün əl-ayağını tutacam, sən bacadan çıx qaç.

- Dayan, cənab qatil! - Musanın rəngi ağarmışdı. - Nəyi, necə görmə-misən, onu mən danışım indi. Sən gör öz əməlini! Sərvi qaçıb türməyə gəlmişdi. Quzuların küzündə döşək saldım ki, heyvanın həmirində qurusun paltarı. Gecənin bir vaxtı yaman səssizlik oldu. Qalxdım, gördüm dörd itimizin dördü də ölüdü. Zəhərləmişdin sən itləri. Sərvini sürüyüb aparmışdın. Lopa yandırdım, qurşağa qədər qarın içində, izinizə düşdüm, getdim gördüm qızı qara basdırmısan, özün də qarı yara-yara qaçıb getmişən. Eşdim qarı, qızı çıxartdım, qolları, qıçları kəmərlə, iplə bağlanmışdı, özü də qan içində, çıl-çılpaq donmuşdu. Qaldırdım apardım kahaya, ocağı bərk çatdım. Niyə? Çünki sən - qatil, qızı qara basdıranda yaddan çıxartmışdın ki, bu heyvanlığı göydən görən var!.. O vaxt heç kəsin xəbəri yoxdu ki, Muğanlıdan o yandakı Sadıxlı kəndindən "Dəli Əhməd", "Molla Əhməd" adında bir ağsaqqal kişi gəlirdi Türməyə, gecələr kahalarda çobanlara "Səfa" - SafAğ dərsi deyirdi, ərəb əlifbasıyla dəftərə yazdırırdı, gedirdi. Hələ o vaxt o bədbəxt, Şikəst Orduqozdu EySarı görürdü, ay heyvan! EySarı Ününü eşidirdim, ey kar, kor "İNS" qatil! O gecə məhz EySarı mənə dedi: "Qız diridi. Qaynar süd içində bədəninə qoyun mizi ilə ovuşdur., qarın altından yovşan yığ, suda qaynat, o su ilə cimdər qızı. Bax bu idbar Orduqozdu o mələyi soyundurdu, öz bacısı kimi, dizlərinin üstündə uzadıb bədəninə ovuşdurdu, çimdirdi, qaynar süd içirdi. Səhər tezdən Sərvinin anasıyla arabaya mindirdik, Klaranın bələdçiliyi ilə getdik tapdıq, sən heyvanı. Çomağı çəkdim, dedim: "Sən bunu zorlayıb guya arvad eləmişdin özünə, murdar ətə döndərmişdin sən bu gözəli! Ö! Qaçdın! Qaçdın bu uzun qıçlarnan, qurtardın. Qorxdun çomağın dəmirli yeriyənə başını paralayaram. sərvinin ölümündən sonra OdAğÜzə gedəndə bildim ki, sərviyənə həтта kəbin kəsdiribmişən ki, bilən olsa, özünü təmizə çıxardasan. Halal arvadını döyə-döyə zorlayırmışsan həmişə. Görürsənmi o işləklərini?!

Bəyi Soyuq tər basmışdı. Titrəyə-titrəyə deyirdi:

- Görürəm!.. Necə... aydın görürəm! Möcüzənnən bir yerdə öləsən səni, Musa!

- Həə... budu bax Odda - həqiqətdə yanmaq! Budu bax Cəhhənm! İnsanın ölümündən sonra ƏrAğı ("Ruh"u) uçub fəzada həmin insana çevriləndə Ağ planetində olur bu işgəncə - Odda yanması! Sən niyə Yerdə yanırsan, bunu sonra biləcəksən. Yan, it oğlu it!

Səmədin səsi gəldi:

- Bəsdı, ay Musa, qoy mənım suallarım a cavab verməyə taqəti qalsın.

- De görüm, a Bəy... Mənım şəhərımı kim dağıdıb?

Bəy dedi:

- Aleksandr dağıdıb.

Səməd dedi:

- Bəsıt demə!

Bəy təfsilatı xatırladı:

- Əsas dağıntımı Birinci Aleksandr eləyib 1797-ci ildə.

Səmədin üzündə narazılıq göründü.

- Birinci Aleksandr hara, ƏrOdBil hara, bəy? Təkrar eləyirəm: bəsıt demə, ay "Yevrey"
qəbrıstanı!

Bünyad bəyin də üzündə narazılıq gəzdi.

Səməd dedi:

- Bir də de!

Bəy qəzəbdən ağappaq ağardı.

- Nəyi, əşi?!

- Bir də de: ƏrOdBili kim dağıdıb?!

- demədimmi?!

- De görüm niyə təkrar dedirdirəm, a Bəy?

- Aydın məsələdi: mənə işgəncə verirsən.

- Niyə?! Bax bu suala heç cür cavab verəmməzsən, Bəy. Özüm deyirəm: çalışmısan Muğannaların qəlbinə girəsən. Nədi bu, a Bəy? Ən dəhşətli "ins" hiyləsi deyilmi?! Məhz bu hiylə ilə neçə Muğanna öldürmüşən, onu da danışacaqsan. Kimi, harda, necə öldürmüşən? Hamısını danışacaqsan, əməllərini göz önündə görə-görə!

İndi de görüm Şəhri-Yarı kim dağıdıb?

- A kişi, demədimmi?! "Özünü Rus qələmə verən fransız yevreyi Birinci Aleksandr Romanov dağıdıb! Razi qaldın?!

Səməd hirsli idi.

- Mən niyə bu qədər "Yevrey", "Yevrey" deyirəm, ay Yevrey qəbiristanı?!Bünyad bəy dedi:

- Muğanna fəlakətinin tarixini yaradanlar tək Yevreylərdi?! Fəciənin tarixi daha qədim deyilmi?!

- Danış! Bünyad bəy tir-tir əsdi.

- Axı çox qədimdi! Çox!

Səməd eyni inadla:

- Danış - dedi.

Bəy az qalırdı ağlasın:

- Lap cana doydurdun məni! "Şəhri Yar"da "Mağ" adı altında gizlənən bağların hamısı hər axşam "Musa" adı altında gizlənən Ulu BağƏsƏlMən BağSarı su quyusunun dövrəsinə yığılırmışlar.

Səməd birdən güldü:

- Yaxşı... O gizli köçü danış.

- Niyə?

- Demədimmi niyə?!

Bünyad bəy bar-bar bağıрмаğa başladı:

- İyirmi üçüncü ilin yazında Məmməd ağa Bakıdan gələndə mən də gəldim. Zaloğlu stansiyasında o düşəndə mən də düşdüm.

- Dayan! - Səməd bu dəfə daha gözlənilməz sual Verdi: - Məmməd ağanı nə vaxt öldürdün?

Bünyad bəy çaşqınlaşdı.

- Sən məndən o gizlin köçü soruşursan, yoxsa cinayətlərimin tarixini?!

Səməd güldü:

- İkisi də eyni tarix deyilmi, ay tarix yaradan?! Ulu Bağın Faciəsini danış indi.

Bünyad bəyi titrətmə tutmuşdu.

- Ədalətsizsən!.. Ulu Bağ ƏsƏlMən SağSan BağSar bir dəfə Antitürk müharibəsinin əvvəlində qaçıb bəlxə, orda da öldürülüb. Bir dəfə də, bayaq dedim, Yezidilər Şah İsmayılın ətrafında "səfəvi" Adı ilə Ərdəbildə SafAğ Şeyxlərini qıranda sürülüb, Mərvdə ikinci dəfə öldürülüb. Sən bu cinayətləri də mənim ayağıma yazırsan?!

Səməd dedi:

- Muğannalar sənin cəmisi üç kilometliyində olurlar, Muğanlıda. Gedirsən, salam verirsən, süfrələrinə oturursan. Neçəsini zəhərləmişən, ay "qızıl ilan!" "Qızıl ilan"! Belə bir klikçası var bir nəfərin. küllüyü danış.

Bəy əlacsız:

- Yaxşı, danışım - dedi. - Direktivləri Stalindən, Beriyadan, Bağırovdan alırdım. Sentrdən... Romanovların qəbri məndən əvvəlkilərin beyinlərində torpağa gedib! Necə danışım onlarınkini?!

Səməd dodaqaltı nə isə pis söyüş söyüb, o dəqiqə alnını tutdu.

- "Dəhşətli dərəcədə təcrübəli çekist"ə etiraz eləmə. Altıncı ildə Petroqraddan kimin direktivi ilə gəlmişdin Bakıya?! Nikolayı çıxart beynindən!

Bünyad bəy, astadan inildədi.

- Yaxşı, Nikolay İkinci də girdi bu beynə! O birisi Nikolay da, Aleksandrlar da.

Səməd dedi:

- Fikrində sən "Nikolay əvvəl", "Nikolay Dəvvum", "Aleksandr Əvvəl", "Aleksandr Dəvvum" deyirsən. Çünki son vaxtlar çox tez-tez gedirsən o qara çadra ölkəsinə, atom bazarlarında yalnız farsca danışırsan ki, müsahiblərinin ruskoyazıçnoye Yevreylikləri bilinməsin.

Bir şey anladınmı mənə bu qeydimdən?

Anlamazsan. Özünü zora salma, Bəy.

Mən demək istəyirəm ki, hətta muğanlıda həftələrlə Muğannaların arasında olub kamilləşmək eşqilə SafAğ təfərrüatları öyrənəndə də sən ruhən "Fars Yevrey"i qalırsan. Yəni EvƏrEy ola bilmirsən.

Ən qədim Bağdayda EvƏrEy OdƏrləri ilə EvƏrƏs ("Pars", "Fars") OdƏrləri nə qədər vəhdətdə idilərsə. İndiki "Fars" OdƏrləri ilə "Fars" Yevreyləri iki o qədər vəhdətdədilər, EvƏrEy OdƏrlərinə isə düşməndilər. Sənin beynin xalis Fars beynidi. Fransız yevreyləri olduqları halda özlərini Rus qələmə verən Romanovların Muğlar barədə direktivləri Fars Yevrey agentlərinin əli ilə icra olunub.

Anladınmı, ay Yevrey?!

Bünyad bəy bir an zorla rişxəndli oldu:

- Demək, Birinci Aleksandrın başlamış, hamının qəbri bu beyindədi. Olsun.

Səməd dedi:

- Çıxart o qəbristandakı Yevreylərini, bəşərimin əsil adını desinlər!

Bünyad bəy hələ ruhani məktəbində ikən birildi ki, Ulu Bağ ƏsƏlmən BağSar SağSanın ən məşhur Elm mərkəzlərindən biri ƏrOdBildir. "Səfəvilər" adı altına dolan Yezid "ayrıları" - "Şiə"ləri Ərdəbili dağıdıb, Ulu Bağ ƏsƏlmənin o vaxtkı, iki yüz illik müharibə dövründə, yəni 687-ci ildə rütbəsi çox böyük idi. SarOdƏs idi. Farslar "Zərdüst", hərdən SarOdƏc, deyirdilər. Bilirdilər ki, Ulu Bağ Yerdə səlamət qalsa, millətləri vahid kökə - OdƏrliyə qaytaracaq. Müharibə baş tutmayacaq. Elə ona görə də əvvəlcə Mərvə - Ərəb içinə sürgün elədilər, ordakı elmdən uzaq, nadan bir Türkanı ("tərik"i - "Türk"ü) yoldan çıxartdılar ki, bu adam "Zərdüşt"du, o da qılıncını vurdu Ulu Bağın başını paraladı. Ulu Bağ sağalıb Yerə qayıdanda Farslar hələ bilmirdilər bunu. Bağınız ƏrOdBili tikdirdi, mərkəz elədi oranı yenə özünə.

Sonralar Birinci Şah Abbas İsmayılın əzablarını göstərən "Xətai" təxəllüsünü "Xitai" yazdırmağa, hadisələri malalamağa çalışıb. Əmma Bağlardan, əlbəttə, heç nəyi gizlətmək mümkün deyil. OdAğÜzdən EySar özü danışır indi bunları Pünhan Muğannasına. Bakıda o yazıq Pünhana əzab-ışgəncə verənlər var, onlar o bədbəxti vadar eləyirlər yazdığını öz əlilə pozub, imkan olduqca yeni varinat çap elətdirsin. Bu sahədə mən bir növ köməkçiyəm ona. Dəli Əhmədə, Mustafaya dönə-dönə danışmışam İsmayılın faciəsini.

UluBağ bir də yeddinci əsrin axırında daha ƏrOdBilə yox, Muğanda tikdirdiyi gizlin Elm Mərkəzi Şəhri-Yara qayıdıb.

Bəy, bu təfərrüata varmadan, qısaca dedi ki:

- "Şəhri Yar"ın əsil Adı ƏrOdBildi. "Səfəvi" şiələrinin əlilə ikincisi dağılandıqdan sonra bu taydakı ƏrOdBil unudulub, o taydakı təhrif "Ərdəbil" qalıb.

Səməd dərhal soruşdu ki:

- ƏrOdBili Farslar qəsdən "Ərdəbil"ə çevriliblər, ya yox? Niyə keçirsən bunun üstündən?

Bəy dedi:

- Dəhşətli dərəcədə təcrübəli çekist dərhal soruşa bilərdi ki, bəs ƏrOdBildən əvvəlki gizlin şəhərlərimizin əsil adları necə olub? Bağ nəslinin gizlin Elm mərkəzlərinin hərəsinin bir kitab tarixi var. Qorxdum də! Necə gizlətməyim?!

Səməd soruşdu ki:

- Bəs ƏrOdBili kimlərin dağıtdığını niyə demədin?

Bünyad bəy dedi:

- Mən bunu Muğannalara min dəfə demişəm. Onlar çox yaxşı bilirlər ki, Yezidlər, Səfa - "Səfəvi" şeyxlərini büsbütün qılıcdan keçiriblər, ƏrOdBilin də daşını daş üstə qoymayıblar. Adını da qoyublar ki, OdƏrlikdən uzaqlaşan Tatərlər dağıdıblar. Şah İsmayıldan sonra sağ qalanlar hər şeyi bildiklərinə görə şahın Göyçədəki dostlarına xəbərlər göndərirmişlər. Bu tarixdi! Birinci Şah Abbasın arxivindən öyrənmişəm mən.

Şah İsmayıl Xətəinin "Divan"ı başdan-başa SafAğ Elmidi. Bu olub Yezidilərin sui - qəsdinin səbəbi.

Musa çinarın altına qayıtdı.

Səməd uzaqlan - uzağa:

- danış, Bəy, - dedi - Muğanlı küllüyünün tarixini danış!

Bəy hələ də titrəyirdi.

- Bir sualım var... bir sualım...

səməd dedi:

- De.

Bünyad bəy dedi:

- pünhanınız Muğanna tez-tez görür mənə, özü yox, şəkli. Süal verir, cavab alır. O elə rəhmli, siz belə sadist! Səbəbi nədi?!

Səməd güldü:

- Sadist, bax O Musa idi, çağırıldı getdi. Çünki təzyiq göstərirdi mənə. Mən axı qat-qat mülayiməm, bəy.

Bu dəfə Bünyad da qımışantəhər oldu.

- Hm, iki yüz addımlıqdan bu yüz on üç yaşlı adamı belə qışqırda-qışqırda titrədən adam mülayimdi?

Səməd dedi:

- Mənim o el qızıma o cür işgəncə vermişən, toxunmuram sənə. Mülayim deyiləm, bəs nəyəm?

Bəy dedi:

- Bir sözüm də var.

Səməd dedi:

- De.

Bəy dedi:

- Əgər "Qumral" deyilsə, doğrudan da sərvinazdısa, əlli iki il müddətində Sərvinaz necə xidmət göstərir mənə?! O, necə deyərlər o dünyada, mən Yerdə!

Səməd qəh-qəhə çəkdi.

- Xidmət göstərir?!

Bünyad bəy dedi:

- Zorlamıram axı! Gəlir oturur yanımda, söhbət eləyirik. Özü soyunur, qolunu dolayır boynuma! Baxıram, Qumraldı!.. Arada keçirdirəm Arazın o tayına, işini görür, qayıdır, Qumral! Sən yenə deyirsən yox, Sərvinazdı.

- Pünhan sənə hər şeyi birbaşa deyir. Soruş ondan, izah eləsin.

Bünyad bəy heç nə anlamadı:

- Niyə Pünhandan?

Səməd yenə qəh-qəhə çəkdi:

- Sərvinaz deyil o, ay yazıq, ay bədbəxt. Sənin ən bədbəxt agentlərin "Bakirələr"indi kim gəlsə Sərvinaza oxşadır özünü. Gülür, deyir: "doymadınmı məndən, Bəy?.. Zorlayırsan axı yenə. Sən yalan danışma! Bu heç. Yuxarıdan təzyiq vardı, bir az zarafat elədim ki, bəlkə ağrım getsin. Küllüyün tarixini danış qurtar. Yoxsa, lapatka gətirəcəksən!

Bünyad bəy başını buladı:

- Bayaq dedin: "tarixi yaradanlar deməlidilər mənim şəhərimin əsil adını". Mən də dedim: "Romanovları, Stalini, Beriyanı, Mir Cəfər Bağorovu, Xomeynini necə çıxardım qəbirdən?! Etiraf eləyirəm, bu yaman maraqlandırır məni.

Səməd ciddiləşdi:

- Marağın məlumatsızlıqdandı, Bəy. Tarixi yaradanların qəbirləri sənin beynindədi, Bəy. Sən - onlarsan. Danış.

Bünyad bəy, əlacsız, çaxır içdi.

- Bayaq oraya - yanına çağırırdın məni, olarmı gəlir orda danışım?

Səməd dedi:

- Yuxarıdan izn vermədilər. Deyirlər yoluxucu xəstəlik var səndə. İtlərdən yoluxmusan. Həqiqətən Ağa getmiş olsaydın, sağalardın. Hələ murdarsan, cənab Bəy. Danış!

Bəy istər-istəmər, səməyə baxdı.

- Pis qurulub bu dünya!.. Onlar bizim başımızda saçın sayını bilirlər. Hətta biz onları görmürük!.. Necə yaşayırlar, bilərdik, ibrət götürərdik.

Səməd bu qədər təfsilatla kifayətləndi.

Bəyi qəsdən dolaşdırırdı.

- Küllüklər tarixini bütöv danışmalısən!

Bəy köksünü ötürdü.

- Yaxşı!.. O vaxt, Birinci Aleksandrın dövründə Muğanna icmaları gizlin-gizlin, yavaş-yavaş Ulu bağıın həndəvərinə yığışmışlar. Aleksandr xəbər tutub. Başda Hüseyn ağa, bir icmanı Qazax uyezdinə sürüb. Hüseyn ağa kənd saldırib, "Rus" EvƏrEy - "Yevreylər"İnin gizlinləri, Aleksandrın hökmü ilə "Sarskoye Selo" - "Padşahlıq" qoyublar o kəndin adını. Çünki Romanın əksinə, Ulu Bağı ƏsƏİMənin əbədi "Solomon" olduğuna inanmışlar. Bu əslində Ulu Bağıın xeyrinə olub. Peterburq nəzarətçilərindən yayınmaqdan ötrü o tez-tez sifətini dəyişdirib "Musa ağa" adı ilə yaşayırmış. İşin üstü açılarda, icmalarda, qayalıqlarda məskən salan, rus dəstələri ilə döyüşməyə məcbur olan Muğannaların arasında o qədim "Comərd" rütbəsi ilə yaşayırmış, Ağbizənə, ya da Ağbizəndən o yandakı Qızıl AğÜn kəndinə, SafAğ alimlərinə Ün məlumatı çatdırmağa gedəndə orda "Süleyman" adı ilə yaşayırmış. O yerlərdə, Ulu Bağıın qaldığı evlərin hamısında baca var, bacanın altında, iri-iri ocaq daşları arasında küllüklər, deyirlər, indi də elə bu quyunun üstündəki küllük kimicə ağara-ağara durur. Deyirlər, o tərələrə köçürülən Ermənilər arasında elə etiqadlı kəndçilər var ki, uşaqları xəstələndə həmin küllüklərin ətrafında yatırırdılar, o ocaq daşlarının arasında "Muğ"lardan öyrəndikləri müalicəvi xərəkləri bişirirlər. "Tər halvası", "bəzirgan hörrəsi" - filan!..

Səmədin dodaqlarında müəmmalı təbəssüm vardı.

- Ətraflı danışmırsən, Bəy! Ətraflı! Ətraflı!

- Off! Bu nə işdi düşdüm mən?! Yaxşı, olsun... Sən bilirsən ki, Qazax - Tiflis şossesinin qırağında qazılmış quyuların dövrəsində də küllüklər var. İyirmi üçüncü ildə Nəriman nərimanov Moskvaya aparılanda, Zeynalabdin Tağıyev Muğannalardan kompanionu Məmməd xozeyini kabinetinə çağırıb, qapını açarla bağlayıb, deyib: "Nərimanov vəzifəyə yox, ölümə getdi. Əgər Omar ağa həbsə alınsa, çox çətinliklər əmələ gələr, qırırlar Muğannalar.

Nərimanın, sənin muğannalara mənsub olduğunuz açıla bilər. Nərimanın Leninlə gizlin danışıqları Ulyanovların EvƏrEy OdƏrliyi, tərikliyi də açıla bilər. Ulu Bağın cəmi Yer üzündə vahid Ədalət Səltənətinə dair yazdıqları axtarılır. Hətta, hətta bəlkə hamını qırırlar. Belə bir təhlükə gözləyir Bağ Nəslimizi, Məmməd ağa. Bütün işlərini at. Mədəninə, milyonlarından əl çək. Rus dili müəllimi vəzifəsi hazırlamışam sənə. Adi müəllim kimi, təcili get, ayqaranlıq gecədə, Padşahlıqdakı - Omarağalıdakı muğannaları köçür Kürün o tayına, Qarayazı meşəsinin yoldan-izdən uzaq, ağlagəlməz yerinə. Qohumları Şıxlıya qatışdır".

Səməd dedi:

- Düz danışmırsan.

Bünyad bəy təəccübləndi:

- Niyə?!

Səməd dedi:

- O köçəköçün, fəlakətin tarixini yaradan adamlardan Bünyad bəyin adını çəkmirsən!

Bəy dedi:

- Tarixi yaradan Aleksandr Romanovdu. Sonra Birinci Nikolay davam etdirib, sonra İkinci Aleksandr, sonra İkinci Nikolay davam etdirib! Sonra Stalin! Sonra Beriya! Mir Cəfər Bağırov! Sonra Xomeyni1 davam etdirib! İndi də gizlin antitürk Sentr davam etdirir. Qorbaçov hələ də heç cür inanmır ki, Muğannalardan adı qalan olar. Bağlara yox, indi o həqiqətən cəmi Yer üzündə vahid Səltənətə qulluq eləyir. Söz qüdrətilə yox, Amerikanın gücü ilə! Rusiya səlamət

qalmıyacaq, Vahid Dövlət dağılacaq. Bu da olsun Sizin tarixinə, tarixə əlavə! Mən bədbəxt adi icraçıyam. Niyə mən olmalıyam axı "o fəlakətli tarixi yaradan?!"

Səməd bir az durub:

- İndi baxarıq - dedi.-Stalinin sözüdü, "Şəxsiyyət tarixi yox, tarix özü şəxsiyyət yaradır". Niyə tərsinə deyib?

Bünyad bəy çətinlik çəkmədən:

- Aydın deyilmi - dedi. - Aleksandr Romanov Azərbaycanın Şimalını fəth etməsəydi, gizlin Bğdayın gizlin bağlarını sürgün eləyib "Şəhri Yar"ı dağıtmasaydı, yaranardımı bu fəlakətli tarix?!

Səmədin sualına bir sual da calandı:

- "Şəhri Yar"ın əsil adı nədi, Bəy?

Bünyad bəy gözlənilməz, qəribə, ani çılgın hərəkətlə əlini başına çırpdı.

- Bu nə bələdi düşdüm, ya rəbbi?! Sən ki, bilirsən öz Şəhərinizin adını, niyə məndən soruşursan, ay sadist?! "Yumşalmışam", "Budurnu yumşaqlığın?! Şüşəni söykəyir dodağına "qurt", "qürt", sual! Özü də necə? "Şəhri Yarın əsil adı nədi?!" A kişi, ay göy adamı, sənəni yəni bilmədiyini bir şey varmı bu dünyada? Niyə məndən soruşursan axı?!

Səməd şüşəni bu dəfə dodaqlarında qəsdən çox saxlayıb:

- Tarixi yaradanlar özləri deməlidilər mənim şəhərimin əsil adını, - dedi.

- Nə?! Hamısı deməlidi?! Mən bədbəxt neyləyim indi?! Romanovları, Stalini, Beriyanı, Mir Cəfər Bağirovu, Xomeynini necə çıxardım qəbirdən? "Sahib"lərimin sümükləri də qalmayıb gorxanədə! Bura bax, bəlkə sərxoş oldun nədi?

Səməd bu dəfə lap heyrətli sual verdi:

- Bəy! Sən özünü Yezidi saymırsan?!

- Nə?! - Bünyad bəy lap çaşdı.- A kişi, Yezid nə vaxt alıb hakimiyyəti?! Keçib gedib o tarix!

Xomeyninin fitvası - hökmü əsasında iyirmi nəfər "Bəhayi" - bağEy - Uca bağ dara çəkilib. (Əlavə qeyd: "Bəhayilər deyirdilər "Biz də Lailəhəilləllah de-yirik; yaşadığınız aləmin Allahı İsayı Məsihtir". ("məryəmin guya İşıqdan ha-mi-lə olması barədə "Quran"a məhz Farslar əlavə ediblər, "Məsih sözü bu-ra-dan-dır. Əslində - batında "Bəhayilər" də həqiqətlərlə işləyir - EySarı Aləmimizin "Allah"ı kimi tanıyır və Bağ Atanın oğullarını sərfnəzər etmir, öz adları ilə OdƏrcə adlandırırırlar: Bağ Ata. Ulu bağ ƏsƏlMən. EySar ÜnEy - ("Nuh"), EvƏrim (İbrahim) və ƏlAğ("Allah") EySar (Uca hökmdar), "İsa, "İsus").

Cömərd - "Sərkər" - "Başçı" farscadan təhrif olunub, SafƏrOd.

Amad - (Naxçıvanda) ilk gəncliyində Nizaminin, Afaqın, Qızıl Arslanın, Cahan Pəhləvanın, İkinci Toğrulun müəllimi olub, XII əsrdə xilafətlə döyüşüb, sonralar döyüşdən imtina edib. SafAğ Elmini yaymaqla məşğul olub.

3 (Müasir alimlər "Nizaminin mürşidi" adlandırırırlar). Atəbəylərin süqutuna yaxın illərdə Naxçıvandan "Gənc" (Gəncə) adlanan Nizami iqamətgahına qaçıb. Bundan sonra həyatının əlamətləri Ulu Bağ ƏsƏlMənin həyatı ilə uyğun gəlir, yəni yəqin ki, Ulu Bağın hökmdarlığını əvəz edib, hər ikisi - İmad (Dayaq) və Ulu Bağ həddindən çox gizli adlarla və Təbrizdən. Naxçıvandan başlamış Mərvə (Ərəbistan) qədər müxtəlif şəhərlərə sürüldüyünə və bir neçə dəfə yaralanıb. OdAğÜz BağOdƏr planetinə müalicəyə aparılıb, yenidən Yerə qaytarıldığına görə eyni Bağ sayılır (məna açıq deyilmir. İsa Muğanna). Naxçıvan (ÜnAğ ƏsEvÜn) sarayında, Xilafət və Səlcuqların mühitində yalnız "İmad" rütbəsi ilə tanınıb.

Səməd dedi:

- Zaman, dövr, dövran nisbi məfhumlardı. Bəy!

- Necə, necə?! Zaman - nisbi?!

Səməd daha qəribə sual Verdi:

- De görüm, Müaviyə kimdi milliyyətçə?

Bəy qışqırdı:

- Necə kimdi?! Ərəbdi də!

Səməd elə gülürdü:

- Özünü əbləh yerinə qoyma Bəy. "Ərəb" - Ərəbdi, ya yox?

- Bəli, ƏrEv olub!

- EvƏrƏs - "Pers", "Pars", "Fars", ƏrEv - "Ərəb", EvƏrEy - "Yevrey" və ya EyOd - "Yəhud", ƏrÜz - "Rus", AğÜz - "OğÜz", - Hamısı vahid ölkə Midiya - Bağday tərkibində, müxtəlif vilayətlərdə vahid xalq deyilmi?!

- Olub! Sonra dağılıb!

- Mən özümü EvƏrEy, ƏrÜz, AğÜz, ƏrEv, EvƏrƏs OdƏrlərinə mənsub bir ÜnƏs sayıram, sən isə özünü keçmiş Bağdaya daxil olmayan "Yevrey" sayırsansa və təhrif babalarının "irs"inə, tam uyğun işlər görürsənsə, aydın deyilmi ki, Ulu Bağ ƏsƏlMən BağSar SağSana qılınc çəkənlərin icra etdikləri hökmü verən müaviyələrin hökmlərinin qəbri də sənənin beynindədi?!

Bünyad bəy qəribə üsyankar hayqırtı ilə:

- Vaveyla! - dedi - Mənə həm "Fars Yevreyi" deyirsən, həm də Müaviyələrə bağlayıb "Ərəb Yevreyi"ni eləyirsən! Niyə?

Səməd dedi:

- İranda və Zversovxozda işləyən rus kəşfiyyatçıları içində ən müdrik adam sayılırsan, yüz on üç yaşında da yaxandan əl çəkmirlər ki, azdan-çoxdan yenə iş görəsən. Bu cür həqiqətən müdrik "ins"nin yadından çıxmamalıdı ki, "Ərəb"nin özünü "Yəhudi"yə əmioğlu çıxması boş-boşuna deyil. "Ərəb" dili "Fars" dili arasında indiki halında qırx-əlli faiz fərq var. EvƏr-Ey OdƏrlərinin İsrayıl səmtlərindəki indiki "İVR" dili, EyƏr Ey OdƏrlərinin "ƏrimEy"dili (keçmiş EvƏr EyOdƏr dili), "Ərəb", "Fars" dillərindən çoxmu fərqlənir, ey müdrik?! Məni məcbur eləyirsən yenə xatırladım ki, Bağdayın müxtəlif səmtlərində müxtəlif təhriflərə məruz qalanlarımız, bayaq da dedim bunu, vəhdətdə olmadıqlarına görə, təcridlə ayrıldıqlarına görə, sən Bünyad bəy vahid OdƏr xalqına mənsubluğunu qəşəngcə bilsən də, iş sahəndə hakim olan psixoloji etnik təfəkkürə qapılmışsan. Odur ki, özünü "Fars Yevreyi"ni sayıb, həm də "Ərəb Yevreyi"ni olduğunu, Müaviyələrin hökmü ilə icra edilən cinayətlər zəminində cinayətlər tarixini rədd eləyirsən! Halbuki sən cinayətlərin o keçmiş cinayətlərlə qırılmaz zəncirlə bağlıdı, Bəy!

Bünyad bəy nəfəs çatmazlığı hiss edib, çaxır içdi.

- Sənin məntiqinə etiraz eləmək əbləhlikdi - dedi - Əmma sünidi məntiqin, əlbəttə! Sofistikadı!

- Nə?! Nə?! - Səməd elə bil əməlli - başlı yanıb-yaxılıdı. - A kişi!.. Diqqətlə dinlə! OdAğÜzdən mənə təsir edən əcdadımın neçə min yaşı var?! Mən niyə belə bağliyam o bağa?! Sənin əcdadların OdAğÜzə getməyiblər, qəbirlərdə çürüyüblər. Sən niyə belə bağlısan o çürüntülərə?! İndi bir də cavab ver: zaman nisbidi, ya yox?! Bu küllüyün qədim tarixi sən cinayətləyin qədimliyi deyilsə, bəs nədi, ey əsrlərin cinayət tarixi bünyad bəy! danış!

- Çəşirdin yenə məni. Nədən, kimdən başlayım?

Səməd acı-acı güldü:

- Yerin yaddaşı yoxdu. Mən nə soruşdum Məmməd ağa - Xozeyin Məmməd barədə?

- Hə, bildim... - Bəyin səsi rəvanlaşdı - Yaxşı... İmkan versən indi xeyli şey deyərəm.

Otuz doqquzuncu ilin yayında Böyükkəsik stansiyası ilə razyezdin arasında paravozun qabağına itələdim məmməd ağanı. Stansiyadan Muğanlıya gedən adamlara dedim üzü küləyə getdiyinə görə paravozun səsini eşitmirdi Məmməd xozeyin. İnandılar.

Mir Cəfər Bağırov Mirqəzəbin vaqonu Ağstafada idi o günü. Haman paravoza mindim getdim Ağstafada düşdüm, keçdim vaqona. Dedim: "On myortv". Mirqəzəb dedi: Za to, çto tı pokonçil - -----s poslednim millionerom, za eto ya daryu tebe million zolotom. No, za to, çto tı ostavil lişayu tebya qeneralскоqо zvaniya". "Snimok" "parol" indiki Pünhanınızın otuz dördüncü ildə Göy qılınç yaylağında çəkilməmiş şəkli idi. Şəkilin biri Pünhanımızın atası Mustfada, biri Sultan Əmirlidə, biri sənin atan Mədəd Əmirlidə, ikisi isə Təbrizdəki Əmirli Muğannalarda, Ağ Əmirlə Boz Əmirdə idi. Təbrizdəki Əmirli - Muğannaları heç kəs tanımırdı bu tayda Stalin Mirqəzəbə yazmışdı ki, iki ildən sonra müharibə genişləndə Təbrizdəki Bağlar Xalxalını1 sürgündən qurtarıb həmin parolla bu taya keçirəcəklər, Əlincə qalasının yanında, "Şeyx Xorasan" türbəsində görüş olacaq, Cənubi Azərbaycanda Milli hökumətin təşkili üçün iş planı tutulacaq. "Snimok-parol" lazım idi ki, Stalinin direktivəsi əsasında, Sovet agentini keçə bilsin o görüş yerinə.

Mirqəzəb qızıl kisəsini çıxartdı, göstərdi, dedi: "Ruka Lavrentiya2 koşnulas etoqо meşka. Ne dostaneş parol, ruka Lavrentiya kosnetsya tebya. Beri maşinu sekretarya raykoma Akopova3, poezjay".

Getdim.

Elektrik yox idi o vaxt Muğanlıda. Qaranlıqda Məmməd xozeyinin evinin qabağında camaata qarışdım. Dedim: "Rəhmətliyin dəfnində iştirak eləyəmmədim. Olarmı sovxasının üstündə Quran oxuyum?"

Apardılar, paltarını tökdülər qabağıma. Gördüm pencəyin, köynəyin cibləri boşdu. Dedim: "Kişinin paltarının ciblərindən nə çıxıb, yaylığına qədər, hamısını gətirin qoyun, qırx bağlayacam".

Muğannalardan "Snimok - parol"un sirrini bilənlərin hamısı Göycə mahalında, Göy qılinc yaylağında idi. Dərhal gətirdilər dokumentləri. Pasportu açdım. Şəkil pasportun arasında idi. Ala dovşan dərisindən papaq vardı yeddi yaşlı Adı Pünhanın başında:

Bünyad bəy əvvəlcədən bilirdi ki, ala dovşan dərisi Nəriman Nərimanovun EyAğOd - "Yakut" səfərindən sonra bir "Yakut" türkünün əlilə Məmməd ağaya, Məmməd ağadan Omar ağaya göndərdiyi "hədiyyə rənz" idi. Otuz dördüncü ilin yazında Omar ağanın bacısı oğlu Mahmud Yolcuyevin çamadanında gedib Göy Qılinc yaylağına çatandan sonra gizlin SafAğ alimi "Hacı" Babanın⁴ əlində papağa çevrilib, altı yaşlı varisin⁵ başına qoyulmuşdu. Sonra həmin Mahmud Yolcuyevin göndərdiyi fotoqrafın fotoaparatusunda altı ədəd şəkilə çevrilmişdi ki, Türk ərazisində "Dəli"ləri birləşdirə-birləşdirə Naxçıvanda "Şeyx Xorason" türbəsinə gedib Milli hökumət təşkil etsin.

"Snimok-parol"un yeddinci qopyası Bünyad bəyin fotoaparatusunda Mirqəzəbin vaqonuna getdi. Görüş iştirakçılarının hamısı dərk etdi ki, Stalinin pəncəsinin altında gizlin yaşamaq mümkün deyil.

O tayda Milli hökumət SafAğ Elmi əsasında qurulmalı idi. "Şeyx Xorason" - Nəimi türbəsində, Nəiminin "Cavidannamə"sinin arasında saxlanan proqrama görə, Elm Türkiyədə, İrakda, Ərəb ərazilərində yayılandan sonra İslam dini ifşa edilməli idi və "Əxi" - AğEy bayrağı¹ qaldırılmalı, Bağday elan olunmalı idi.

Gəncə qubernatoru, Muğannaların nizami ordu hissələrini - "Qacaqlar"ı qırdıqdan sonra Muğannaların böyük bir qismini öz əmri ilə müxtəlif cəhətlərə sürdüyünə görə onların gizlin dağılışdıqları əraziləri şəxsən bilirdi və hələ 1920-ci ildən (Sovet Hakimiyyəti qurulmasından) bir neçə il əvvəl "Muğ"ları axtaran casuslar seti yetirmişdi və raport almışdı ki, "Muğ"lardan bir qismi "Yevrey" - EvƏrEylər Yakutiyaya qaçıblar və orada Elm yayırlar.

Parolu Mirqəzəbin pasportunun arasında görəndə görüş iştirakçıları dərhal əl çəkdiilər o proqramdan. Milli hökuməti Nərimanovun 1904-cü ildə yazdığı sosializm proqramı əsasında qurmağı lazım bilib, Stalinə məktub yazdılar.

SafAğ "Dəli"si, EvƏrEy OdƏri Məmməd xozeyininizi belə öldürdü bu Yevrey Bünyad! Arzusu ilə birlikdə!

Səmədin səsində istehza hiss olundu:

- Əminsən ki, Məmməd xozeyini arzusu ilə birlikdə öldürmüşən?

Bünyad bəy "hm" eləyib dedi:

- Əlbəttə!

Səməd dedi:

- İzah elə.

Bəy dedi:

- İzahsız da məlumdu. Otuz dördüncü ildə Omar ağa dünyasını dəyişəndə cibindən çıxan siyahıda on nəfərin adları kimlərin adları idi, bunu hamı bilir.

On nəfər "Comərdin - qaçaq başçısının adlarının mənim əlimə keçməsi demək idi. Göyçə mahalının, dərəlyəzin, Ağbabalı kəndlilərində səssiz-səmirsiz, beşbir-üçbir öldürülməsi deməkdir, bu, gizlin Bağdayın tamam ordusuz qalması deməkdir. Məmməd ağanın cibindən tapılan parolun Mircəfər - Mirqəzəbin əlinə keçməsi isə Cənubi Azərbaycanda, kürdüstanda, döv-lətlərinizin məhvi deməkdir, Məmməd ağanın arzusu da özü ilə getmədi?! Səməd qımışırdı:

- Hara getdi? OdAğÜz BağOdƏrə, ya yox?! OdAğÜz sakini, Kainat sakini Səməd Əmirli qarşında əyləşib səni Cəhənnəm Odunda yandırır, Kainatın bütün OdƏr bəşəriyyəti Yerdə - EyƏrdə Bağdayın bərpasını gözləyirsə, Məmməd ağanın arzusu harda, nə vaxt ölüb, ay kar, kor "ins"?!". Bu da sofistika, yoxsa reallıqdı?! Cavab ver!

Bəy, düşgün, üzgün:

- Yenə üstələdin - dedi - Səhvə yol verdim mən. Nöqsanım var mənim: hissə qapılında həmişə səhv eləyirəm.

Səməd dedi:

- Məmməd xozeyinin arzusu bütün Kainatda bütün OdƏr bəşəriyyətinin arzusudu, əlbəttə. Əmma o arzu indi həyata keçir, ay ağılsız Yevrey!

Bünyad bəy diksindi:

- Həyata keçir?!

- Bəs necə?!

- Mən niyə görmürəm?!

- Görürsən. Adıpünhan kimdi?

- SafAğ Elmi varisidi. "Yeni GürÜn" yazan Muğanna Adıpünhan, yeni bağHəmOd - "Məhəmməd" deyilmi, ay bədbəxt?!

Bünyad bəy bir xeyli susub, sonra diksindi.

- Məhəmməd?!

- Xeyr. "Məhəmməd" də, "quran" da Ərəbin təhrif sözləridi, ay idraksız! O BağHəmOdumuzun "GürÜn"ünün guya üstünə qan tökülüb, guya oxunmur. Yeni BağHəmOdumuzun "GürÜn"ünü o qanlı əllərlə vərəqləyə-vərəqləyə, dəhşətə gələ-gələ oxumamısan?!

Bünyad bəy özünə arxalanır, ay bədbəxt! Yalançı lailahəilləllaha ən fanatik İslamçılar da inanmırlar. Hə, yanırı mı için?! Düzünü de!

Bəy astadan:

- Yanır, açığı, yanır. - dedi.

Bəy yenə çaşqınlaşdı:

- Bu vaxta qədər yüzlərlə çekist qarşısında oynamışam, sırımı heç kəs görməyib. Dəhşətli yox, sən möcüzəli çekistsən! Ayıldın sən məni: Bünyad bəy səni də Məmməd xozeyinin dalınca göndərəsi oldu.

- Afərin, bəy! Kar-kor Yevreylər qalıb gəlsələr, yeni Sovet imperiyasının gələcək mərkəzi Moskvada heykəl ucaldacaqlar sənə.

- Bünyad bəydə qətiyyən şübhə yoxdu!

Səməd dedi:

- Yəni sən görmürsənmi ki, gizlin Sovetlər - İran, İraq, Suriya, Şimali Koreya və sairə - hamısı yanır?!

Bu dəfə Bəy güldü.

Səməd dedi:

- Müharibə dayansa da dağılacaq!

Heyrət bəyi xeyli susmağa məcbur etdi. Sonra ağır - ağır soruşdu ki:

- Kim dayandıra bilər belə qlobal müharibəni?!

Səmədın cavabı öldürücü idi.

- Müharibə özü dayandıracaq müharibəni. Görmürsənmi Yeri su basır, ay kor!

- Hə?! Yəni doğrudan potop?!

Səməd elə bil öz - özünə:

- Potop... potop... potop, - dedi. - Heyif səndən, ey gözəl EyƏr!

Bünyad bəy duruxmuşdu.

- Bura bax,- dedi - Bəs Pünhanınız yazır ki, Bağdayı su basmayacaq?!

Səməd dedi:

- Bunu gələcək göstərər. Keçək başqa suala: Omar ağanın hansı oğlunu harda öldürdün?.. Mustafa əhvalatı yarımçıq qaldı, Omar ağanın böyük oğlu Pir Vəlını, İşıqsaçan deyilən Hüseyini... Sarıyoşu deyilən yerdə Hüseyinın dostu, qardaşlığı Musanı necə öldürdün? Danış!

Bünyad bəy sakitə dedi:

- Sənə, şübhəsiz, bu da məlumdu ki, iyirminci ilin yazında Hərbi Komissar Əliheydər Qarayev çağırırdı məni, uzun bir söhbət başladı: "Doktor On birinci ordunu Türk ordusuna döndərir. 1 General Şıxlinski ilə general Mehmandarovu güllələməli idik biz. Əlimizdən aldı, ikisini də, guya Leninin sərəncamına göndərir. Əslində danışıblar ki, Ermənistanı almalıydılar, ordakı köhnə Türk ərazisini bərpa eləyib Türkiyə ilə birləşməlidirlər. Başını burda islat, Tiflisdə qırxdır. Şəxsən Ayolloya çatdır ki, Omar ağanın oğulları PirVəli ilə Hüseyin, məmməd Xozeyinin mədəindədirlər. Səs yayıblar ki, Hüseyinin toyuna hazırlaşıblar, guya toya hazırlıq üçün PirVəli TürMən yatağında qoyun sürülərini atıb gəlib. Hüseyinin özü ilə birlikdə fəhləlik eləyir, pul qazanır. Bu nə deməkdir?! TürMən yatağındakı sürülərdən on-on beş qoyunu Qazağın Maltəpəsi bazarına çıxarıb Qazaxdaca qazanmaq olmazdı pulu?! Qoyun heç. Maarif komissarının finansisti Mahmud Yolçiyev yəni belə kasıb düşüb ki, bir toyun xərcini çəkə bilmir? Nərimanov cənab Tağıyevə xüsusi malikanə verib, var-dövləti də içində. Məmməd xozeyinin Sabunçudakı malikanəsi də hələ öz ixtiyarındadır. Sual olunur, milyonlار oturub-duran Mahmud ağa başına and içdiyi dayısının mötəbər sərkər çoban oğlu PirVəlini TürMən yatağının gül-çiçəyi içindən gətirib mazuta basır?! İş çox ciddidi, Bünyad bəy". Hərbi komissar az savadlı idi. Nərimanov onu heç cür başa sala bilmirdi ki, "Sən Yəhudi" - EyOd OdƏrilə "tərik" - "türk" EvƏrEy OdƏrinin arasında heç bir fərq yoxdu. Ayrı-seçkilik salma! Bədbəxtlik olar, xalqımız parçalanar. Komissar isə elə hey deyirdi: "Yəhudi" - Yəhudidi, Türk - Türkdü, vəssalam! Mənə dedi: "Necə deyirəm, o cür, başını burda islat, Tiflisdə qırxdır. Yaz, Ayollunu başa sal ki, Lenin Mustafa Kamal Paşanı əbəs hazırlamayıb Budyonunun, Vorosilovun ştablarında. General Şıxlinski ilə general Mehmandarov "leninin sərəncamına" nə məqsədlə göndərilirsə, xəncərindən qan daman PirVəli ilə qardaşı Hüseyin də o məqsədlə "fəhləlik eləyirlər". Omar ağanın Hüseyindən də betər "İşıq saçan" oğlu İsa əfəndi Qazağa əbəs yerə voyenkom göndərilməyib. Türk zabıtlərini biz əlbəəl gəzirik ki, divara söykəyək. Türk İsa əfəndi voyenni komissar ƏliHeydər Qarayevin2 voyenkomu olub Qazaxda! Nəinki divara söykəyə bilmirik, heç yaxınlaşmağa da cürətimiz çatmır!.. Nə deyirəm hamısını yaz çatdır, Bünyad bəy, PirVəli! Hüseyin! Bunların müşayiətçisi Musa Salahlı kənd sakini, İsa əfəndi ilə yavəri Mikayıl. Bu beş nəfərin beşi də aradan götürülməlidir ki, Ata Türklə gizlin əlaqələr kəsilsin".

Əliheydər Qarayevlə o söhbətdən sonra məni dərd götürmüşdü. Omar ağanın iki oğlunu o cür öldürmüşdüm. İsa əfəndinin də ölümə məhkumluğunu başa düşəndə Omar ağanın kiçik oğlu-doqquz yaşlı Mustafa gəldi durdu gözümün qabağında. O cür ailədən bir uşaq qalırdı, bir də ki, Omar ağa özü. Demişdim: "Cənab qarayev, qansız keçinmək olmazmı?!"

Səməd dedi:

- Yenə əbəs yerə tülkülük eləmə, ey qaniçən! İyirminci ildə artıq xəstə idin: qan tökməyəndə gözünə yuxu getmirdi! Fransız ədibi Emil Zolyanın "Vəhşi insan" romanının qəhrəmanı kimi evlərin daldalarında dayanıb cibində bıçaq, boğula-boğula gözləyirdin ki, qan axıdasan! Türk Qanı!

Bünyad bəy bir xeyli susdu. Sonra düşüncəli:

- İnsan insanın fikrini oxumamalıdır! Bağlarınızın bu içadı heyvanlıqdan da betərdi! - dedi və cavabında səməddən kəşfə bənzər bir ifadə eşitdi:

- Sən bütün bəşəriyyətin düşmənisən, Bünyad bəy! De görüm, Əliheydər elə ciddi tapşırığı kimdən almışdı?

Bəy dedi:

- Satalin zəng vurmuşdu.

- Bəs Stalinə o məlumatı kim vermişdi, Bəy? Sən Stalinə depeş göndərmişdin, Stalin isə Əliheydərə və Ayolloya! Bu heç. De görüm. Bolşevik Stalinin menşevik Ayolloya direktiv göndərməyində nə sirr var?

Bəy dedi:

- Stalin heç vaxt bolşevik olmayıb!

- Hə? Bəs kim olub?

Bünyad bəy:

- Qrek olub, Anti Türk Stalin Qrek idi. Anti Rus, anti Alman, Anti Yevrey Stalin! Sən ki, bilirsən bunu. Niyə soruşursan?!

Səməd başqa sual Verdi:

- Sverdlov kim idi milliyyətçə?Bünyad bəy dedi:

- Yakov Sverdlov Rus Yevreyi idi:

- Bağdaydan, ƏrÜz OdƏrliyindən xəbəri vardımı?

- Bilirdi.

- Hardan?

- Mən yazmışdım. Lenin Nərimanovla təkbətək görüşüb demişdi ki, Stalinin Bakıdakı "Molla"sı Bünyad bəy, Komissarların çoxuna, o cümlədən Sverdlova yazıb: "Bağday - Midiya" tarixinə dair heç nə oxumayın və Nərimanovun o tarix barədə söhbətlərinə uymayın. Çünki "Midiya"nın ərazisi Olam (Olimp) adlanan ərazidən, Türkiyə də daxil olmaqla Sibirə qədər uzanır və etnik cəhətdən indi artıq başqalaşmış. Əgər Lenin Nərimanovun "Lenin və Şərqlə", "Şərqlə hansı şüarlarla gedirik?" kitablarından taktiki nəticələr çıxartsa, Türk əhalisi Rusiyanın Yevrey əhalisindən dəfələrlə çox olar və bu, əlbəttə, bizi məhv edər" ... Mənim bu məktubum Nərimanovla bərabər Leninin özünü də gözdən salmışdı. "Soratnik Lenina" Sverdlov əslində Stalinə işləyirdi.

Qara şəhərdə özünün xüsusi müalicəxanası vardı Nərimanın. Həm də o müalicəxananın yanındakı gimnaziyada dərs deyirdi. Omar ağanın iki oğlunu, sonralar İsa əfəndi adı ilə Şəkər bəyin qalasında Osmanlı qoşunu ilə bir yerdə ölümə məhkum etdiyim Musanı ilk dəfə o gimnaziyada tanıdım.

Görüşəndə arkadaşım Doktoru qucaqlayırdım həmişə, Musası ilə bir yerdə bağrıma basırdım. İsa ilə Musanın arkadaşı Müşfiqlə qədəh döyüşdürürdüm.

On dördüncü ilin yayından qoşuldum o cavanlara, əvvəlcə Göyçəyə Müşfiqin saz, söz ustası Aşıq Ələsgərə, sonra Göy Qılınc yaylağına, Omar ağanın - EvƏr AğEyin özünün binəsinə qonaq getdim. Stalinin direktivəsi, Mikoyanın tapşırığı ilə Osmanlı qoşununu qıranda Omar ağanın ailə üzvü kimi bir şey idi bu Yevrey!

Nər budlu, at ağızlı igid hacı Əli cumadan öləcəyini əvvəlcədən billə-bilə qaladan Musanı qucağında çıxartdı, gətirdi evə, Arvad - uşağı evdən qovub, tək özü üç gün qardaşına qulluq elədi.

Cuma dəhşətli ağırlı olur, ay sadist. Musa ağrıdan qıvrıldıqca Hacı qardaşını bağına basırdı.

Səməd dedi:

- Bax, o ağrını da çəkəcəksən, ey "ins"anlıqdan da məhrum bədbəxt. Danış!

Bəy kənardan - kənara Səmədin üzünün ifadəsini görməyə çalışdı.

- Heç cür inanmıram ki, Sultan Əmirli kimi SafAğ Aliminin tərbiyəsini alan adam mənə bu dərəcədə işgəncə versin. Qalamı danışsın.

Musa Qara şəhərdəki o hərbi gimnaziyanın son kursundan çıxmışdı. Çünki cismən zəif idi. Əmma zərif yazıçı Nərimandan dərs alan zərif ziyalı idi. Bilirdi ki, hacı Əli özünü qurban verir qaldaqına. Təsəvvür elə, gör o iyirmi yaşlı zərif ziyalı BağSarı - Musa ağanın adını daşıyan o həssas oğlan nələr çəkib! Mən bilirəm bunu!

Səməd dedi:

- Bir sual da var, de görüm, fəlakətin tarixini incəliyinə qədər bilən adam səni danışmağa vadar edirsə, səncə nə deməkdir bu, Bəy!

- Nərimanov da bilirdi, amma o da danışdırırdı məni.

Dedi: "Harda təhsil aldığı, Bakıya nə üçün göndərildiyini bilirəm. Əmma bu "mollaça"nın istedadı məni əsir eləyib. Bizim arkadaşlarla sıx ünsiyyətdə olsan, millətin xeyrinə işlərsən, çox xeyir verə bilərsən". O qədər demokratik, insanpərvər adamdı ki, doktor, özümdən asılı olmadan, gülüb, açıq-açığına dedim: "Peterburq məndən hər altı aydan bir hesabat istəyəcək ki, neçə sosialist öldürmüşsən, neçə türk "verbovat" eləmişsən, nə kimi perspektiv planlar cızmısan". Bu cavabdehliyin altından necə çıxım, cənab doktor?!" Dedi: "Peterburqa, departamentə hesabatlarınla yanaşı, hətta çarın özünə elə məktublar tərtib edərək ki, hamısına inanar". Dedim: "məsələn?!" Dedi: "Firqəmizin kassasından pulla yanaşı, Odessa sosialistlərindən bir admirala məktub verərəm çara, məktubunda yazarsan ki, Bakıda sosialist firqəsi "Hummat"ın rəhbəri

Nərimanovun etibarını qazanıb, onun Odessadakı dostları ilə tanış oldum, ən fəal dənizçi sosialistlərdən filan-filan adamların da güllələnməsini təşkil etdim. O adamlar doğrudan da güllələnilər, əmma çarın şəxsən məlumatı yoxdu. Qisası, getdim...

- Cinayətlərindən danışmalısan, konkret olaraq, - deyib səməd yenə əvvəlki sərbəstliklə bəyi öz fəaliyyət sferasına qaytardı. - getdin, yayın qızmarında lüt soyunub özünü verdin plyajda ofisiantkaların arasına, İra adlı on yeddi yaşlı gözəli quma başdırıb zorladın, verbovat eləyib, özünə Bakıya apardın. Həmin 1906-cı ilin payızında "Hümmət" in yeməxanasında ofisiant düzəltdiyin o bədbəxt İranın əli ilə neçə "Hümmət" çini zəhərlədin, ay zəhər Yevrey?!

Bəy başını sinəsinə əydi.

- Səndən heç nə gizlətmək olmaz. Əmma... niyə qoymursan özüm danı-şam?

Səmədin səsinin sakitliyində boğuc qəzəb vardı:

- O cinayətləri, axırda nəhayət, İrani boğub dənizə atdığını mənim səsim danışacaq, işgəncədən it kimi ulayacaqsan, ay it!

Danış!

- Nəyi?

- Nərimanovun dərs dediyi qubernskaya voyennaya gimnaziyada nələr elədin?

Danış!

Bəy fişiltı ilə köksünü ötürüb, hətta:

- Baş üstə, - dedi.

Əmma Səməd yenə başqa sual verdi:

- Dzerjinski kim idi, ona da yazmışdın?

- Ondan qorxurdum, yazmamışdım. Feliks Dzerjinski Polyak Yevreyi idi.

səməd gülümsündü:

- türk Lenin niyə Yevreylərlə işəyirdi, Bəy?

Bünyad bəy üz-gözünü qırırdı:

- "Tatar Lenin" desən münasib olar.

Səməd dedi:

- Farsla Yəhudi arssında çaşqın Bünyad bəylə, Yəhudi Əliheydərle qrek Stalinin milli mənsubiyyəti arasında fərq yoxdursa, Tatar Lenini Türk Lenindən, türk Lenini EvƏrEy Lenindən niyə ayırırsan?!

Bünyad bəy tam səmimi:

- Ürəyim götürmür, ay sadist! - dedi. - sənə də, mənə də aydıncı ki, qədimdə əslində Qreklər də OdƏr olublar, GurAğ OdƏrləri adlanıblar. Əmma nə Stalinin özünün ürəyi götürürdü bunu, nə də mənim. Görüşəndə deyirdi: "Ne napominay mne, çto mı oba neşçastniye! Protiv sobstvennoqo natsiya rabotayem. Ya teper poçti zabil drevnuyu istoriyu. Zabud qrekov. İnaçe prosto ubyu".

Başa düşmürəm, bunların nə dəxli var sizin fəlakətin tarixinə!

Səməd dedi:

- Sənin komissarlara o məktublarında yazılmayıbmı bu tarixin ən fəciəli səhifələri?!
Nərimanovdan danış!

Bünyad bəy əllərini böyürlərinə çırpdı.

- Ya rəbbi, özün qutrar məni bu Dəlinin əlindən!

Səməd dedi:

- Yaxşı, de görüm, iyirmi beşinci ildə Stalinlə ətrafındakı Qrek casuslarından başqa,
Sovnarkomdakı, MK-dakı Yevreylərin hamısı niyə məhz Nərimanı seçirdilər Leninin yerinə?!

Deyə bilməzsən! Dinlə!

Nəriman eynilə bizim indiki AdıPünhan Muğannamız kimi "Bibliya"nı açıb qoyurdu
Yevreylərinin qabağına, deyirdi oxuyun: "Boq". Soverşenno bessmyslennoe slovo. Krome
xaotiçnoqo znaçeniya, nikakoqo smisla net v etom slove. Verno?! Deyirdilər: "Verno".
Soruşurdu: "A slovo Bağ imeyet smisl?" Sonra başlayırdı izah eləməyə ki, bağ insanı insana
bağlayan bağıdır, "Svyazıvaet çeloveka s çelovekom i çeloveçestvu so vsem çeloveçestvom v
Qalaktikax".

İndi de görüm "Tatar" dilini fəməl-yəməl bilən Dzerjinski Nərimanın "tatar" dilini başa
düşürdüsə, uşaqlığını vətəni Tatarıstanda keçirən Lenin ömrü boyu rusca danışdırsa,
Nərimanovun SafAğ Elminin mürəkkəbliklərini necə başa düşürdü?

Bünyad bəy:

- Nərimanov rusca elə sadə izah eləyirmiş ki, kim olsa sehrlənərdi. Lenin isə, bilirsən ki, çox idraklı insan idi. Bağlara inanırdı.

Bəs "Materializm i empiriokritisizm?!" Niyə elə qətiyyətlə inkar eləyir "Maxizmi"? Axı, bağ sözündən azan Max, qatı ruhani olsa da, Kainatın materialılığını lap qəşənqəçə duyurdu və bizim xilasımızı kainatda görürdü!

Bəy, bezikmiş, üzünü yana çevirdi, qışqırdı ki:

- Bunlar da sizin tarixdi?!

Səməd:

- Əlbəttə, Bəy, Əlbəttə! - dedi - Lenin sadəcə, planetin vəziyyətində kütləvi savadsızlığı, təfəkkür bəsitliyini nəzərə alıb, qəsdən hər şeyi yalnız Yerlə, qatı, bayağı materializmlə bağlayırdı. Sınıf mübarizə ilə planetimizi təzələmək, yenidən maarifləndirmək istəyirdi. İşinin ilk pilləsində öldürdünüz yazığı! Maarifə inamını öldürdünüz!.. "Sosializm plus elektrofikasiya vsey stran". Sosializmin əslisi nədi, Bəy? Sosial bərabərlik, yəni yüksək Şüur. Düzdü? Elektrofikasiya nədi? Zəhmətin maksimum yüngülləşdirilməsi. Düzdü? Maarif: "Uçitsya, uçitsya, uçitsya". Bəs bu nədi? Bağ səviyyəsidir, Bəy. Lenini gərək kəlmə-kəlmə izah eləyəsən. Leninin ömrünü kəsməsəydiniz, bütöv, tam kamil Lenin kim olardı? Allah? Xeyr! Bağ! Yəni cəmi proletariati, başqa sözlə, bəşəriyyəti birləşdirərdi. Yerdə Lenin qədər ikinci uzaqgörən, etibarlı adam tanımıram mən.

Bünyad bəy dönə-dönə başını buladı.

- Qulağım nələr eşidir, ya rəbbi! "Materializm i empiriokritisizm" kitabında bədbəxt Alman Yevreylərinin ən görkəmli Din xadimi Maxı göy Bağlarından bəsit - empiriokritisizm" kriticizmdə taqsırlandıran Lenin həqiqəti billə-bilə qəsdən, şüurlu tənqid eləyirdi Maxı?! Bəşəriyyətin xilasını, səadətini göydə görən Maxın idealizmini tapdalayıb, materializmi qaldıran Lenin düz deyib?!

Səməd düşüncəli:

- AdıPünhanın "İdeal"ından bir cümlə deyirəm: "Ən böyük ateist Bağ Atanın özüdür", - dedi. - Şərhlə!

Bünyad bəy dedi:

- Məlum məsələdi. Nəimi, Nəsimi kimi, bütün SafAğlar, ƏLAğlar kimi, AdıPünzan da insandan, Kainatdan kənarında Allah görmürlər.

Səməd:

- Fikirləş, gör nədi materiyanı təhrif edən?! Din ya materiya özü?! BağOdƏri "materiya"ya döndərən sənənin Latin dilli alimlərin deyilmi, ay zibil müdafiəçi?!

Mən, Səməd Muğanna, Kainatın enerjiasına həqiqətində Od deyirəm. Sən deyilsənmi mənim Odumu Kainatdan ayıraraq, Yerə bağlayaraq "atəş"ə çevirən?! Sən deyilsənmi məni "atəşpərəst"ə çevirən, ay pədərsüxtə?! Petroqrada universitetini çıxartaraq arxivdən, Şərqsünas, türkoloq tələbələrinə "Bağ" deyib o TatƏr "Boq" deməyib! Sonradan Stalinin əmrilə dəyişdirilib Qumilyovun mühazirələri, Materiyanı kənarında nə varsa, hamısı dəyişdirilib! Düzdü?

Düzdü.

İndi de görüm Qədim dünya tarixini nöqtəsinə, vergülünə qədər öyrənən Marks niyə BağOdƏri yox, "materiyanı" birinci sayırdı. Axı, bilirsən ki, "Materiya" kəlməsi bağOdƏr adının latınca təhrifindən başqa bir şey deyil!

Bəy qətiyyətlə:

- Marks məhdud adam idi. Materiyanın məhz Bağlar tərəfindən yaradıldığına inana bilmirdi. Deyirdi: "Şübhəsiz, yaradıcı var". Əmma Bağları qəbul eləməirdi. Məntiqə bax: bəs Bağların özləri hardan, necə yaranıb? Bu deyilmi hamını çaşdıran? Deyirlər: Kainat sonsuzdur. Bu sonsuzluğun özünü nisbiləşdirmişik.: bir nöqtədən hərəkət elə, fırlanıb - dövrə vurub, yenə həmin nöqtəyə gələcəksən. Məhdudluq deyilmi bu, səməd? Bəs nöqtələr arasında dairələrdən kənarında nə var? Boşluq?! Elə o "boşluq" deyilmi yaradıcı?!

Səməd dedi:

- bağlarımız bu sirri çoxdan deyiblər Yerə, Bəy. "Boşluq" yoxdu, "Zülmət" adlandıığımız sonsuzluq var. Məsələ burasındadı ki, "Sonsuz" sözü də təhrifdi. Əsli ƏsÜn ƏsÜzdür: Yaradan səs - yaradan mənə. Hardan gəlir o Ün - səs? O səsə ən qədim zamanda "Gur" deyilib: ən sıx, ən yaşlı insanlar məkanı Gurdan bizim Kainata, hətta lazım gələndə bizim Yerə enən İnsana - ÜnƏsə də "Gur" deyirik. Öz səsi ilə birlikdə Gur İşiq o qədər güclüdür ki, bağlarımız o işığı zülmət kimi görürlər. Hətta Bağlar da o Zülmətə uçurlar. Yalnız EyOdƏr ƏsÜn Babamız (yəni Günəş dairəsinin daxilindəki EyOdƏr planetinin sahibi) öz gəmisində Zülmətə uçur, qayıdıb, oğlu BağBağÜnə məlumat verir. O məlumata əsasən, Zülmətdə yalnız söz eşidilir: "ƏsÜn - Yaradan mənə. Qədim Midiyanın - BağOdEyin - Bağdayın "ölü dili"ni axtaranda Marksla Engels cəmisini üç gün məşğul olub, öyrənib ki, Bağday - BağOdEy varmış Yerdə, "Midiya" təhrif admış, Bağ varmış, "Boq" yox imiş. OdƏr varmış, "Atrii" yox imiş. "Materiya" - BağOdƏr imiş. Buna görə də yaradıcını təsdiq edib Yevrey Marks! Bir az EvƏrEydi, ya yox?

Təhrif dillərdə danışan bütün dahilərin bədbəxtliyi kimi, Marksın bədbəxtliyi də onda olub ki, OdƏr dilinin lap cüzi bir qismini öyrənib, Kainatın, planetimizin, Bağdayın tarixindən xəbərsiz qaldığına görə "Materiya"nı - BağOdƏri OdƏrlərdən, yəni bağı insandan ayırıb, Yer sakinlərinin arasında Ün eşidib Ün yazan Bağlardan xəbəri olmayıb. ÜnƏsin - "ins"anın Yerə OdAğÜz BağOdƏr planetindən gəldiyini bilməyib, meymun beyinli Darvinin səviyyəsinə enib: Təkamül - evolyusiyaya nəzəriyyəsini, "insanın meymundan əmələ gəlməyi"ni qoy bir kənara. İmperiyalizmin son mərhələsində dövlətin məhvini yüz əlli il əvvəldən görən Yevrey Marksı tanı, ay Yevrey! Məhv olur ki dövlət! Vəhşiləşir insan, ya yox?

- Yox!

- Ey Bəy! Dövlət idarə olunmur axı daha. Və olunmayacaq! Kriminal kapital insanı kamilləşdirmir və kamilləşdirməyəcək. Demək ədalətsizlik, zorakılıq, kapitalistlik, hərcmərclik, səfillik, beyinsizliyə doğru "evolyusiyaya" çiçəklənəcək, Bəy. Bəs potop?!

- Hə... Potop... İşləri korlayır.

- Afərin, Bəy! Bax bu cür söhbətlər olanda beynin az-çox dincələcək.

Bünyad bəy dedi:

- İndi doğrudan da bir az rahatlıq hiss eləyirəm, hərdən bu quyuyla bu meyidə gözüüm sataşmasa, hətta şərabın təsirini də itirirəm. Sakit, xumar kimi oluram.

- İç!

- Sağ ol, ay sadist. Beynimdə bir-iki sual fırlanır.

Səməd də şərab içdi, əlində kabab peyda oldu... - Musa1 Gəl Bəyə də kabab ver.

Musa kolların dalından dikəlib ordları çökələ-çökələ, məlahətlə gülürdü:

- Cəhənnəmin arabir belə cənnətliyi olmasaydı halın nə olardı, ay itəbaxan nökr?! Al. Zəhərlən. Bu sakit vəziyyətin dəyişəcək.

Səməd dedi:

- Qoy hələ sualımı desin!

Bəy kabab yeyə-yeyə daldabal iki sual verdi:

- Mənə də görüm, sənin sevimli Marksın Monarxiyanı niyə sevmir? Sən də sevmirsən. EyOdƏrin iradəsi bütün Kainat üçün dəyişməz qanundusa, ən dəhşətli monarxiya deyilmi Bağday?! Və ya elə o "Zülmət" in özü!

Haradansa, həm uzaqdan - Işıq gəmisinin düşdüyü tərəfdən, həm də elə lap beş addımlıqdan cingiltili qadın, kişi gülüşləri şaqqıldadı. Bünyad bəy bu cür qəribə şaqqıltıdan tutulub Səmədə baxdı.

Səməd dedi:

- OdAğÜzdə güldülər, sənin mühakimənə, ey kar, kor! Gülüşü gəminin planetlə daimi bağlı işıq zehləri ilə bu yana ötürdülər ki, suallarının necə gülünc uşaq mühakiməsi olduğunu eşidəsən. Kainatın "monarxiya"sı - MənƏrAğdı. Mən, yəni bütün ƏrAğ Aləmi, yəni bütün planetlərdə "ins"an - ÜnƏslərin "Əxi" - AğEy icmalarında əbədi OdƏrlər əbədi həyat tərzilə tərbiyələnilərsə, EyOdƏr Babamız da öz planetində, öz icmasında həmin həyat tərzilə yaşayırsa, Yerin təhrif "Monarxiya"sını bizim MənƏrAğla yanaşı qoymaq olarmı, Bəy?! Yəni təhrif sözü - mənasızlığı mənə ilə yanaşı qoymaq olarmı? Mənəvi EvƏrƏslə mənasız "Pers"i yanaşı qoymaq olarmı? Nə deməkdir "Pers", "Pars", "Fars", a Bəy? Bütün planetdə axtarırlar "Fars" nə deməkdi?

Bəy dedi:

- AdıPünhan Muğanna, Lenini həm əvəzsiz müdrik insan sayır, həm də qan tökməyini Stalinlə yanaşı qoyur.

- De görüm, Nəriman hardan öyrənmişdi SafAğ Elmini?

Bünyad bəy düşünmədən, dərhal dedi:

- "İdeal"da yazılıb ki, Şeyx Xorasan - Nəiminin türbəsindəki "Vərəsə" kitabxanadan öyrənib.

Səməd dedi:

- Bilirsən ki, Qrek Mirqəzəblə çekistləri də gedirmişlər Nəiminin türbəsinə. Niyə öyrənməyiblər SafAğ Elmiri?

Bünyad bəy dedi:

- Öyrənirdilər. Əmma "İstoriya Midii" kitabının müəllifi Dyakonovdan dərslər alırdılar.

Səməd ara vermədən soruşdu ki:

- Bəs niyə ağullanmadılar? Niyə dağıtdılar Vərəsəni?

Bilmirsən, ey Təhrif!

Dyakonov kimi, onların beyinləri də təhrif dil üstündə qurulmuşdu. İrsiyyəti sağlam qalmış Lenin, Dzerjinski təhrif dil, təhrif təsəvvür aləmində addımbaşı fəlakət törədib, özləri də o qədər duymadan Stalinə uyub, "SSRİ" adlı fəlakət tarixi yaratdıqları kimi, sən "müdrək Yevrey" Dyakonovundan dərslər alan "müdrək Yevreylər" in də addımbaşı tarix yaratdılar! "Dağılıb" deyirlər. Yalandı. "Podpolniy SSSR" var! Amerikayla döyüşür! Dərslər eləyirsənmi dediyimi?

Bünyad bəy dedi:

Marksı sən həm də adlandırırısan, həm də "meymun beyinli Darwin" in səviyyəsinə endirirsən!

Səməd dedi:

- Təkrar eləyirəm: AdıPünhanın "Məhşər" romanında Nəimi öz xəlifəsi Movlana Tacəddinə deyir: "Bizim kamilliyimizlə qeyri-kamilliyimiz arasında fərq yoxdu, övladım".

Niyə belə deyir nəimi, Bəy?

Bilmirsən, ey kar, kor təhrif!

Nəimi təhrif dil içində gizləndirdi, Firdovsi, Nizami kimi, Nəimi də Əxi - AğEy mühitindən kənarında anlaşılmayan rəmzlər üstündə qurulmuş təhrif dilli əsərlər yarada-yarada özündən asılı olmayaraq bütün Şərqi miqyasında "Din" adlı fəlakət tarixi yaradıb!

Bünyad bəy təəccüblənmişdi:

- Demək, təhrif dilli dünyanın kamil insanı ilə qeyri-kamili arasında fərq yoxdu?

Səməd dedi:

- SafAğ inansa Təhrif insanla yanaşı qoyma, ey təhrif! Leninə, Djerjinskiyə OdƏr dilində "Bağ" dedirdən, Nərimanımın dili üstündədi bu söhbət. Get gir arxivlərə, yoxla, gör Nəriman bircə dəfə ölüm cəzası kəsdiribmi ətrafındakı təhrif heyvanata. Bu SafAğ İnsan əməlidir. Əmma SafAğ Nəriman danışdığı dilə görə həm də qeyri - kamil idi.

İndi qeyri-kamil cəhətə diqqət yetir... "Nadanlıq" pyesinin ilk variantında qəhrəmanın Adı EvƏr olub. Yəni Evin İşığı. EvƏrim, bilirsən ki, "Tovrat"da, "İncil"də, "Quran"da "Avram", "İbrahim" şəklindədi. Yəni təhrifdi. Nərimanov Ömər yazsa da EvƏrimin adını nəzərdə tutub. Çünki EvƏrim də EvƏrEy də, EvƏr də çox vaxt eyni mənada işlənir. Arkadaşları Nərimana deyiblər bu bircə kəlmənin - adın anlaşılması üçün gərəkdir ki, tamaşaçı SafAğ Elminə az-çox vaqif olsun. Yaxşısı budu ki, ya ərəbsayağı "Ömər" yaz.

Bəşə düşürsənmi EvƏr adının Ömərə döndərilməsi pyeslə birgə Nərimanovun özünü də təhrif eləyib. Gülüb doktor, deyib: "Pyesin adını qoydum "Nadanlıq". Yəni nə? Yəni Elmdən - həqiqətdən məhrumluq.

Bəs indi nə oldu, Bəy? OdƏr Nəriman özü həm nadan, həm kamil oldumu! Budu Nəimini üzən dərd: "Bizim kamilliyimiz yoxdu, övladım".

Bəy əlini qaldırdı:

- "Bibliya"dakı fraza yadımdadı: "Poyavilas belaya ruka i na stene na bojem yazıke napisala: "Səni TəkƏL aparsın"1 . Bu "bojıy yazık" bizim indi danışdıgımız həminə "Tərik" - "Türk", "Azərbaycan" dilidirsə, Nərimanov qəhrəmanının adını "Ömər" yazmaqla niyə qeyri-kamil olsun?!

Səməd ucadan gülürdü. Kolun dalında Musa da şaqquldadı.

Səməd:

- "Omar"ın yazısı "O" "bociy yazık" dandı, Bəy! Fəhmini niyə itirirsən, yazıq, yorulma! "Mar" axı "ne bojıy yazık"! Kainatda, planetlərdə "Omar" ağanı indi kim belə adlandırır? "EvƏr AğEy" deyirlər də! "Mər" nədi, Bəy? Heç nə! "Mərə" olsaydı, yenə mənə vermək olardı.

Danış görək necə güllələdin Omar ağanın oğullarını!

Bünyad bəy deyəsən doğrudan da xeyli üzülmüşdü:

- Yaxşı, danışım, - dedi. - Əliheydər Tiflisə Ayollonun üstünə teleqramma göndərdi: "İz Baku vışli tri vsadnika. Poydut po qornomu xrebtu, çerez Şabran, Zakatala, Turmen yataq. Vstreçayte na Sarıoxuşe".

Nərimanın Qazaxlılar polku Poylu körpüsündə idi. Poyludan o yan, o cümlədən Türmən yatağı, Sarıoxuş da Gürcülərin əlində idi.

Səməd dedi:

- Düz danış!

Bünyad bəy duruxdu.

- Gürcü Qrekləri deyim?!

Səməd:

- Bəs necə?! Bədbəxt Gürcü xalqı həтта indiki "Müstəqil Gürcüstan"ın da Gürcü Qreklərinin əlində olduğunu bilmir. Dağlarda Qreklər yaşayırlar, onların da heç nədən xəbəri yoxdu. Şərq səmtindəki dağlarda "Nidri"lər deyilən bədbəxt təhrif ÜnOdƏrlərin də heç nədən xəbəri yoxdur: "Tərikcə" danışrlar, bilmirlər ki, "milli azlıq" zad deyillər, nəhəng OdƏr bəşəriyyətinə mənsubdurlar! Bax buna görə faciələrin hamısı! Bütün incəliyinə qədər danış görüm, o "vsadnik"lərin qanlarını necə içdin?!

Bünyad bəy nəfəsini dərib elə bil adi bir şey danışmağa başladı:

- Əliheydərin teleqrammasını alan kimi Ayollo libasını dəyişdi, otryad götürdü, gəldik. Tiflislə Sarıyoxuşun arası əlli verstdi. İndiki hesabla təxminən yetmiş beş kilometr. Gecəni Qardabanidə qaldıq. O vaxtkı Qaratəpədə...

Səməd dedi:

- Dayan, Ayollanun elə bir adamı yoxdumu ki, göndərəydi? Niyə özü gəldi?

Bünyad bəy gözlənilməz əsəbilik hiss etdi:

- Bu sual da "dərs" üçündü?!

Səməd:

- Daha çətinə salmayacam səni. Omar ağanın altı oğlundan hansını harda öldürmüşən? Danış!

Bünyad bəy:

- Belə sualların cavabında mən çətinlik çəkmirəm, - dedi. Bədbəxtin hələ xəbəri yoxdu ki, o oğulların ölümləri barədə burada dilinə gətirdiyi hər bir kəlmə sabahısı, birisigün - ta son nəfəsinə qədər, beynində öz səsi ilə daimi səslənəcək, kəlmələrdəki hadisələr isə gözlərinin qabağında kino lentindən də aydın görüntülərlə fırlana-fırlana qalacaq və bu Od - həqiqət dəhşəti onu çırpına - çırpına tərə batmağa, hətta başını yerə döyməyə məcbur edəcəkdə.

Tamam sakitcə başladı ki, - On səkkizinci ilin yazında Nəriman Nərima-nov indi "İyirmialtıları" adlananlardan ayrılmışdı. İndi deyirlər başda Stepan Şaumyan, hamısı Erməni idi. Əslində, indi AXC-lərin termini ilə desək, Demokrat idi hamısı. Yəni Yevrey. Nərimanov, Məşədi Əzizbəyov, Vəzirov lazım gələndə çox vaxt azərbaycanca danışırdı onlarla, hətta SafAğ Elmindən bəzi çox lazımlı cəhətləri izah eləyirdi. İkinci Sovetlər qurultayında, Nərimanov hökumət başçısı olanda dedi: "Ərazilər məsələsi SafAğ əqidəsinə görə sərhədlərə bölünməməlidir, bəs sən niyə Göyçəni Ermənilərə vermək istəmirsən?". Nərimanov dedi: "Ya vınujden budu skazat: dadim bratyam zemlyu. A vot vı xoteli bı razdelit Sibir s yaponsami". Sərhədlərin götürülməsi üçün bütün xalqlar eyni əqidədə olmalıdırlar, biri-birinin dilini asan anlamalıdırlar, yəni cəmi Yer üzündə Vahid Ədalət səltənətinin yaranmasına heç olmasa minimum şərait yaranmalıdır". Buna görə də Zəngəzurun Ermənilərə verilməsinə razılıq versə də, Sovet sədrliyindən çıxdı, xəstələndi, Həştərxana getdi ki, həm orda müalicə olunsun, həm də Leninlə əlaqə saxlayıb, Azərbaycanda vəziyyətin həddən artıq mürəkkəb olduğunu başa salsın. Sovetdə Müsavat sosialistləri Daşnak sosialistləri ilə, Eser fraksiyası ilə birləşib İngilisləri Azərbaycana çağıranda məsələ daha da mürəkkəbləşdi, hərə-mərclik başlandı. Türk ordusu Azərbaycana gəldi ki, qırğınları yatırınsın. O günlərdə Müsavatçılardan "Türk"ün kimliyini bilənlər də, qalan Müsavatçılar da Ermənilərlə gizlin danışmaq apardılar ki, Türk ordusunu elə bəri başdan zəiflətmək lazımdı. O vaxt Anastas Mikoyan on yeddi - on səkkiz yaşlarında, Sovetdə əl buyruqçusu kimi bir şey idi. Əmma azərbaycanlılara qarşı çox qəddar idi. O vaxt çox məşhur olan polkovnik Amaraspin dəstəsi tez-tez ora-bura hücum çəkəndə Mikoyanla qarış-qarış gəzmişdi, yaxşı tanıyırdı hər yeri, Amaraspin, bir də o vaxt "Kobra" klixkasiyanın tanınanının tapşırıqlarıyla gəldi məni tapdı, dedi: "Qazaxda Şirinin qalası deyilən yerdə yerləşdirilmiş türk qoşununu təkbaşına zəhərləməlisən. O qonşu Gəncədəki, bakıdakı türklərlə birləşsə, Erməni, Müsavat hissələri gərək buranı tərək eləsinlər. Beş-altı gün möhlət verilib sənə, Bünyad!..

Omar ağanın altı oğlunun altısı da sağdı onda. Böyük oğlu PirVəli, Türməndə qanadlı ilanları xançalla havada vuran idi. Boyca lap balaca adam olsa da, yaman cahil idi. Sonra Hacı Alı, kommersant adı ilə Məkkəyə qədər gedirdi, zəvvarları xəlvəti yerlərə çəkib SafAğdan dərs deyirdi. Hacı Alıdan kiçiyi İsa əfəndi hərbi gimnaziyanı qurtarandan sonra Müsavatçıların Bakı kəndlərində qadınların sığalarını qopardan zabitlərdən aralandı, getdi Dərbənd səmtində Denikinlə döyüşdü.

Səməd bu dəfə lap qərribə şaqqıltılı gülüslə tamam başqa sual verdi:

- De görüm, həqiqətən baş vermiş subasqınından sonra bu bərədə bir də nə vaxt söhbət olub?

Bəy ilan kimi fısıldadı:

- Nizaminin vaxtında.

- Niyə?

- "Sirlər xəzinəsi"ndə Nizami yazıb ki, "Yer dəli olub, "kəməri"ni, yəni Bağları qıracaq, parça-parça olub səmada fırlana-ıfırlana qalacaq", Nizaminin zəmanəsinin şeyxləri bunu Subasqını qələmə veriblər. Nizami isə cavab yazıb onlara ki, heç bir Subasqını olmayacaq indi.

Birinci Subasqınından sonra Yer doğrudan da parçalanıb, "Ay" - Ağ planetinin yaxınlığında parça-parça fırlanır. İndiki Yer planetini də gələcəkdə elə fəlakət gözləyir... Şeyxlər qorxuya düşüblər, "Xəmsə"nin katiblərinə əmr veriblər ki, "Xəmsə"də o yeri dəyişdirin. "Xəmsə"də çox belə şeylər var. Məsələn, heç kəs bilmir ki, "Nizami" - ÜnƏsim kəlməsi Nizaminin yox, kitabın adıdır, "Yaradan Ünüm" deməkdi. Katiblər çox çalışıblar bunu izah eləsinlər, bir şey çıxmayıb. Axırda kitabın adını şairin Adı eləyiblər.

- Bir də baş verəcək Subasqınının, qarşısını almaq olmaz?

Bəy dedi:

- Bilmirəm.Səməd dedi:

- De görüm Muğanlıda Omar ağaya niyə "Koxa" deyirmişlər. Cavab ver, lazımdı.

Bəy dedi:

- Aydın məsələdi. Babası "Comərd" kimi Omar ağa da gizlənməmiş.

- Niyə?

Bəyin gözləri böyüdü.

- Bıy! necə, niyə a kişi?! Muğannaların çoxu "AdıPünhan" olurlar?! Məsələn, sənin əsl adın SimOddu (Uca Həqiqət) əmma adına Səməd dedirdirsən.

Səməd dedi:

- Ağ Əmirlə Boz Əmir gizlənməyiblər. Səbəbi nədi?

Bəy dedi:

- Onlar talelərini əvvəlcədən bilirmişlər.

- Niyə?

- Əstəğfərillah! Nə bilim, a kişi, yəqin əvvəlcədən deyilib ki, Orda-"İran"da SafAğ baş tutmayacaq, o kişilər də öldürüləcəklər. Bu da məntiqi! Əmma nahaq qorxudublar kişiləri, mənəcə!

Səməd gülürdü:

- Afərin, Bəy! A kişi, aqibəti Əbədiyyət olan adam ölümdən qorxarmı?

Keçək başqa mövzuya ay "Yevrey" - EvƏrEy. Ayollo niyə özü gedirdi operasiyalara? Danış!

Bünyad bəyin səsi də sərtləşdi:

- Yevrey Ayolla da qrek Koba kimi bandit idi!

Səməd dedi:

- Səhv eləmə. Sən çox gözəl bilirsən ki, Koba qrek keşişi Vissarionun tələbəsi olub, ordan Bakı mədənlərində inqilabi təcrübə qazanmağa, leninin diqqətini cəlb eləmək, Peterburqda yaxşı mövqe qazanandan sonra da casus Qreklərdən ibarət dəstə toplamaq niyyətində olub.

Bəy dedi:

- Özün demirsənmi ki, Qrek də mənşəcə OdƏrdi. Sözümlün başına ip salma, ay Sadist, imkan ver danışım, bəlkə hardasa rəhmin gələ, dayandırasan bu əzablı sorğu - sualı!.. Bəli, Koba Qrek idi, əmma Gürcü kimi tanınırdı, cuhud kimi tanınırdı. Tərbiyəçisi keşiş Vissarion da Peterburq ruhani məktəbindəki kimi belə-mən kimi qaniçənlər yetirirdi. Əslində Koba məndən qat-qat üstün qaniçənlərdəndi. Qadınları zorlayırdı, elə yerindəcə də güllələyirdi. "Verbovka - tvoyo delo" deyirdi mənə, "Ya rasstrelyayu". Ayolla da, Leninin yetirməsi Atatürkün işləri ilə bağlı Türklərin qanların içmək lazım gələndə şəxsən özü gedirdi operasiyaların icrasına!

Razı qaldım?!

Səməd dedi:

- Necə yəni "razı qaldım"?! Bu əhvalatı axıra çatdır. PirVəliyə necə işgəncə verdin? Bütün incəliklərinə qədər danış! Dərs üçün lazımdı bu.

Bünyad bəy hələ də sərt idi:

- "Yevrey" - EvƏrEy dərsi deyil bu, Yevreyə işgəncə verməkdən zövq alırsan. Mənim yerimdə sən olaydın, sənin yerinə mən olaydım, onda görərdin qaniçən Türkə necə işgəncə verirəm! Yer üzündə elə bütün hökmdarlar qaniçən olublar!

Səməd, çox ciddi ahənglə soruşdu ki:

- De görüm, UluBağ Birinci Aleksandrın sürgün əmrinə niyə boyun əydi? Dünya dolu Əxi ordusu deyildi?

Bütün Kainatda OdƏr Bəşəriyyətini EyOdƏr, BağBağÜn Babalarımızı, Bağ Atamızı, oğullarını bir yana qoyuram, təkcə "Allah" - ƏLAğ EySarın hökmü Aleksandrın Təxt-tacını tar-mar edə bilməzdi?!

Bünyad bəy bir xeyli susub, səmimi etirafa məcbur oldu.

- Məəttəl qalmışam. Elmdə əmma var: "İnsana təsir etmək olar, təzyiq - yox".

Səməd dedi:

- Budu bax, hər şeyi dərk edə-edə heç nə dərk etməyən idraksızın qeyri-adi idraksızlığı! Yəni sən bu vaxta qədər dərk eləmirsən ki, Bağlar doğrudan da qan tökmürlər, ay qaniçən təhrif? Qreklərdən qalan hədsiz işgüzarlıqla, hədsiz hakimiyyət hərisliyi ilə bütün millətlərin daxilinə girib, hamısını bir-birilə vuruşdurursunuz, milli kin yaradırsınız! Özünüzə qarşı da kin yaradırsınız! Qırılırsınız! Bütün planetdə qaniçən "Rus Yevrey"inin ağılsızlığını dərk etdinmi, ay Yevrey?!

Bünyad bəy eyni səmimiyyətlə:

- Dərk edirəm - dedi. - Əmma yenə də sənin qanını içməyə hazırım.

- Niyə, ay idraksız?!

Bünyad bəyin bu dəfəki cavabı qəribə oldu:

- Siz bizi məhv eləyirsiniz! - dedi.

Səməd buna necə təəccüblənməyəydi? Bəyin bu fikrinin hardan, necə yarandığını bilsə də, istər-istəməz soruşdu ki:

- Bağ nəslə məhv edir sizi?!

Bünyad bəy eyni inamla:

- "Tərik" - "Türk" - ƏrÜz - Rus milləti bütün Rusiyada qırmırlarmı Yevreyi?!

Səmədin fikri uzaqlara getdi.

- Bayaq dedim, qocalanda "ins" in zehni tutulur.

Xatırladım, altı yüz dördüncü ilə qədər Latının, Qrekin arasına dolub Vizantiyanı "Türk"ün üstünə yeritdiniz! Türk vətəninə tərki edib Sibirə, Şimala, Avropaya qaçıb, tərki oldu. Yevrey bununla da kifayətlənmədi, "Şəhri-Babək" adı altında gizlənən BağBağÜn SarEyini Konstantinopola "köçürüb", gizlin Bağdayda qalan Muğannaların qanını içdiniz! Bununla da kifayətlənmədiniz, Vizantiya legionlarını Rusiyaya yeridib, səkkiz yüz ikinci ilə qədər, iki yüz il sərəsər qılinc çəkə-çəkə ƏrÜz - "Rus" millətinin qanını içdiniz! Bununla da kifayətlənmədiniz. "Türk" - "Rus" millətinin özünü Amerikaya yeridib, Amerika OdƏrlərinin qanını içdiniz. Bununla da kifayətlənmədiniz, "BağBilin təhrif tərcüməsi "Bibliya" ilə silahlanmış poplar ordusunu Vizantiyadan bütün planetə yeridib, təhrif "İsus"un xaç üstündə taxta "bədəni"ni bütə çevirib, KeSarların qılıncı ilə xaç yaydınız! Budu bax indi sizi yeyən qədim ayrılıq kini! Boş-boşuna kin oyanardımı, ey "Yevrey"?!

Sonrasını dinlə. İndi ayırırblar millətləri. İsrailə qalanları bu günün özündə döyüşdürürsünüz!
Buş da dərk edib ki, planeti məhvə aparən qanıçənlər tərksilah olunmalıdır. Hamı, hamı dərk edir
fələkəti, "Rus Yevrey"indən başqa! Bir də soruşuram kimdir Yevreyi qıran?! Buşdu ya "Alman",
Vatikan fitvasına uyan İtalyanlardı, yoxsa, əli yaderli "Rus Yevrey"inin özü?!

Vot qde zarıta sobaka!

V Yevreye zarıta sobaka! EvƏrEy OdƏrləri əlinə silah almır! EySar "ne ubiy" deyir, ay qanmaz!

De görüm, niyə rusca dedim bu sözləri?

Bünyad bəy dodaqlarını büzdü:

- Sənin dilini qanmaq olmur.

Səməd dedi:

- Qanırsan, ay tülkü. "Vonyayete" sözü "Bibliya"dandı. "Bibliya" sənə "Vonyayete" deyir, sən
isə hələ də əl çəkmirsən "Bibliya"dan! Vatikanın monaxları yazıblar.

Bünyad bəy tutuldu:

- Onu təkrar eləmə sən!- Düz deyil ittihamım?

Bünyad bəy nədənsə etirafa ehtiyac duydu:

- Düz olmağına, əlbəttə, düzdü. Qanıçən olmağına, qanıçənik. Təkcə Əfqanıstan hadisələri
hərdən mənim özümə də qəribə gəlir. Bu son vaxtlar Qarabağ deportasiyası, Bakıda iyirmi

yanvar qırğını göz qabağındadı. Amerika EvƏrEyi "Yevrey" in dünya miqyaslı möhtəşəm hakimiyyətinə son qoyur! Sizin qanınızı içməsək, azadlıq yoxdu Rusiyaya!

Səməd başını bulayırdı.

- Neftdən başlamış göy-göyərtiyə qədər, vətənimin bütün varidatından respublikaya gələn ixracat gəlirinin hamısına sahib olub, ystəlik "Vv" ordusunun raketi altında əsir saxlayırsınız! O nə azadlıqdı sənin istədiyən, ay Yevrey?! Mümkündümü?!

Bünyad bəy söz tapa bilməyib duruxanda Musanın səsi gəldi:

- Küllüyün tarixi qaldı, ay Səməd.

Səməd dedi:

- Küllüyün tarixi "Yevrey" - EvƏrEy tarixi deyilmi?

Musa dedi:

- Meyid də qaldı. Gün vurur.

Bünyad bəy pis qoxu hiss etdi və ağılına qəribə bir fikir gəldi:

- Bura bax, ay sadist... Bu söz-söhbətləri, hadisələrilə birlikdə sən bu ilin meyidini də gözümə soxacaqsan?!

Səməd güldü:

- Afərin, Bəy! Gələcəyə baxırsan!

Bəy meyidi göstərdi.

- Heydər Əliyev hakimiyyətə gələli bu it mənim itlərimin yanına qısılmışdı. Mən də belə elədim bunu. Çoxmu qalacaq günün altında?

Səməd dedi:

- Tarixi danış!

Bünyad bəy başa düşdü ki:

- Yəni tarix qutrarana qədər burda bu qoxu məni vura-vura qalmalıdı?

Yenə Musanın səsi gəldi:

- Cəhənnəmin qanunudu bu, ay it!

Bünyad bəy əlacsız fisıldıyıb:

- Qayıdım, - dedi. - PırVəligil dərədən çıxıb Sarıoxuşun başında görünəndə baxdım ki, atın biri yüklüdü. Ayolloya dedim: "Birləşmə planı o xurcunda, gəlin paltarının içində olmalıdı. Əliheydərə belə deyiblər. Həm də Əliheydər "toya hazırlıq" deyəndə başa düşdüm ki, bəyə paltar, kəmərlər-filan aparacaqlar, plan hökmən gəlin paltarının içində olacaq.

Sonra papağı basdım gözümlərin üstünə, ortadan dala keçdim ki, görməsinlər məni.

- Bilirdin ki, üçü də öldürüləcək, sənin iştirakın gizli qalacaq? Otryadın arxasına keçməyini belə başa düşək?

Bəy dedi:

- İnsanam. Mən də Pirvəlinin evində çörək kəsmişdim. İstəmədim görsün.

Səməd kolların arxasında tüstüdən ocağın yanından Musanı çağırdı.

- Musa, "mən də insanam" deyir Bünyad bəy. Gəl bunun insanlığını əyani göstər.

Bünyad bəy, kolların dalından çıxan əlli il bundan əvvəlki Orduqozlu, donqarbel, boynu əyri Musaya diqqət yetirməyə imkan tapmadı. Bir göz qırpımında özünü lopa-lopa yağan qar altında, qursağa qədər qar içində gördü. Türmən düzü qış dumanına bürünmüşdü. Qara yapıncılı, qarayanıq Orduqozlu Musa çomağa dirənib, qurşaqdan aşağı meydə baxa-baxa ağlayırdı, cırcındır geyimli "itəbaxan fəhlə" Bünyad bəy isə sağ-soldan qarı eşələyib meyidin üstünə doğru basırdı. İşini görüb-qurtarıb orduqozluya doğru atıldı, ordan-burdan kom-kom pambıqları çıxmış sıyrıqlı pencəyinin altından çıxartdığı bıçağın havada gümüş kimi ağarması ilə yapıncının yaxasından içəri qan püskürməsi bir oldu. Sonra Türmən düzü, qar, Sərvnaz, Orduqozlu, hamı, hər şey şəkil kimi donub yoxa çıxdı.

Gözəl naxışlı çəpkəndə, yorğun-arğın dayanmış gözəl Musa qayıdıb kolların arxasına getdi.

Səməd qışqırdı:

- Danış, ay "ins"! Danış heyvanlığımı!

Bünyad bəy bir xeyli özünə gələ bilməyib, sonra:

- Yenə sadistləşsən, heç nə deməyəcəm, - dedi.

Səmədin rəngi ağarmışdı.

- Necə sadistləşməyim, ay nəslimin kökünü kəsən qanıçən!

- O iy çəkəni at ora, lapatkanı götür, başla torpalamağa! Bircə həftə katorqa cəzasından sonra danışarsan!

Musanın gülüşü səsləndi:

- Səməd, qoy itlərə ünsüyyətinə baxsın!

Səməd dedi:

- İyrəncliyinə sonra da baxar. Get, lapatkanı görür, a Bəy!

Bünyad bəy ayaqlarını sürüyə-sürüyə, üzülə-üzülə gedib, körpünün üst tərəfində təzə göyərməyə başlayan xırda, qoşayarpaq qamışların aralarına yapışmış köhnə, boz qamışların altından lapatkanı tapıb qayıtdı.

Səməd dedi:

- İndi küllüyün quyuya lap yaxın yerini qaz, görək nə çıxacaq ordan.

Bünyad bəy lapatkanı yerə çırpdı.

Səməd güldü:

- Nə oldu, Bəy?

Bünyad bəy xırıldayırdı:

- Sən... Sən bunu da bilirsən?!

Səməd istehzalı idi:

- Nəyi, Bəy? O küllükdəki iki küpə qızılı deyirsən?

Bəy lapatkanı götürüb küllüyün quyuya lap yaxın yerini eşdi, hər biri bir səhəng irilikdə iki küpə çıxarıb, quyudan bir neçə addım kənara qoydu. Yəni ehtiyatlandı ki, küpələr enişə dığırlanıb quyuya düşər.

Səməd yenə qəhqəhə çəkdi.

- Varisin - zadın da yoxdu ki, deyəsən vərəsədi. Bir ayağın burda, bir ayağın gorda, o qədər qızılı neynirsən, ey "ins"?

- Bu işgəncənin arasını kəs, küpənin birini apar ver Muğannalara.

- Rüşvət verirsən? Bilmirsən ki, Muğlar torpağı qızıldan qiymətli sayırlar, ey "ins"?

Bəy dedi:

- Başa düşmürəm, niyə çıxartdırdın bu küpələri?

Səməd dedi:

- Sovxozdan bura həm də qızılı aparmağa gəlmirdin? Apararsan də!

Bəy dedi:

- "Qoca" yoxdu daha. Maşınını da bilmirəm harda gizlədib. Tək aparammaram. Bir də ki... sən yəni doğrudan imkan verəcəksən qızıl aparım, yaşayım mən?

Səməd dedi:

- Mən qatil deyiləm. Musa da əl qaldırmaz Sənə.

Küllüyün tarixinə keç! Sarıyoğuşa! Atlılar gəldilər dayandılar otryadın qabağında. Sonra nə oldu?

Bəy dedi:

- Sonrasını, şübhəsiz, bilirsən. Ha fikirləşirəm, tapammıram, niyə axı danışdırırsan məni?! Cəhənnəm əzabını başqa cür də çəkdirirsiniz siz, bayaq lap aydın oldu. Bu danışmağımın nə mənası var, ay Səməd?!

- Bayaq dedim, sonra biləcəksən. Dərsdi bu. Dərs! Başa düşmürsən?

- Yəni mən doğrudan yaşayacam?!

Səməd dedi:

- Qızılın əlində, Rusiya, İran arasında, niyə yaşamıyorsan?!

Danış! Ayolla mauzerini qoburdan çıxaranda nə oldu?

Bünyad dedi:

- Ayolla mauzeri o işıqsaçan Hüseyninizin sinəsinə qaldıranda, Pirvəli dedi: "Qardaşım toy üstədi, muradını gözündə qoyma. Yanındakı da sağdışıdı. Cavanlara qıyma. Sən də məntəki yaşlısan. Yəqin oğul-uşağın var, toy-şan gözləyirsən. Qıyma cavanlara. Vurursan, məni vur. O pal-paltardan da nə istəyirsən götür".

Yalvardı PirVəliniz.

Bandit Ayollanın qolu boşaldı.

Banditlərin otryadında pıçıldeşma düşdü. Gördüm hamısının heyfi gəlir Hyseyinə.

Naqanımı çıxartdım, əvvəlcə PirVəlinin sağ qoluna atdım. Dedim: "Get Hüseynin toyunda tək qollu oyna".

PirVəliniz baxdı, tanıdı məni. Dedi: "Sən hara, bunlar hara, Bünyad bəy?!"

Dedim: "Sən hara, mazutun içində fəhləlik hara, ay Sərkər çoban?!"

Dedi:

- Bu müxənnətliyi heç Müaviyə də eləməyib. Yezidi göndərib ki, get Kufədə qır Hüseyngili, gözüm görməsin. "Yezid" in də əsli ƏSOd olub, ay "Muğ". Ta qədimdən dəyişmişik, dönük olmuşuq. Bir-birimizin qanını tökməsək işimiz yerimir!

PirVəliniz ayıldı, tanıdı düşməninizi. Üzünü döndərdi ki, Ayollaya nəşə desin. Üzünü döndərəndə ikinci güllə ilə ağızında dilini vurdum. Dedim: "İndi get atana xəbər ver ki, Bünyad bəy Rusun adamıymış. Şəkər bəyin qalasında Türk qoşununa çuma saldıran da Bünyad imiş, kiçik qardaş Musanı böyük qardaş Hacı Əlinin qucağında çumaya yoluxdurub öldürən də Bünyad imiş.

PirVəlinizin ağızının qanı qolunun qanına qarışdı. İşıq saçanınızla "sağdış" Musanın rəngləri saraldı.

Dedim: "İndi "murad üstə" olan Hüseyninlə sağdışına bax!"

Döndü baxdı.

İşıqsaçanınız dedi:

- İndi - indi başa düşürəm ki, yuxuda yaşamışam, insanı tanımamışam. Aman ver bir az yaşayım!

Üçüncü gülləm sağdışın kəlləsini deşdi. Dördüncü gülləm Hüseyninizin alnını deşdi. Bu itdən öyrənmişəm alnın düz ortasına atmağı. Bu meyit belə atardı həmişə alnın ortasına. Beşinci gülləni PirVəlinizin ardınca atdun. Çünki cavanların meyitlərini görəndən sonra Sarıoxuşun yarganından özünü atıb. Türmən yatağına qaçdı. Demə, Mustafa Kamala məktubun yerini düz deməmişəm mən, PirVəli özü ilə aparıb. Ağıma bir fikir gəldi: O vaxt Mustafa Kamal Trabzona təzəcə getmişdi. Ordusu Gürcüstanın bəri tərəfində Qreklər olan səmtindən meşəliklərə, kiçik - kiçik hissələrlə toxana, ərzaq daşıyırdı. Fikirləşdim ki, məktubu paltarın arasından çıxardım, gedim orduya qoşulum. Məktubu təqdim eləyim, Mustafa Kamalın əzizi olum. Əmma, demə məktub PirVəlinizin özündə imiş. Paltarın, hətta yəhərin içini atım-atım elədik, məktub tapılmadı. Ayollaya dedim: "mən Omar ağanın evinə gedəsi oldum. PirVəlinin paltarı soyundurulanda birtəhər eləyib məktubu ələ keçirməliyəm!" Özüm getdim çobanları eşiyə çağırıdım, dedim, Gürcülər vurdular, öz gözümlə gördüm. Atlanın xəbər çatdırın. Omar ağa davadərman gördərsin, rahat araba göndərsin. Bir-ikiniz də gedin Hüseynən, Musanın meyitlərini gətirin.

Səməd soruşdu:

- "PirVəliniz", "PirVəliniz", Niyə belə deyirsən?

Bəy dedi:

- Çünki, bütün Omarağalıya ət, yağ, motal, yun, dəri verən, HacıAlıdan tutmuş Hüseyinə qədər, hamını gimnaziyaya göndərüb özü savadsız qalan PırVəliniz bütün nəslin pənahı idi. Peterburqdan Bakıya gələndə mənim cibimdə gimnaziya, institut qurtaran Muğannaların siyahısı vardı. O vaxt bilirdim ki, o siyahının dalınca Muğannaların daha böyük siyahıları göndəriləcək. Başda da çoban Pirin adı.

Səməd soruşdu:

- Başda Omar ağa olmalı deyildimi?

Bünyad bəy:

- O çörək qazanan adam deyildi, - dedi. - Çünki günü dağlarda, dərələrdə Qaçaqların arasında keçirdi.

Dağlarda atışmaların arası kəsiləndə Dəli Alı həmişə Omar ağanın dalınca atlı göndərirdi ki, qohumu AğBizənli Aşıq Alıynan getsin Qaçaqları ruhlandırın. Siyahıda Omar ağanın adını lap axıra salmışdılar.

- Niyə?

- Məlumat çatmışdı ki, guya savadsızdı. Mən bilirdim ki, Amasiyada, AğBabada təhsil alıb. Muğlarla, Qaçaqlarla onun vasitəsi ilə əlaqə saxlayırdım. Qəribə, heyrətli adam idi Omar ağa. Beynimi görürdü, hər şeyi bilirdi, deyirdi: "Səntəki qanıçəni anası doğmayıb". Əmma əl qaldırmırdı mənə, kəmərimdə qılınc kimi uzun, enli, gümüşdəstə xançalı vardı. Mənə qəzəblənəndə, xançalla azı yarım saat qanqal döyəcləyirdi, yığırdı, qucaq-qucaq gətirib camışların arxasına tökürdü, qan-tər içində, lənət oxuyurdu mənə: "İttəki öləcəksən!" - deyirdi. - Sənə görə mən əbədiyyəti əldən vermərəm.

Səməd dedi:

- Sən kimisini öldürməklə əbədiyyətini itirməz Bağ. Bəs sənə niyə vurmurdu səni Omar ağa?

- Deyirdi sənəki adamların cəzası dərğahdan gəlir.

- Sən inanırdın buna?

- İnanırdım... Qəzəblənəndə Omar ağanın gözləri dəhşətli olurdu. Yaşıl-təhər kül rəngindəydi gözləri. Qəzəblənəndə elə bir ağarırdı. Qorxurdum bir az. Bilirdim vurmaz, əmma qorxurdum.

- Niyə?

Bəy dedi:

- Bilmirəm.

- Bilirsən, Bəy! De!

Bünyad bəy anlaşılmaz hirsle:

- Başa düşürəm, niyə soruşursan? - dedi. - Sənə ki, hər şey məlumdu hər şey!..

- Məsələn?

- Məsələn, Ulu Bağ ƏsƏLMən SağSan BağSar - "Süleyman", "Solomon" padşah deyiləndə mənə elə gəlirdi ki, bizim Yer, yurdla heç bir əlaqəsi olmayan, qədim, nağılvarı bir varlıq olub, ölüb gedib. Əmma İsa əfəndi, Məmməd ağa - filan (rusca danışanlar) hərdən "Solomon" deyəndə canıma üşütmə dolurdu. "Solomon" adı çox real, həm də doğma gəlirdi mənə, "Bibliya", "Quran"dan doğma görünəntəki. İstər-istəməz fikirləşirdim ki, axı bu Ulu Bağ ƏsƏLMən nəslə "Solomon" nəslidisə, mən bunlarla bir cəbhədə olmaq əvəzinə, niyə öldürürəm bunları?!

Səməd "hm" eləyib, qəmli-qüssəli soruşdu:

- İndi bildinmi kimsən?

Bəy bu sualdan heyrtləndi:

- Necə yəni "kimsən?"

Səməd dedi:

- Sadəcə, təhrif!.. Hər şeyi dərk edə-edə heç nə dərk etməyən qeyri-adi təhrif "ins", bədbəxt!.. Otuzuncu illərdə Qarayazı meşəsində "Zversovxoz" tikmək, "nutra" dərisi istehsal eləmək ideyası təzə-təzə ortalığa çıxırdı, əmma Omar ağa sənə deyirdi: "İt kimi öləcəksən!" Sən hiss eləyirdin ki, "Solomon" nəvəsi deyir bunu sənə! Ulu Bağ ƏsƏlmən SağSan BağSar "Süleyman" rütbələrini hiss eləməyən təhrif "Yevrey" təhrif "Solomon" rütbəsindən uşürgələnirdi.. Sən həqiqətən it kimi öləcəksən, Bəy! Bu heç. Başqa söhbət var.

De görüm, "Şəhriyar"dan sürgün olunan yüz bir Bağdan yüzünün yurdları Muğanlı, Muğlar, Muğan, OdƏsmən və sairə adlandığı halda, Musa babanın kəndi niyə Padişahlıq adlanırdı?

İndiki suallarına dərhal, həm də yerli-yataqlı cavab versən, axşama qədər o itin iyindən öləcəksən, Bəy. Danış!

Bünyad bəy inlədi:

- Musa ağanın gizlin BağSar ağEy - AğEy Sarlarının Bağı olduğunu AğEy OdƏrlərinin hökmdarı olduğunu o vaxtkı Qazax mahalında heç kəs bilmirdi. Nəslin "Muğanna" adı altında gizləndiyini Məmməd xozeyinin xanımı, beş-altı adam bilirdi: "Məmməd xozeyinin xanımı Hilal, Omar ağanın oğlu Mustafa, qardaşı oğlu Xanbaba bilirdilər.

Xanbaba çox ayar, danışan-gülən, yeyən-içən adam idi. Arağı içər, əlini qoyardı qulağının dibinə, başlayardı oxumağa. Həmişə bircə bənd oxuyardı:

Dolayı-dolayı yolun olaydım1,

Ay qız,2 ağızındakı dilin3 olaydım.

Hamı gülürdü ki, bu Xanbaba niyə elə həmişə bu beyti oxuyur?

Kim idi bilən?

Xanbaba gizlin dərş dediyi cavanları başına yığıb qumar oynayırdı. "Əşi, heç bilmirəm məntəki belə sərdanənin kəndinin adını niyə Padişahlıq qoyublar? Biz hara, padşah hara?" Sonra da başlayırdı hündürdən hönkür-hönkür ağlamağa!

Bu cür "cavab"ıma bunu da əlavə eləyim ki, altıncı ildə mən Peterburqdan Bakıya gələndə "xeyli sonralar da Bakı qubernatorunun "Upravleniye po delam pereselensev" siyahısında kənd hələ "Padişahlıq" adlanırdı. "Upravleniye"nin o vaxtkı gizlin rəisi Əlibəyova dedim: "BağSarı Arazın bu tayında camaatdan gizlədirsiniz. Bəs Arazın o tayında öz gizlin adlarını da gizlədib "BağOd", "Səfəvi", "Bəhayı", "Əmirli" adlanan Bağları gizlətməyi lazım bilmirsiniz?!"

Əlibəyov bilirdi ki, Birinci Aleksandrın zamanından qalan "soverşenno sekretniy" departament materiallarının hamısı mənim beynimdə idi.

Dedi: "Padişahın özünün izni olmasa, kəndin adını biz necə dəyişdirə bilərik?"

Dedim: "Hüseyn ağa ölüb. Omar ağanın BağSar olduğunu, Zeynalabdin Tağıyev, bu tayda oğulları, üç qardaşı ilə onların oğulları, Məmməd ağa, Nəriman Nərimanov, Aşıq Ələsgər, Aşıq Alı, bir də qaçaqbaşı Dəli Alı bilirlər. Əgər Padişahlıq adını yalnız "Upravleniya"nın siyahısında saxlayıb, köhnə Qazax mahalının "Naloqovaya kniqa"sında "Omarağalı" yazsaq, necə olar?!"

Əlibəyov dedi: "Bəs o taydakı BağOdlar, Səfəvilər, Bəhayilər, Əmirililər Omar ağa ilə, Nərimanla, Məmməd ağa ilə, Aşıq Ələsgərlə, Aşıq Alı ilə, Dəli Alı ilə əlaqə saxlamırlar?"

Dedim: "Cənab Əlibəyov, o boyda "Upravleniye"nin rəsisən, bilmirsənmi ki, köhnə "Naloqovaya kniqə"da "Padişahlıq" adını pozub "Omarağalı" yazsaq, təzə Naloqovaya kniqədə kəndin adı Omarağalı olsa, yəni Əxi Padihaşının yeri itsə, adlarını çəkdiyimiz adamların, o cümlədən Omar ağanın özünün ölümündən sonra BağOdlar, Səfəvilər, Bəhhayilər, Əmirililər bizə necə sübut edəcəklər ki, Bağdayın BağSarı Ulu Bağ ƏsƏlMənin nəslə bu tayda imiş?!"

Axı mənə xüsusi tapşırılıb ki, Bağların kökünü kəsməklə yanaşı, coğrafi ərazilərini unutturmaq lazımdı ki, elə bu əsrdə əlli-altmış ildən sonra tərək OdƏrlər Bağlarla birgə özlərini də tanımasınlar. Cəmi Fars siyasətçilərinə də tapşırılıb ki, OdƏr əvəzinə "Azər" desinlər onlar. Qoy "Muğanna" desinlər.

Əlibəyov dedi: "Sən uzağa baxırsan, Bünyad bəy".

Dedim: "Uzaqgörən olmasaydım, Nikolay Romanov mənə bura göndərərdimi, cənab Əlibəyov?! Poz siyahıdan "Padişahlıq" adını. "Omarağalı" yazdır!"

Sən məndən kəndin niyə Padişahlıq adlandıqını soruşdun, mən Padişahlıq adını necə pozdurduğumu da danışdım. "Yerli-yataqlı cavab"dan razısan?!"

Səməd:

- Yox, - dedi. - Mən səndən soruşdum: "Omar ağa niyə işləyən deyildi?" Sən bunu Omar ağanın daim at belində dağda-bağda gəzməyilə izah elədin. Əsas məsələni gizlətdin.

Bəy dedi:

- Gizlətmədim, sadəcə ixtisar elədim ki, söhbətimiz qızsalsın, axşama qədər "it iyində" qalmayım. Madam ki, tələb eləyirsən, danışım. Əmma izn ver yenə soruşum: belə şeyləri niyə danışdırırsan?"

Səməd sərtləşdi:

- A kişi, dedim axı, bu dərsin səbəbini sonra biləcəksən.

- Yaxşı, yaxşı, hirslənmə, - deyib Bəy, tələb olunan sualın cavabını danışmağa başladı:

- Əmin Sultan Əmirli hələ əlli dördüncü ilin yayında, AdıPünhan - general Məhərrəmovun mənzilində səni başa salıb ki, Yer Bağları yalnız Ün eşitdiklərinə görə, Ün yaya-yaya SafAğ İnsan yetirməklə Bağlıq eləyirlər. Ün eşidən Bağın niyə işləyən olmadığını bilmək üçün Məhəmməd - bağHəmod peyğəmbərin bioqrafiyasını oxumusan, o mənzildə Ağ Əmirlə Boz Əmirin yeddi yüz əlli cildlik "Vərəsə" kitabxanasının "xronika"sını - Heydər Hüseynovun "Posle Potopa" kitabını oxumusan. Kitabxanadan qalan parçaları haman xronikanın əsasında tərtib eləyib SafAğ Alimi, batin çekist olmusan. EySarı Ününü eşitmişən. AdıPünhan Muğannanız kimi, gecə saat on ikidə stolun dalında oturub, səhər saat yeddiyə qədər Ün dinləmişən. Gündüzlər nə iş görə bilərsən sən beyinləri oxumaqdan, adamları tanımaqdan başqa?

Səməd soruşdu:

- Omar ağa nə yazıb?

Bəy dedi:

- Heç nə.

Səməd soruşdu:

- Niyə?

Bəy dedi:

- Onun bir böyük həcmli "Quran"ı vardı. Omar ağanın yaxın bir qohumu AdıPünhanın evində saxlanır o "Quran". Vatikan casusu Aliksiyin dəyişdirib çox yerini anlaşılmaz şəklə saldığı "Quran"ın əksinə, o böyük "Quran"da hər şeyi olduğu kimi oxumaq, şərh etmək mümkündür. Aşıq Ələsgər öz gizlin şagirdləri ilə AğBizən kəndinə gedəndə, ya da yayda Omar ağa Göy Qılinc yaylağında olanda "Quran"ı oxuyub şagirdlərə şərh edirdilər. AğÜZ OdƏri olduğunu, "XIZ"ı - AğÜz cəmaatının Qazaxdan, Muğandan sürüldüyünü biləndən sonra İsa əfəndiyə, Musaya vurulan Mikayılı - Müşfiqinizlə birgə mən də gizlin şagirdlər olmuşuq. ƏlƏsgərin, AğBizənli Alının, Omar ağanın özünün şagirdləri idik.

- Müşfiqi də sən öldürməli idin?

- Əlbəttə!

- Bəs niyə öldürmədin?

- Bilmirəm, düzü, o şairin üzündə nə isə, qəribə doğmalığ görürdüm, elə bilirdim qardaşımdı.

Səməd bəyə maraqla baxdı.

- Hə! Cəlladda doğmalığ hissi!.. Təzə şeydi bu məndən ötrü... De görüm, Dəli Alı bilmirdimi ki, "gizlin şagird Bünyad bəy" Nikolayın casusudu?

Bəydən qəribə, çox pis hırıltılı gülüş qopdu. Bu yeni əlamət idi; Səməd diqqətdə baxıb anladı ki, Bəy çox səmimi, ürəkdən gülürdü.

- De, de, - dedi. - Nəyə güldün?

Bəy dedi:

- Əşi, bir orduluq Qacağın başçısı Dəli Alı Nikolayın casusu deyildimi? Dəli Alı cəmi Yer üzündə Ədələt Səltənətinin aşıqlərinə, AdıPünhan ƏlƏsgərin özünə açıqca deyirdi: "Cəmi

Yevrey OdƏrləri EvƏrEyliklərini və cəmi bəşərin OdƏrliyini qanıb zorakılıqdan, müharibələrdən əl çəkməyiblər, sən mənim Gəncə qubernatorunun qoşunlarını qırmağımı niyə vəsf eləyirsən, ya Şeyx ƏlƏsOdƏr?!"

ƏlƏSgər deyirdi: "Nikolay itoğlu tutur bizi, ay Alı, zəliyə dönüb qanımızı sorur, sən qırırsan, mən də sənənin igidliyini vəsf eləyirəm". Əgər Nikolay, sovetniki Tağıyevdən aldığı dərstdən bəhrələnib EvƏrEyliyinə ürəkdən inansaydı, sənənin millətin belə ayaq altında qalardımı?!" Siz Bağlar da, biz Təhriflər də lap belə axmaqcasına söz oynatmaqla məşğuluq, Səməd!".. Sizin Dəli Alı sayaqılığınız, belə alayarımcıqlarınız azdımı indi? Onlar da qan tökmürlərmi?!"

"Yevangeliya"da EySar öz Apostollarına - EvƏsOdƏllərinə demirdi ki, "Sizdən biri satacaq məni". Hər şeyi görəndən, əvvəlcədən bilən EySar, Vizantiya casusu Paveli, o Yevreyi niyə ifşa eləmir?! Mən Yevrey, mən Yəhudi, soruşuram səndən indi: "Ay sadist, "BağBil"dəki "ÜnEvEy" sözü "ne übiy" tərcümə olunubsa, EvEyin Ünü insanı öldürmürsə, məni niyə öldürürlər?!"

Səməd dedi:

- ÜnEvEy "ne Ubiy" demək deyil, ay Yevrey ÜnEvEy öldürür!

- Nə?! Öldürür?!"

- Əlbəttə! Bayaq sənə demədimmi ki, cinayətlərini yenidən görəcəksən! Dəfələrlə! Mənim səsimlə, öz səsinlə dönə-dönə eşidəcəksən Odu-Həqiqəti!

- Və öləcəm?!"

Səməd bir az ara verdi.

Sonra Omar ağanın sözlərini təkrar etdi:

"İt kimi öləcəksən!"

Bünyad bəy bir daha, dönə-dönə soruşmaq istədi ki, "Əgər bu sorğu-sualın yekunu ölümdürsə, məni də danışdırmağın mənası nədi?!"

Əmma dillənə bilmədi.

Səməd bir daha dedi:

- Sonra biləcəksən hər şeyi. Sonra, sonra.

Bəy birdən-birə lap çılğın qışqırtı ilə:

- Heç qanamıram ki, niyə danışdırırsan məni! - dedi. - Niyə? Niyə?!

Səməd əksinə, sakitliyini saxlayırdı.

- Mən sənə dedim: "Muğanlı küllüyünün tarixini danışıb qurtarandan sonra biləcəksən bu sadistliyin səbəbini! Alimlərlə Dəlilər arasında əlaqə necə qurulmuşdu? Dübarə və yerli -yataqlı cavab!

Danış!

Bəy dedi:

- Əlaqəni yaradan Aşiq ƏlƏskər idi. ƏlƏskərin qardaşı Məhəmməd idi. Təkcə Alının əlinin altında bir orduluq Dəli vardı. Demədimmi?!

- Aşiq Alının?!

Bünyad bəy təkrar çılğınlaşdı:

- Öldürürsən məni! AğBizənli Aşıq Alı, dedim ki, Ələskərin bacısı oğlu idi, Ələskərdən sonra AdıPünhan, açıq ƏsAğ olmalı idi BağBağÜn, əxi Baba yanında. O tayda, Türkiyədə əxilərlə əlaqə saxlamalı idi. Yəni gizlin BağÜnlərin - "Muğanna"ların gizlin "Aşıq məclis"lərində "Ustadnamə" - ƏsOdÜnMənləri, "Təcnis" - OdƏsÜnƏsləri, "Bağlama"ları - BağBağa bağlayan "Qıfılənd", "Dastan" - OdƏsOdÜnləri şərh edə-edə, təhrif mühit Bağlarının biliklərini, yaddaşlarını təzələməli idi. Omar ağanın EySardan eşitdiyi xəbərləri çatdırmalı idi.

"Alı" deyildi Aşıq Alı, Əli idi. Rütbədi bu "Əli" sözü, Göyçəli Aşıq "Alı" Hüseyn ağanın - ƏsÜn AğEyin Əli - işləyəni, söz ilə yaradanı imiş. "Ələskər" - ƏləsOdƏr EySarin özünün Əli idi. Ələskərin şagirdi Aşıq AğBizənli "Alı" da, dediyim kimi, Əli idi. Ustadından sonra ƏsAğ - Yaradan SafAğİnsan olmalı idi.

Səməd soruşdu ki:

- Niyə "olmalı idi" deyirsən? Baş tutmadı?

Bəy dedi:

- Mən deyirəm Ələskərdən sonra olmalı idi və oldu da. Hələ Ələskərin sağlığında Əlilərdən danışırım axı, ay sadist! İmkan ver danışım də!

Səməd dedi:

- Danış. Çox əziyyət vermərəm daha.

Bünyad bəy nisbətən sakitləşdi.

- Dəli Alı da "Alı" deyildi, Əli idi. Dəli "Alı" rütbəsinin "Aşığı Alı" rütbəsindən fərqi bunda idi ki, "Dəli Alı" - OdƏl Əli - həqiqət Əlinin Əli idi. Yəni Bağ Sarın - Musa ağanın vuran Əli idi: Qırğın təhlükəsi yarananda, ərazini tərk eləyib bir daha Tərik-Türk olmaq mümkün olmayanda Ulu Bağ ƏsƏlmən özü "ƏsƏlim!" deyirdi. Yəni dözmürdü. Bağ Ata əzab verirmiş buna görə... o əziz oğluna əzab!

Səməd soruşdu ki:

- İkiliyin səbəbi yoxdu?

Bəy fikirləşməli oldu:

- Görünür, yerdə həyatın ağırlığındandı də, yoxsa Ulu Bağ səbrini itirməz.

O, Dəli Alının Səttar kimi sərkərdələri, Qaçaq Nəbi, Qaçaq Kərəm kimi sərkərdələri vardı o tayda, bu tayda. On birinci ildə Səttar xan vurulandan sonra Ağ Əmirlə Boz Əmirin mədrəsəsində dərs alan Dəlilər, yəni farsca Fədai adlananlar bilavasitə Dəli Alının başçılığı ilə döyüşürdülər.

- Səttar xanı kim vurdu? Niyə ötürürsən?

- Sadist! Mən heç bilmirəm niyə Adil - OdƏl sayılırsınız siz belə zülmkar ola-ola! Sənə məlum deyilmi ki, Birinci Aleksandrın Muğanı tutduğu vaxtdan da əvvəllər dolmuşuq biz İrana?! "Rus vurdu Səttarxanı" deyirlər. Cəmaat nə qanır "Rus kimdi, "Yevrey" kimdi? "Yevrey" elə "Rus" üstə getmirmiş?! Meydanda sinəsini qəribə, qorxusuz - ürküsüz durubmuş Səttar xan. Lap uzaqdan, tindən atıblar, yıxılıb, vəssalam! Ümumiyyətlə ehtiyatsızdılar Qaçaq, Fədailər. Yalnız Təbrizdə Ağ Əmirlə Boz Əmirdən dərs alıb Mazandarana - filana İngilis ordusunun qabağına çıxan Fədailər əsgərsayağı intizamlı, ehtiyatlı idilər, bir də onların arasından bu taya - Göyçəni, Dərə ƏlEyƏi, AğBizəni qorumağa gələnələr bildilər ki, bu yanda Rus hər cür cildə girir, ona görə də özlərini qoruyurdular. Yayda, Göy Qılınc yaylağında Omar ağa, əli çəlikli gedib, gizlin yolun qırağında otururdu. Göy Qılıncdan özünün geyindiği arxalığ kimi qara arxalıqlı, ağdəstə xançallı, əli dərviş əsalı adam görəndə bilirdi ki, AdıPünhan Əmirilərin qasididi. Binədəki qonaq dəyəsi"ndə çətin qapını bağlayıb EySarın əmrlərini danışandan sonra "qonağ"ının çantasına pendir, çörək qoyurdu. Nə Göy Qılınc yaylağının "Omarlar" yurdunda, nə Qılıncın ayağındakı dərədə Omar ağanın bacısı uşaqlarının "Qanlı yurd"unda, nə də "Qanlı yurd"dan o yanda, dağ döşündə Omar ağanın ana qohumları "AllahMən"lər yurdunda heç kəsin xəbəri yoxdu ki, "qonağ"ının çantasındakı çörəyin içində "Göyçəyə, Aşığı ƏlƏsKərə məktub gedirdi. Göyçədə də heç kəsin xəbəri yoxdu ki, haman çörək Aşığı ƏlƏsKərin atının tərkində,

heybədə Dəli Alıya gedirdi. Dəli Alının Dəliləri məktubun üzünü köçürüb Qaçaq Nəbiyə, Qaçaq Kərəmə aparırdılar. Qaçaq dəstə-dəstə yayılıb o tayda Ərbabların dədələrini yandırırtdılar, butayda qubernatorun mən tək batinlərinin də dədələrini yandırırtdılar. Omar ağanın dönə-dönə tapşırdığına baxmayaraq, SafAğa vəqif Bünyad bəyi də bir-iki dəfə döymüşdülər. O orduqozdu olanın gəlsin aparsın bu iki küpə imperialı! Kefinizi çəkin dünyada, ay bədbəxtlər! Cəmi Yer üzündə Vahid Ədalət Səltənəti ideyasını Rusiya imperiyası ideyasına çevirmişik biz "Yevrey"lər, ay bədbəxt! ƏsƏİMən - "Solomon" - "Suleyman" Yerə qayıdanda Ədalət Səltənətini bərpa eləmək çox çətin olacaq. Yer Kainatdan ayrılıb, a bədbəxt! "Ərəb" "Yevrey"lərini doldurmuşuq İraqa. Şimali Azərbaycana Asoruları doldurmuşuq "Kürd", "Erməni" Adı ilə. Ən xırda milli azlıqlar arasında da ədavət salmışıq. Hətta talışların könlündən də müstəqil respublika keçir! Əbləhlər qanmır ki, "talış respublikası" Xəzəri sizin əlinizdən qopartmaqdan ötrüdü. Şimali Azərbaycanla cənubi, Şərqi Azərbaycan arasında sədd çəkəcəyik, xırda-xırda hər cür "kürd", "ləzgi" respublikaları ilə SafAğ İnsanı - OdƏri, Bağday ərazisini yoxa çıxarıyıq. Döyüşür indi "Yevrey", a bədbəxt!

Orda-burda "podpolniy KPSS"də Səddamın dövləti də, Xomeneyinin dövləti də, qeyriləri də bizimdi!

Səməd dedi:

- Ehtirasa qapılma, bəy, Sən küllüyün tarixini danış.

Bünyad bəy bar-bar bağırdı:

- Saysız - hesabsız sualların cavabında "yerli-yataqlı cavab"lar uzandıqca uzanacaq! O Göy qılinc yaylağında, o "qonaq dəyəsi"ndə Omar ağanın qara arxalıklı "qonaq"ların çantalarına, çörəyin arasına qoyub göndərdiyi məktublarnın sayı-hesabı yox idi. "Qərib oğlan" deyilən Mikayıl Müşfiqi yanıma alıb çıxırdım Qılincin belinə ki, Omar ağanın heç olmasa bircə "qonağ"ını görüm, bir çarə tapım, məktublardan heç olmasa birini oxuyum. Mümkün deyildi. Qılincdən dərəcə enən kimi yoxa çıxırdı "qonaq". EySar torlandırırdı gözümü. Taqətdən düşüb yıxılırdım. "Yerli-yataqlı cavab" versəm, gərək qubernatorun Qaçaqlarla döyüşlərdən sonra ələ keçirdiyi o saysız-hesabsız məktublarla bağlı hadisələri də danışım! EySarın öz BağSarına əvvəlcədən xəbər verdiyi müharibələri, siyasi keşməkeşləri, saysız--he-sabsız qırğınları danışmaq olar?! Amerika İngiltərə ilə, Almaniya, Fransa, Yaponiya, Çinlə bağlı idi o məktublar! Bütün planetlə, bütün Kainatla bağlı idi! Birinci, İkinci dünya müharibələrindən sonra şəhərlərdən--şəhərlərə, ölkələrdən--ölkələrə aparılan gizlin arxivlərlə birlikdə Amerikaya qədər yayılıb o məktublar! Bu "qəbristan" bədbəxtin beyni "Fəlakət tarixi" deyil, "Muğanlı küllüyünün tarixi" deyil, dünya tarixidi! Dünya! Bu meyidin bu narkotika darta kürekəni vardı, Türkiyədə hazırladığımız "Boz qurd" batalyonlarından, deyirdi: "Mı vas vsex perestrelayem!" Göz gözdir indi planetə, gör necə əlavə üsulla perestrelayem "qloballaşma" üsuluyun Vahid dövlət xəyalına düşən əbləhlərinizi!

Səməd dedi:

- Bax, bu çılğın səsin səslənəcək öz beynində! Danış! Fasiləsiz səslənəcək o it kimi öləcəyəin günlərdə. Məsləhət görürəm, tarixi danış. De görüm, ƏlƏsKər də Ün eşidirdisə. Omar ağa niyə məktub yazırdı? Sözü Gök Qılınca Göyçəyə birbaşa deyə bilməzdi?

Bünyad bəy dedi:

- Ağ Əmir, Boz Əmir kimi, ƏlƏsKər də Ün eşitmirdi o vaxt.

- Niyə?

- Necə niyə, ay sadist! Bir-birindən eşşək çar Ağaları, çar bəyləri gecə-gündüz qapısını kəsdirib kef məclislərinə aparırdılar! İçib keflənib, o səksən yaşlı kişinin gözü qabağında Rus, Erməni zənənlərini soyundurub min oyundan çıxırdılar! Mühiti çox pis idi ƏlƏsKərin. Hətta mən Bünyad kimiləri heyrlənirdik onun dözüminə.

"Qanlıda qonaq qalanda, aşığa sataşdı birə. Əl atdım birini tutam, tutammadım, qaçdı birə".
"Birə"yə yox, qansoranlara yazılıb bu.

"Güləndam", "Pəri"... bəylərin sifarişilə yazılıb hamısı. SafAğ alimi Molla Pənah Vaqif, xanın təkidi ilə yazdığı erotik şeirlərdən necə işgəncə çəkib, ƏlƏsKər də elə işgəncə çəkirdi. Murdar mühitdən qaçıb Omarağalıya, Göy Qılınca gedəndə beyni açılırdı, Ağ, bəy mühitinə gedəndə yenə kar olurdu.

Səməd dedi:

- Bir yersiz sualım var, Bəy. SafAğ Elmini incəliyinə qədər bilə-bilə murdar mühitdən niyə qurtara bilmirsən yaxanı?!

Bünyad bəyin səsi endi:

- - Gecdi! Çürümüşəm mən! Axirətdə yerim yoxdu!

Səməd dedi:

- Bir də təkrar sualım var. De görüm, Axirətdə yeri olmayan bu canlı meydə niyə dərs deyirəm mən? Özün də soruşursan bunu. Cavab ver.

- Deyirsən "sonra biləcəksən".

- De görüm. Ağın içində deyilən dərsdən nə nəticə çıxartmısan?

Bünyad bəy bir xeyli baxa-baxa qaldı.

- Ay sadist, bayaq danışmadın mənə hər şeyi?!

Səməd dedi:

- Yol ayrıcında, ya Ağın içində, nə fərqi var, bəy? Gördüyünü gördün, eşitdiyini eşitdin. Dərs - dərsdi. Mən səndən soruşuram: nə nəticə çıxartmısan?

Bünyad bəy dedi:

- Kutlaşmışəm.

Səməd dedi:

- Səhv eləmə, bəy. Birinci nəticən budur ki, Kainatla Yer arasında gediş-gəliş var. Bax, o meyidi "öz əlinlə dəfn elədin". Səməd Əmirinin "Ruh"undan - ƏrAğından yeni Səməd-SimOd yaranıb. İşıq gəmisində Yerə gəlib. Sənin həyatına müdaxilə eləyib. İkinci nəticə: Axırət - AğƏr planetlərində "İns" Yerdəki bütün cismani, mənəvi noqsanlardan azad olur, cavanlaşır, gözəlləşir, əbədi olur. Üçüncü: sənin Yerdə tamam nöqsansız kimi tanıdığın adamlar da Ağ planetinin içində Odda-həqiqətdə yanır, təmizlənilirlər, yalnız bundan sonra AğƏrə uçurlar.

Bəy dedi:

- Bunları mən dəfələrlə oxumuşam, dəfələrlə eşitmişəm.

Səməd dedi:

- İndi isə inam qazandın?

Bəy dedi:

- Ola bilər.

- Yəni doğrudan da dərs aldın. Düzdü?

Bəy təsdiq elədi.

Səməd soruşdu ki:

- İndi de görüm, Ağın içində inanırdımmı ki, Sərvinaz doğrudan da dərs deyir sənə?

- İnanırdım. Əmma o qədər yox.

Səməd dedi:

- Səni inandıran da mənəm, inamını alan da, verən də mənəm. Bax bu da bir nəticə! Beynin ovcumdadı də.

Bəy yandı-yaxıldı.

- Siçan-pişik oyunu oynayırısan, ay sadist! Sənin nəyinə lazımdı bu beyin?!

Səməd dedi:

- Bütün Ün eşidən Muğannalar kimi, mən də EySarı hökmü ilə işləyirəm, bəy. EySar deyir: "dərs de o təhrifimizə", mən də deyirəm.

Bünyad bəy hirsə:

- Allahımız desin görək, onun nəyinə lazımdı bu dərs?

Səməd:

- Deyib... Sonra biləcəksən, - dedi.

- Bu "Sonra" nə vaxt olacaq?

Səməd əlini alnına çəkib:

- O vaxtı da demişik: "İt kimi öləndə", hər şeyi, yenidən görüb, yenidən eşidəcəksən! Budu Od - həqiqət, ey bədbəxt təhrif! Qadın dərsi adı dərş deyil, fantastikasız fantastika deyirlər buna Yerdə.

Yaratdığın tarixi danış.

PirVəlinin çobanları qanın izi ilə gedib otryadınızı gülləyə basdılar, qovdular. Səhərisi Omarağalıda, Omar ağanın həyətindən üç cənazə birdən qaldırıldı. Harda idin sən onda? İşıqsaçanın cənazəsi altında idin. Niyə qabaqda getmirdin?

Bünyad bəy dedi:

- İstəyirdim camaatın söhbətini eşidim.

Səməd soruşdu ki:

- Nə deyirdilər?

- Deyirdilər, "Mustafa körpədi. Bir İsa əfəndisi qaldı Omar ağanın. Onu da vursalar, qapısı bağlanacaq".

Səməd sərtləşdi:

- Danış görək, necə bağladın Omar ağanın qapısını?!

Bəy ağır-ağır başını tərpedib:

- Bağladım, bağladım, - dedi. - PirVəlininin, Hüseynin Salahlı Musanın qırxına qədər yedim, yatdım Omar ağanın su quyusunun yanındakı qonaq otağında - çəpərə evdəl.

İndi söz düşəndə Muğanlıda çox adam heyrətlə bir-birindən soruşur ki, "PirVəlinin dili kəsilibmiş. Hüseynən Salahlı Musa da ölübmüşlər. Bəs onların necə güllələndiklərini necə bilib Omar ağa?" Hardan bilsinlər ki, özüm danışırıdım hamısını. Bəli, sadist! Mən də belə sadistlik eləyirdim.

İsa əfəndinin bir ayağı Qazaxda idi, bir ayağı kənddə. Qardaşlığı, adyutantı Salahlı Musanın qohumu Salahlı İsmayıl da yanında, xır yoldan Omarağalıya dönəndə bütün kənd, arvadlı-uşaqılı tamaşasına çıxırdı. Qara atının belində, vəznəli çuxada, qılınclı, mauzerli, işıq saça-saçə gələndə elə bilirdilər Allah gəlir.

Səməd dedi:

- Dayan. Musa-Salahlı, İsmayıl Salahlı. Nə ilə bağlı idi bu?

Bəy dedi:

- Qazağın indiki Salahlı kəndlərinə "saloğlu" da deyirlər, çünki Rus indi də ardıcıl çalışır Bağlar - "Muğannalar" əsllərini itirsinlər, "Əslim haray" deməsinlər.

Leninqradda şərqşünaslıq institutunda xüsusi düşünülüb bu, planlaşdırılıb. Əsli-ƏsƏl AğƏLdi. "Saloğlu"nın - "Salahlı"nın əsli Bağdayın necə deyirlər, lap dib ocağından - ƏrEyəndi.

Ulu Bağ İraqı tərək eləyəndə, Qreklərin qabağınca qaça-qaça Ərdəbilə, ordan Muğana, Muğandan buraya, Qazax qəzasına sürüblər "Kürd" sayırlar özlərini. Bax beləcə parçalanırsınız siz, ay bədbəxt OdƏrlər.

Sizin Səməd Vurğun bilirdi hər şeyi. "Yerlərə baxıram, baxçalı-Bağlı, göylərə baxıram qapısı Bağlı". Xəlvətdə özünə "Kürd" deyirdi: GurOd! Əslən ordudu Salahlılar. İsa əfəndiyə adyudantlığa o İsmayılı verməkləri də irsidi, Hüseynə adyutantlığa Musanı verməkləri də. Vurğununuzun atası Yusif saz, söz adamı olmalı idi, mühiti qarışıq oldu, itirdi hər şeyi. Vurğunun qardaşı Mehdixanın ölümündən sonra özlərini tamam itirdilər, xəlvətdə "kürd" cə, "cuhud"ca danışan, əsilsiz-nəsilsiz adamlar oldular. Əmma o İsmayıl, o Musa hər şeyi bilirdilər və Bağlara bağlı idilər. İsa əfəndini xüsusilə sevirdilər. Çünki hamısını orduya bağlayan o idi...

- Dayan, bəy. De görüm, Ün eşidirdimi İsa əfəndi?

Bünyad bəy köksünü ötürdü.

- Gör neçənci dəfə məcbur eləyirsən deyim ki, təhrif mühitdə Bağların beyinləri qapanır.

PirVəli, dedim, savadsız qalmışdı, məlumatsız çobanlar arasında yaşadığına görə Ün eşitmirdi.

Hacı Əli atasını, nəslini Din içində gizlətmək xatirinə, əmisi Hacı Qaryağdı ilə birlikdə Məkkəyə gedib "Hacı" olmuşdu. Dəllalların, alverçilərin arasında çarvadarlıq eləyirdi. Amasiya mədrəsəsində Mövləvilik adı altında öyrəndiyi elmi, etiqađı itirib, nəinki Ün Eşitmirdi, hətta evə qayıdanda atasını başı yığnaqlı görəndə qışqırtısı göyə dirək olurdu: "Çıxın! Mən bu xarabadan cəhənnəm olana qədər birinizin də ayağınız dəyməsin bura! Casussunuz hamınız!"

"Qonaq"lar Omar ağaya baxırdılar, Omar ağa isə küncə çəkilib ağlayırdı.

Gedirdim otururdum dizinin dibində, yalvarırdım ki, "Başa Sal məni, ağa. Hirsleşəndə birçə baxışı ilə şagirdlərinin canına lərzə salan EvƏrAğEy öz oğlunun qabağında niyə belə acizdi?"

İkicə kəlmə deyirdi həmişə: "Dərdim böyükdü". Yəni alver Hacı Əlini çox kobudlaşdırmışdı.

- Dayan, bəy. De görüm, bəs niyə deyirlər ki, Omar ağa hacı Əli ilə fəxr eləyirdi?

- Bir hadisə ilə bağlı idi o fəxr eləməyi. Hüseyin ağa bilirsən ki, lap çox yaşamışdı. "Fantastikasız fantastika" İsa əfəndinin sözü idi. Dedim, bilirsən ki, bir qədər russkoyazıçı idi o. Lazım gələndə, Tiflisə - qubernatora məktubları da o yazırdı. Deyirlər ki, bir dəfə böyük bir məktub yazıb qubernatora, deyib: "Baba, Tiflisin qubernatoru da türkcə pis bilir. Sən götür bu məktubu, özün apar, oxusun, başa düşmədiyini də özün başa sal ki, bəşəriyyət bütünlüklə ƏrEydən -

"Rey"dən çıxıb, (Siz "Rey"ə - Ray deyirsiniz) budu, nəvəm təfsilatla yazıb, izah eləyib, sən özünü bizə yad bilmə, Başkeçiddəki qaçaqların üstünə saldat göndərmə, əksinə, özün get onların yanına, bu məktubda yazılanları da qaçaqlara, qardaşlaşın, birləşin, gedin Peterburqdakılara da dərs deyən, Vahid Səltənət yolunda daha bir belə addım atılsın". Hüseyin ağa - ƏsÜn AğEy Ün eşidirdi. Bilirmiş ki, nəvəsi belə bir şey təklif eləyəcək, əmma bu işin axırında nə isə qanlı hadisə olacaq... Götürür məktubu, minir faytona, gedir. Qubernator çox yaxşı - xoş-beşlə qəbul eləyir, yazılanı da dərk eləyir. Əmma Hüseyin ağa Padişahlığa qayıdıandan sonra dəftərxananın zabitləri yığışlıqlar qubernatorun başına, deyirlər Musa ağanın oğlu səni tora salıb, Peterğurqa söz çatmamış adam göndər Padişahlığa, öldürtdür onu. Qubernatorun yanında Qaçaqqlarla işləyən təcrübəli casus varmış. Qubernator deyib: "Sən get. Tüfəngsiz. Xançalını da gizlət. Vur, qaç". Casus deyib: "Axı Hüseyin ağaya hər şey əyandı. Öldürtdürər məni". Qubernator inandırır ki, Muğannalar heç toyuq başı də kəsmirlər, hətta qan düşmənlərilə təam kəsirlər, elmi söhbət eləyirlər... Qisası, gedir o casus qaçaq, həyətdə səlam verir, əlini atır çuxasının altına, xançalı çıxardıb endirir Hüseyin ağanın başına. Əmma Hüseyin ağa əlini atır, xançalın tiyəsinə əli ilə tutur, qanı tökülə-tökülə dartır, burur, xançalı alır. Görür əli şikəst qalacaq. Hacı Əli hirsindən ağlaya-ağlaya düşür yola, o qaçağı da öldürür, dəftərxana işçilərindən üç-dördünü də. O vaxtdan Omar ağa Hacı Əliyə hirslənsə də, xəlvətdə "nər oğlum" - deyirmiş. Hacı Əlinin Ün eşitməməyi, dəllallıqda kobudlaşmağı, üstəlik qan tökməyi həmişə əzab verirmiş Omar ağaya. Mən deyirəm, öz gözümü də gördüm necə ağladı Omar ağa, "Dərdim böyükdü" - dedi.

Səməd bu təfsilatı təqdir eləyib, gülüb:

- Bax bu yaddaşı da mən verdim sənə, bəy, - dedi. - İndi soruşsam ki, Hüseyin ağadan olanları nə adla tanıyırlar Muğanlı, Sadıqlı, Şıxlı kəndlərində, Bakıda, deyə bilərsənmi?

- Yox.

- Niyə?

- Çünki bilmirəm.

Səməd yenə dodaqucu qımışıb:

- Yaddaş verirəm, danış, - dedi.

Və lap qəribə oldu ki, Bəy o dəqiqə:

- Çırağ deyilənlər Hüseyn ağanın nəslindəndi, - dedi.

- SafAğ olanları varmı?

- Bilmirəm.

- Niyə?

- Məncə, sən özün qoymursan bilim. - Bildiyim budu ki, mühitləri pisdi Çıraqların. Məndən də bəd adamlar arasında işləyirlər.

Səməd dedi:

- De görüm, İsa əfəndi, niyə Ün eşitmirdi?

Bəy dedi:

- Qan tökmüşdü o.

On beş-on altıncı illərdə hərbi gimnaziyada oxuyanda "İstoriya İslama" yazmışdı İsa əfəndi. Batin Elm katibi idi. Həqiqi Din tarixi deyildi. Gətirib atasının "Quran"ının yanına qoymuşdu ki, "po delam pereselensev" idarəsindən gəlib - gedənlər görsünlər, desinlər, İslamı qəbul eləyiblər bunlar.

Denikinçilərlə - Ruslarla Trabzonda döyüşdən sonra, Dəlilər stansiyası ilə Gəncə arasında Rus ordusunu qırıp-çatmışdı İsa əfəndi. Belə kinlə qan tökən adam necə Ün eşidə bilərdi?!

Səməd gözlənilmədən: - İndi əziyyət verəcəm, - dedi. - Musa burda zəhləmi aparıb ki, Peterburqdan təzə gəldiyi vaxta, altıncı ilə aparaq onu, Nərimanın birinci müəllimlər qurultayı keçirdiyi günə. Özümüz də oturaq o qurultayda, deyir, Doktorumuzun istəkli arkadaşı, türk aktyoru Bünyad bəyi danışdıraq, qulaq asaq. Necə baxırsan sən bu təklifə, bəy? Gedəkmi altıncı ilə?

Bünyad bəy birdən tir-tir əsib, əllərini qaldırıb, göyə doğru qışqırmağa başladı:

- Ey, yeri-göyü yaradan! Əgər mən sənin bəndənəmsə, lap bir parça vaxtımdan namaz qıla-qıla sənə bəndəlik eləmişəmsə, niyə saldın məni Nikolayın bu razvedka cəhənnəminə?! Su kimi saf körpə idim, sənin öz icazənlə yaranmış Ərəb dilində "Quran" oxuyurdum! Sənin öz icazənlə yaranmış Rus dilində "Bibliya" oxuyurdum! Müqəddəsdən də müqəddəs ruhani olmaq istəyirdim! Niyə göndərdin məni o müzür Nikolayın departamentinə?! Ruhani seminariyasının dili- ağzı özündə, fəqir, yazıq sagirdi hara, razvedçik hara?! Niyə bədbəxt elədin bu fəqir bəndəni, ya Rəbbim?!

Səməd dedi:

- Aktyorluğunu yada saldın, oynadın, bəy. Müsibətlərinin günahını EySarda görürsən?

Bəy dedi:

- Ayağımın altında qarışqa qalanda ona da yazığım gəlirdi! Bu "Yer" adlanan EyƏrin sahibi EySardırsa, qarışqadan filə qədər, cəmi heyvanat, ana bətninə düşən körpədən bu yüz on üç yaşlı bədbəxtə qədər, cəmi bəşəriyyət onun ixtiyarındadırsa, niyə saldı məni bu razvedka cəhənnəminə?!

Səməd dedi:

- Düz deyirsən, ay bədbəxt razvedçik.

Bünyad bəy duruxdu.

- Nə?! Təsdiq eləyirsən?! Günahı Onda görürsən?!

Səməd soruşdu ki:

- De görüm, EyOdƏr Babamızın ikinci rütbəsi nədi?

Bəy dedi:

- EyƏsÜndü.

Səməd soruşdu ki:

- Təhrifləri nədi EyƏsÜnün?

Bəy dedi:

- "Yazan"dı , "Yazdan"dı, "Yasın"dı. Niyə soruşursan ki?

Səməd dedi:

- İndi biləcəksən, ən böyük günahkar insanın taleyini yazan - "Yazan" - "Yazdan", - "Yasın" - EyƏsÜn EyOdƏ Babamızdı, ay bədbəxt razvedçik. İkinci günahkar Yazanın yazdığını Bağ Atamıza çatdıran BağBağÜn Babamızdı. Üçüncü günahkar yazılanların əsasında hökm verən Bağ Atamızdı. Dördüncü günahkar hökmləri icra edən EySarıımızdı. Bəndədə nə günah var?!

Bünyad bəy bir xeyli ağzıaçıq baxıb dedi:

- Əgər bilsəm ki, bu sözlərin altında da ayrı söz yoxdu, ayağına yıxılıram!

Səməd dedi:

- Sözlərimin altındakı "ayrı söz" nədi?

Bünyad bəy pis səs çıxardı - bu dəfə lap pis fisqırdı.

- Evim yıxıldı!.. Söz altında gizlədilən SafAğ Elmidi. Bütün elmi danışım indi?!

Səməd dedi:

- "Yazan" - "Yazdan" - "Yasin" - EyOdƏr EyƏsÜn Babamız - Uca Yara-dan Ün Babamız yazmır, danışır, bəy. BağBağÜn Babamız - BağÜnlər Bağ - beyinlər Bağ danışılanı çatdırır Bağ Ata, yazılanı yox.

Yəni "Yadro" adlandırılan EyOdƏr planetində ümumən Kainatda yazı çoxdan yoxdu.

De görüm, ey günahı göylərdə görən, EyƏsÜn EyOdƏr Babamızın adını "Yazan" qoyan Türkün günahı böyükdü, "Yazdan" deyən Farsın, ya "Yasin" deyən Ərəbin?

Bünyad bəy inildədi:

- Yenə bir aləm şey danışmalıyım?!

Səməd dedi:

- Lap qıçası! Türkün "Yazan"ı yaxındı EyƏsÜnə - Uca Yaradan Ünə, ya Farsın "Yazdan"ı ilə Ərəbin "Yasin"i?

Bəy dedi:

- Mənə dedirtmək istəyirsən ki, nə "Yazdan"ın mənası var, nə də "Yasin"ın. Türk dilindənki "Yazan" isə EyƏsÜnə yaxındı. Dedim bunu! Özgə nə deməlidir bu bədbəxt?! Səməd dedi:

- Çox şey deyəcəksən hələ, ay bəndənin günahlarını "Rəbbi"də görə bəndə! Sən "yazıq", "fəqir" şagird hələ ruhani seminariyası yaşına ayaq açanda, ilk dəfə "Rəbbi" deyəndə batmışan günaha. EySar baxıb o təhrif beyninə, görüb Birinci Nikolayın cəsusu Bünyad o seminariyanı qurtaranda İkinci Nikolayın departamentinə sevinə-sevinə gedəcək, razvedçik kursunu qurtaranda Peterburqdan Bakıya sevinə-sevinə gələcək.

Yaddaşını almışdım bayaq, o titrədiyini, qışqırdığın dəqiqətlərdə. İndi qaytarıram.

De görüm, Ağ planetinin içində hurilər - EyƏrlər səni öpəndə cavanlaşdın, ya yox?

Bünyad bəy mısmırıklı oldu.

- O oyunun axırı pis qurtardı.

Səməd dedi:

- İblis peyda oldu, sən huşunu itirdin. Gözünü açanda gördün burda - yol ayrıcındasan, yatıb dincəlmisən, gumrahlaşmışan. Yaddaşın qaytarılardan sonra bildin ki, "Ay" planeti adlandırılan AğƏsEyin daxilində cəhənnəm haqqında əməlli-başlı təsəvvürün var. İblis adlandırılan EvƏlƏsi öz gözünlə görmüşən. Bunun nəyi pısdı, bəy?

Bünyad bəy dedi:

- Yer alimlərinin mülahizəsinə görə, ikimininci ildə bu planetdə bəşəriyyətin sayı beş milyarda çatmalı idi. Bədbəxt təhriflərin gözlərinin qabağında qan su yerinə axır. Atom stansiyalarından, katakombalardakı atom silahlarından yayılan şüa təbiəti məhv edir, Yeri Su basır, yoluxucu xəstəliklər baş alıb gedir, ölüm artır. Doğuluşun məhvə getdiyini dərk edə-edə niyə xidmət eləyirsən bu təhrif bəşəriyyətə!

Bəy dedi:

- Özüm də məəttəl qalmışam.

Səməd gülüb gözlənilməz sözlər dedi:

- Sən hələ də AğƏsEyin içindən çıxmamısan! Cəhənnəmdəsən!

Bünyad bəy qarşısındakı meyitə, lapatkaya, küpələrə, küllüyə, bağıyeyən tağına, quyuya baxdı. Sonra Çinar gölünə, köhnə bulaq yerinə, çinarın altına, ocaq tüstüsünə və nəhayət, birbaşa şüşədən çaxır içən Səmədin özünə baxıb, ağır-ağır başını buladı.

Səməd:

- Nə fikirləşirsən? - dedi.

Bünyad bəy dedi:

- Mən ki Yerdəyəm. Niyə alladırsan məni?

Səməd dedi:

- Gözünü yum, aç, bir də bax mənə!

Tərəddud eləmə! Qorxma!

Bünyad bəy itaətlə gözlərini yumub, açıb, bir də baxanda Ağ Əs-EyƏrində gördüyü hamanca İblisi gördü və Ağdakı kimi, yenə huşunu itirib yıxıldı.

4. Bir daha fantastikasız fantastika

Aradan nə qədər keçdi? Bilmədi. Gözlərini açıb dikələndə özünü yenə küllükdə gördü. Xəlvət Rəhimin meyiti, lapatka, küpələr, kolların arxasında tüstülənən ocaq - hər şey yerində idi.

Musa kolların arasında ocağın küncünə yığılmış şişlərdən birini götürüb, ayağa qalxıb, çinardan o yandakı qalın pöhrəliyə doğru getdi. Bünyad bəy yalnız indi gördü ki, orda - pöhrəlikdə süfrə açılmışdı. Sərvnaz Ağda, süfrənin başında, mütəkkənin üstündə necə oturub yayxanmışdısa, indi də eləcə rahat, əmin-ərxayın oturub yayxanmışdı. Klara Sərvnazın sol tərəfində bardaş qurmuşdu. İra sağdan birinci, ayaq üstə dayanmışdı. Qalan "verbovannıye" qızlar süfrənin dövrəsində cərgələnmişdilər.

Bünyad bəy heç nə anlamadan ayağa qalxanda arvadının hamanca həlim, mehriban səsini eşitdi:

- Gəl, gəl, ay bədbəxt Yerin bədbəxt oğlu. Bağımızın acı meyvələrindən çox yedirdik sənə. Gəl otur öz yerində, şirin meyvələrdən ye, cana gəl.

Bünyad bəyin canında gizilti vardı.

- Əvvəlcə başa salın mənə görüm haradı bura?

Hurilər gülüşdülər.

Sərvinaz dedi:

- Necə yəni haradı, a kişi? Görmürsənmi, Ağdasan?

Bəy ətrafını göstərdi.

- Ağdayamsa, bəs bu küllük, bu quyu, bu meyit nədi?!. O göl, o çinar, ocaq nədi? SimOd, bədbəxt günahsız Orduqozdu Musa hara, cəhənnəm hara?!

Qızlarla birlikdə bu dəfə Səməd də qəhqəhə çəkdi.

Sərvinaz dedi:

- Səmədlə Musa OdAğÜzdən gəliblər ki, dərslər desinlər sənə. Yaratdığın tarixi danışib qurtarandan sonra çıxıb gedəcəklər onlar. Sən burda, bizim yanımızda qalacaqsan. Cəhənnəmdə! "Cəhənn" də, "Cənn" də təhrif sözlərdi, ey hökmdarımız, hər ikisinin əslisi OdÜndü.

- Hər ikisi - OdÜn?!

- Bəli, bəy. Həqiqət Ünüdü OdÜn. "Dünya" dedyimiz isə OdÜnEydi - Uca Ün Həqiqəti. Bu isə, eyni zamanda AğƏr - "Axirət" aləmi Kainatdı. İndi özün nəticə çıxart, hökmdarımız: Nə "cəhənnəm" var, nə də "cənnət"!

Bünyad bəy qəzəbli idi.

- Mən oxumuşam. Qreklər, Farslar, Ərəblər və sairələr OdƏr dilini dəyişdirə-dəyişdirə əcaibləşdiriblər. Vaxtilə inanmışam mən buna, Klaranı, İrani, səni, qeyrilərini qanına gəltən eləyəndən sonra isə beynimdən atmışam hər şeyi! Çünki, Səmədə demişəm OdÜnEyimiz - "dünya"mız ümumiyyətlə düz qurulmayıb elə anlaşılmaz Kainatda! Biz Yerdə necə insanlıqdan məhrum vəhşiləriksə, siz də eləcə hiyləgər, dağıdıcı, vicdansız sadistlərsiniz!

Hamı gülürdü.

Sərvinaz dedi:

- A kişi, inan, bura Ağın içidi!

Bünyad bəy qışqırdı ki, bəs deyilmi?

- Sən nə oyun açırsan başıma! Ağın içi niyə belədi axı?! Dünən cənnət kimi, bu gün Muğanlı küllüyü! Quyu! Meyit, iy-qoxu!

Sərvinaz dedi:

- Meyit deyil o, ay yazıq. "Qoca"n Xəlvətin meyitini apardılar qohumları, Qonaqlı qəbristanında dəfn elədilər. Səni yatırmışdıq, onda çürümüş Yevrey Xəlvətin beynindən bir az işıq çıxdı, o işıq "Ruh" - ƏrAğ hamanca Xəlvət Rəhimə çevrildi. Yatır indi. Vaxtı çatanda oyadacaqlar, şüur verəcəklər.

Bünyad bəy arvadına hey qışqırırdı:

- Fırıldaqdı hamısı!.. Yaxşı, bu heç! Bəs o QaraSu?! Babanıoğlunun körpüsü?! Qamışlıq?! Bu lapatka-filan nədi?!

Sərvinaz dedi:

- Kinodu, ay yazıq kişi! Məni necə görürdün hər gecə o Zversovxozda, yeraltı evində? Bu da eləcə kinodu də, SafAğ işıqın içində Yerin mənzərəsini göndəriblər bura, olub Babanıoğlunun korpüsü, qamışlıq, küllük, quyu, lapatka və sairə! Əyil, götür o lapatkanı, görəcəksən boşa çıxdı əlin. Əyil, deyirəm, götür o lapatkanı!

Bünyad bəy əyilib əlini lapatkanın sapına üzatdı. Boz, köhnə ağac parçası əvəzinə əli nə isə yumşaq, soyuq, nəm bir şeyə toxundu. Eyni anda lapatka, küllük, Bağıyeyən tağı, küpələr, quyu yoxa çıxdı və Bünyad bəy özünü dünən gördüyü şəhli çəmənlikdə gördü.

Sərvinaz deyirdi:

- Başa düşdün? Bax! Hanı yolayrıcı?! Hanı Çinar gölü?! Hanı çinar ağacı, ocaq?! İnanıdın ki, heç yana getməmişən Ağdan?

Bünyad bəy xeyli o yan-bu yana boylana-boylana qalıb, birdən dəhşət içində geri atıldı. "Qoca"sının sağ-solunda iki nəfər ağ geyimli, ağ saqqallı qoca sallağı oturub, ağ mələfə üstündə çılpaq uzanmış Xəlvətə nə isə deyirdilər. Xəlvətin kirpikləri, dodaqları titrəyirdi. Gözlərinin kənarlarından yaş süzülürdü.

Bünyad bəy özünü ələ almağa, toxtamağa çalışıb, qocaların Sözlərinə diqqət yetirdi:

- O bədən qəbirdə qalıb, Rəhim. Bu bədən sənə təzə bədənindi, Rəhim. Axirət dediyiniz, o dünya dediyiniz dünyadasan indi sən, Rəhim. Atanı, ananı görəcəksən burda. Əzizlərinə qovuşacaqsan, Rəhim...

Sərvinaz dedi:

- Xəlvət Rəhim Yerdə necə çürüyübsə, büsbütün əxlaqsız əzizləri də eləcə çürüyürlər. Fikir vermə o qocalara!

Qorxma, Bünyad!

Gəl, deyirəm. Nə durmusan!

Bünyad bəyin qıçları tutulmuşdu.

Bağırırdı ki:

- Bu adam KQB-nın polkovniki olub, başının tükü sanı adam öldürüb, tonlarla narkotika satıb nayomniklərə - qatillərə! Yerdə gedən müharibənin ən fəal qanıqanıdı bu, "Qoca" polkovnik köpəyoğlu. Bunda ƏrAğ tapılıb?! Kainat sakini olacaq bu?! Düzünü de, Sərvi, budamı kinodu?!

Şaqqıltılı, cingiltili gülüş çəmənini götürdü. Sərvinin sözləri seçilirdi:

- Bəs necə, ay yazıq Hökmdarımız! Bəs necə, ay qatilimiz! Bax, indi bax, hanı "Qoca"?!

Nə "Qoca" vardı, nə də qocalar.

Sərvinaz ciddiləşmişdi:

- Sənin öldürdüyün it Yerdədi, küllüyün yanında iy verir! Heç kəs aparmayacaq onu ordan, dəfn eləməyəcəklər. Qurdun-quşun dişində didim-didim olacaq "Qoca"n, hər sümüyü bir dərəyə düşəcək!.. Gəl! Bura gəl! Dərs davam eləyəcək!

Alcaq, enliyarpaq kolların aralarında bürəyə-bürəyə, hamar otlu, alcaq tərəyə doğru gedib, Səmədlə Musanı tərənin aşağısında, süfrənin ayağında görəndə istər-istəməz ayaq saxladı.

Səməd dikəldi, soruşdu ki:

- Niyə dayandın?

Bəyin gözləri Səmədin gözlərinə dirənib qalmışdı. Axırınıcı dəfə min doqquz yüz səksən səkkizinci ilin axırında Qonaqlı ilə Qurbanlı kəndlərində gördüyü qara gözlər əvəzində Bünyad bəyə yam-yaşıl gözlər baxırdı.

Bəy udqundu.

Səməd dedi:

- Nə demək istəyirsən?

Bünyad bəy dedi:

- Sən Səməd deyilsən!

Səməd rişxəndlə dedi:

- Bıy! Niyə, a kişi?.. Bax gör bəlkə Musa da o Musa deyil?

Bünyad bəy baxdı. Türməndə o qar içində öldürdüyü Musanın o tutqun gözləri də yam-yaşıl idi.

Səməd dedi:

- Xoflanma, bəy. Gəl əyləş. Bir az dərs al.

Bünyad bəy dedi:

- Başınıza dəysin dərsiniz! Bu nədi belə? Sehrkarsınız, nəsiniz? - dedi.

- Ad barədə düz deyirsən, Yerdəki təhrif ad - "Səməd" burda SimOddu. Yerdəki təhrif Musa isə burda BağSardı. Əlbəttə, çaşdıran gözlərimiz idi. Onu da bildim.

Səməd dedi:

- Bayaq mən sənə demədimmi "İblis" hər sifətə düşə bilər.

Səmədlə birlikdə hurilər gülüşdülər.

Səməd dedi:

- Allahın sağ əli İblis təkdi, Bəy. Bəs biz niyə ikiyik? Qulaq as!

Tariximizdə bir hadisə olub. Çox danışmışam, sən də eşitmişən ki, Qreklər son dəfə bizim Bağdayı dağıdanda camaatımız bilirmiş ki, Ulu Bağ ƏsƏLMən BağSar Türməndə imiş. Çobanlar arasında "Musa ağa" adı ilə tanınsa da, bilirmişlər ki, BağSardı, həmincə qədim-qayım "Musa peyğəmbər" adı ilə tanınan kişidi bu. Yüyürüşüblər üstünə ki, camaatımız özünü kürə tökür, çoxu boğulur, Qreklər də geridən çatha-çatdılar. Neyniyək? "Musa ağa" OdAğÜzdən xahiş eləyib, bax bizim bu möhkəm işığı salıb - körpü saldırıb Kürün üstündən, tökür keçib, Qreklər yetişəndə körpü yoxa çıxıb. Qazaxda bizim bircə ƏrSar - "ritsar" dəstəsi qalıbmış, hücum eləyiblər. Bu əhvalatı çaparlar ƏrEyə çatdırıblar. ƏrEydə, yəni o birisi baş şəhərimizdə məmurlar tez atlanıblar, atları dəyişə-dəyişə dayanmadan gəlib, Kürdən keçib, indiki Poylu stansiyasından təxminən on verst o yanda qoyunları yunundan tanıyıb gediblər, görüblər göydən işıq zehi düşüb bir çobanın başına, səs eşidilir, "Sağdı Sarınız", yəni bağSar rütbəsinə olan Ulu Bağ ƏsƏLMən sağdı, gedin səcdə edin, aparın EyÜnAğa (yəni "Qazaxa")1 Sarlığını eləsin... bu yaşıl işıqları gözlərimizə göndərən həmin o SafAğımız BağSar AğEyin kiçik qardaşıdı, Bəy, yəni ƏLAğ EySarımızdı. Görürsənmi "Allahımız necə məzəli işlərlə məşğuldu. Mənim gözlərimdə irsi yaşıl rəng əslində bir nöqtə qədərdir. Əmma EySar bu gözləri indi yam-yaşıl göstərir sənə, biləsən, bu EvƏrEy rəngidi, Saf təbiət rəngidi bu rəng. Sən - təhrif insan isə yırtıcılıqdan başqa heç nəyə qadir deyilsən, bəy! Çasma, mən həmin Şüşəlidə ölən Səmədəm, fərqi budur ki, gəncləşmişəm, ƏLAğ ESarımızla yaşadı - otuz dörd yaşlı gənc olmuşam. Sən mənə yenə zülm eləsən, yaşım yenə artar, saçım ağarar, tökülər, Bəy. Sağ ordundakı iri pis yara şişginliyinə görə "Orduqozdu" ləqəbilə tanınan o bədbəxt də dönüb həmin bədbəxt olar.

- Öləndən sonra?

Səməd dedi:

- Bizim - OdƏrlərin işlərimiz dəyişdikcə o işimizlə adlanırıq, bəy. Məsələn, OdƏsEy, Qreklər OdƏsEyin əvəzinə "Odisseyə" deyirlər, Ruslar, "Kaşşey bessmertny" deyirlər, bəy. Bilirsən sən bunu. Necə yəni "öləndən sonra?" zülmkar Yerdə bu vəziyyətimizdə görünsək, cibimizə pasport qoyub, sərbəst vətəndaş olsaq, bizi heç kəs tanımaz, "Həmin Səməd" deyirəm, şərti deyirəm. "Həmin Orduqozdu" olar, deyirəm, bunu da şərti deyirəm. EySar istəsə, elə o əvvəlki halımızda da göstərə bilər. Heç nəyə təəccüblənmə! Dərs davam edir! SimOdam mən, "Səməd" demə, bu oğlan da "Musa" deyil, BağSardı. Diqqət yetir, gör necə uca rütbəyə yüksəlib indi: BağSar!

- Hə?! Doğrudan Bağdı?!

- Əlbəttə. Libasını görmürsən?!

Bəy başını qarmaladı.

- Dəhşət! Orduqozdu Musa necə Bağ oldu, canım?!

Qəh-qəhə çəmənini götürdü.

Bəy özünü yığışdırdı. Və nə isə demək xatirinə soruşdu:

- Hər sifətə düşən İblis iki də ola bilər, beş də, on da?

Səməd:

- Afərin, - dedi. - Səni çıxsaq, burda on nəfərik biz. Sərvinaz da İblisdi? Klara da, İra da? Alla da? Qumral da? O hind gözəli də? Hurilər də? A kişi, bunlar hamısı OdAğÜzdən göndərilən kinodu, dedik axı sənə! Lazım olsa lap milyon İblis gələr. Bəs necə?! Əmma bu böyük zülm olar Yer planeti üçün, beş dəqiqəyə məhv eləmək olar bəşəriyyətinizi. Bildin?!

Bünyad bəy dedi:

- Dünyamızı tanımıram.

Səməd dedi:

- Çaşmamısan, bəy. Sadəcə, beynini zir-zibillə doldurublar.

Suala cavab ver.

Bünyad bəy beynində qeyri-adi aydınlıq hiss edib, hətta bir qədər sevinən kimi oldu:

- Yəni, siz doğrudan öldürmürsünüz heç kəsi?!

- Öldürürük! Həm də dirildirik!

Bəy duruxdu:

- Çaşdım yenə...

Səməd soruşdu:

- Sən təhrifsən?

Bünyad bəy dedi:

- Təhrifdən də təhrifəm. Bu aydındı.

Səməd dedi:

- Bir halda ki, təhrif insan olduğunu və OdAğÜzdən göndərilən kinonun təhrifi cəzalandırıldığını da dərk edirsən, bəs Yerdəki qaragözlü Səmədlə qaragözlü Musanın əvəzində göstərilən bu yaşılqözlü SimOdlu bu yaşılqözlü BağSarın kino olduğunu niyə dərk etmirsən, ay idraksız? Biz hərəkət edən canlı insandan seçilməyən işığıq.

Bünyad bəy dedi:

- Elə hey dolaşdırırsan bu idraksız bədbəxti!

Səməd dedi:

- Cəmi "Yevrey"lər arasında ən müdrik! Yevrey" belə idraksızdırsa, o birilər necədirlər, ay idraksız?! Ağa, Marsa raket göndərirlər. Kim izn verər buna?!

Bünyad bəy dedi:

- "Yevrey", "Yevrey", "Yevrey" eşitməkdən, beynim mozol oldu. Heç olmasa, "Cuhud" de bir dəfə! Yəhudi" de bir dəfə!

Səməd dedi:

- "Cuhud" "Ərəb" kəlməsidi, "Tərik" - "Türk" - "TürkMən", - "Tərəkəmə", "Tatər" - "Otar" və sairə və ilaxirə... bu zir-zibilin hamısını təkrar eləyim? Ümümləşdirirəm mən milləti: EvƏrEy OdƏri, ƏrÜz, AğÜz OdƏri! Hər OdƏr öz vilayətinin adı ilə fərqlənir.

Biz Yerə qayıdanda yenə belə vilayətlər olacaq.

Bünyad bəy bir ara boğulan kimi oldu.

Səməd dedi:

- Sözü içində boğma, açıq de!Bəy dedi:

- Qayıdacaqsınız? Heç nə qanmıram, bu qədər sivil Aləm, niyə məhv eləmirsiniz Yeri, niyə qurtarmırsınız canınızı bizdən?!

Səməd gözlənilməz qəmləndi:

- Milyon dəfə deyilib sənə: "öldürmək olmaz", "təzyiq olmaz". Sənə təzyiq göstərirəm, diqqət yetir, nə qədər ağrıkəsici şərab içirəm. Sənə görə zülm çəkirəm, ay it!

Səməd birdən-birə başqa suala keçdi:

- Planetdə təsəvvürlər dolaşıb, bəy. "Dyavol" düzdü, yoxsa "İblis"?

Bünyad bəy dedi:

- Sözüyün altında söz var.

Demək istəyirsən ki, EvƏlƏs, OdEvƏl təhrif kitablarda "İblis"ə, "Dyavol"a çevrildiyinə görə mənim EvƏlƏs, OdEvƏl haqqında təsəvvürüm düz deyil. Təhrif "İblis" təhrif "Allah"ın sağ əli olub, təhrif "müsəlman"a əzab verir. Təhrif "Dyavol" isə təhrif "xristian"a əzab verir.

Səməd dedi:

- ƏsƏrOd ikən "çort"a çevrilən də var, bəy. ƏsOdÜn ikən "Şeytan"a çevrilən də var. Ün OdƏrMən OdƏr ikən "hinkir", "minkir"ə çevrilən də var. ƏrOdEv ikən "Ərdov"a çevrilən də var. Sənə mən hələlik "Quran" "İblis"i göstərmişəm. Məqsədim nə olub? Cavab ver.

- Demisəm ki, EvƏlƏs - Yaradan Əlin Evi - ƏlAğın - "Allah"ın Evidi, Din uydurması "İblis" deyil. Bunu mən min-milyon dəfə eşitmişəm, oxumuşam. Əvvəlcədən bilirdim ki, gözləri alma boyda, libası qırmızı qorxunc "İblis" yoxdu.

- Bəs niyə qorxdun?

- Çünki, görünür, o anda sən mənim biliyimi almışdın.

- Afərin, bəy! Səbəbi - dərdsi?

Düzdü?

Bünyad bəy dedi:

- Yəqin ki, elədi də.

Səməd təsdiq etdi:

- Dərdsi, bəy, dərdsi... Dərs aldın?

Bünyad bəy dedi:

- Şübhəsiz, aldım. Əmma sirlidi.

Səməd dedi:

- Bəli, sirlidi!

Bünyad bəy dedi:

- Açı siri.

Səməd dedi:

- Dərsin əsas səbəbini hələ deyə bilmərəm. İxtiyarım yoxdu, bəy. Əmma bir siri açıram.

BağƏsƏLMən ikən "müsəlman"a çevrilən təhrifin təhrif təsəvvürünə görə İblis hər cür dona girə bilər. Yəni hər cür sifətə düşə bilər.

Düzdü?

Bəy dedi:

- Düzdü.

Səməd dedi:

- Deməli, mən Səməd - SimOdun, Muğanna - Pünhanın sifətinə də düşə bilərmə İblis?

Bünyad bəy diksinən kimi olub duruxdu.

Səməd dedi:

- Dərs deyirəm, bəy. Cavab ver!

Bünyad bəy dedi:

- Sözüyün altında dəhşətli söz gizlənilib bu dəfə, ay sadist!

Səməd dedi:

- De!

Bünyad bəy dedi:

- Muğanlı küllüyündə Muğannaya Muğanlı deyirlər. İsa əfəndi deyirlər. Bəs niyə Pünhan deyən yoxdu heç? Sırr açılar? Deyəsən, bu dəfə mən sənə fikrini oxudum, ay İblis?

Səməd başını buladı.

- Çəşmə. Mən özüm Pünhanı yetirdim beyninə, Pünhanın adının Pünhan adını bilirsən?

- Yox...

- OdAğÜzdən mənim səsimi eşidir, yazır. Peyğəmbərdi - nədi Pünhanlığı?

- Yox!

- Niyə?

- Alı da, ƏlƏsKər də, Aşiq Kamandar da, saysız-hesabsızdılar, Nizami də belə imiş, Füzuli də, Nəimi də, Nəsimi də, onlardan əvvəl Əxi Fərrux İmad da beləymiş, Lap qədimləri də var. Məsələn: Qreklər EvƏr adlı böyük şairə "Homer" deyirmişlər, "Kor" da, "Gur" da deyirmişlər. Bu Pünhanların Pünhan adları elə hamısı peyğəmbər imiş?

- Peyğəmbər varmı, bəy?

- Biyy!.. - Bəy bağırdı: - Bu nə sualdı? Əlbəttə, var! İsus kimdi? Məhəmməd kimdi? İbrahim kimdi? Min yerdə oxumuşam ki, yüz iyirmi dörd min peyğəmbər olub!

Səməd köksünü ötürdü:

- İnsan bədbəxtidi! Sayı-hesabı yoxdu o cür Bağ səsi eşidən, seir, roman yazanların, bəy!

Bəyin gözləri böyüdü:

- Hamısı da peyğəmbərdi?!

- Xeyr!.. "Peyğəmbər" də təhrif sözdü, ay yazıq bəy. "Prorok" da. O gözəl, sehrli əsərləri yazan saysız - hesabsız yazıçıların BağÜN EvƏr (İşiq evinin Bağ səsi) deyiblər. Yadına düşdü?!

- Hə, hə! Oxumuşam. Pünhan Muğanna bu barədə çox yazıb.

Səməd çaxır içdi:

- Mən də yoruluram, bəy. Pünhan Muğannaya niyə Muğanlı demirlər? Bunu bilmirsən sən, yazılmayıb, BağÜN sözü eşitmişən?

Bəy cəld dedi:

- Milyon dəfə.

- Bax, o sözə BağƏl də deyirlər (Bağın oğlu). Bax, bu təhrif olub, BağƏl əvəzinə "Muğanlı" deyilib. Fars, Ərəb sözlərindən ibarət "Muğ", "Muğ-an" (Muğlar)... Ərəbcə "na" bizim indi "lar", "lər" dediyimiz şəkildə, bəy. ƏlƏr-Əlin Oğlun işığı sözünü öldürmüşük, əvəzində çoxluq işarəsi bildirən "lar", "lər" demişik... İndi bildinmi niyə EvƏrEy OdƏri əvəzinə "Yevrey" demisən, OdƏri də itirmisən. Təkcə Gürcüstanda "OdƏrnə" deyilir. OdƏrÜN əvəzinə. Ərəbdən keçib bu. Dərk eləyirsənmi necə bədbəxtlikdi?! Bir İspanandan soruşdum: "Milliyyətin nədi?" dedi: "İspanam". Dedim, bəs OdƏr nə deməkdi? Dedi o bizim qədim adımızdı, OdƏr yox, "Adar" deyirik.

Bu məlumatı niyə verdim sənə? Cavab ver!

Bəy gözlərini döydü:

- Bilmirəm.

Səməd güldü:

- Əşi, dərs deyirəm də, ay bədbəxt! İndi de görüm "kliçka"n nədi?

Bəy dedi:

- Bilirsən. "Çax-çux".

- Sonra?

- Sonra... "Qızıl İlan".

- Bəs "Qızıl İlan" "klicka"sını niyə veriblər?

Bəy "hm" elədi:

- Bu, kəşfiyyatçıları gizlətmək üçün deyilmi?

Növbəti sual lap gözlənilməz oldu:

- Omar ağanın kiçiyini kim öldürdü? Mustafanı?!

Bəy dedi:

- Allaha and içirəm, bilmirəm! Hər halda "Qızıl İlan"lardan biri vurub. Belə deyirlər: Mustafanı qırx altıncı ildən öldürmək istəyirmişlər. Bir divizionla, on ikicə dənə top divizionu ilə almanların bir tank briqadasını məhv eləyib Mustafa. 416-cı diviziya bütüncə qaçıbmış Taqanroqdan. Mustafanın əsgərləri, top komandirləri - hamısı müəllim vaxtından öz tələbələri imiş. Özü yığıbmış Şıxlı, Muğanlı, SarıVəlli kəndlərindən. Deyib: "O gələn, görürsünüz, briqadadı. Diviziyamız bizi yolun ortasında qoyub qaçıb. Deyin görüm döyüşərsinizmi o briqadaya!" Yekə Alı deyilən, sonralar professorluğa yüksələn bir oğlan varmış. Deyib: "Biz komandirimizin əmrinə tabeyik. Döyüş deyirsiniz, döyüşək". Mustafa deyib: "Təkrar eləyirəm" üstümüzdə gələn briqadadı, diviziyamız qaçıb gedib. Qərarınız nədi?!" Hamısı deyib: "Sən necə, biz də elə". Mustafa deyib: "Onda topları tənələrin aralarına çəkin, snaryadları da topların yanına daşayın. Mən komanda vermiyəcəm. Bircə dənə snaryadınız da boşa çıxmamalıdı. Oldu?!" Deyiblər: "Yest". Bütüncə briqadanı qırıb alova, tüstüyə bürüyüblər... Hə, Arxadan diviziya komandiri birinci gəlib: Zuvanov... Mustafa SafAğ barədə dərslər keçibmiş ona. Zuvanov bililirmiş ki, dünyada bir nəfər də "Türk", "TürkMən", "Qazax", "Tatar", "Alman", "İngilis", "Macar", "Polyak", "Ukraines", yoxdu, hamısı OdƏrdi. Buna görə də Zuvanov Mustafanı çox istəyirmiş. Maşınında arxadan gəlib. Sadıxlı kəndindən tək bir oğlan-batareya komandiri başından yaralanıbmiş. Zuvanov hamını qucaqlayıb, öpüb, Mustafaya da "geroy"luq yazıb, təyyarəynən göndərib. Necə olubsa, Jukov da gəlib ora çıxıb, bir qızıl ulduz da o yazıb. Müsəlmanın əsas bədbəxtliyi nədi, səncə, ay sadist! Diviziyada nə qədər müsəlman varmışsa, hamısı Stalinin şəxsən özünə yüzlərlə məktub yazıblar ki, Mustafa Hüseynov Ömər oğlunun atası "Koxa" sözü altında gizləndi. Ömər atası Hüseyn ağa qədim Yevreylərdəndi, "Solomon" - Süleyman nəslindəndi. Solomon 1900-cü ildə İşıq gəmisində, "Türbə" adlı müqəddəs yerdən uçub gedib.

Siz, yoldaş Stalin-Velikiy komandan belə adama geroyluq verərsiz? Özü də birini yox, ikisini bir gündə". Stalin, əlbəttə, verməyib.

Səməd şüşəni dodağına söykəyib, uzun-uzadı qurtuldatdı.

- Mustafanın öldürülməsinin səbəbini yaxşı izah elədin - dedi - təkrar edək ki, kin yaddaşı kütləşdirir. Nədi Yaddaş?

- EyOdƏs deyil? Uca Yaradan həqiqət. ÜnƏsə "ins"ə niyə verilib bu?

- Eşit: mühakimə üçün! İdrak üçün! Sadəcə, ağıl üçün! Demək, kin insanın yaddaşını alır? Bəli, Bəy. Buna görə də ruhani məktəblərində uşaqlara ilk növbədə kin aşılayırlar: "Allah" yolundan azan bəndəyə "kafir"ə kin!.. KPSS-in təsirilə yox, Romanovların Peterburqdakı "Musulmanskaya duxovnaya seminariya"sında "İsrail oğulları"ndan danışan o təhrif. "Quran"ı tədris edə-edə dumanlı "kafir"ə içərini kinlə doldurub, altıncı ildə Bakıya qayıdanda itirmisən yaddaşını sən. "Kafir" - "KiEvƏr" - OdEvƏr.

Bəy etiraf etdi:

- Heç nə başa düşmürəm.

Səməd dedi:

- İzah eləyirəm.

De görüm, İsa əfəndi ilə İsmayılın dəfnindən sonra cəmaat nə danışdı?

Bünyad bəy dedi:

- Cəmaat deyirdi: "Omar ağının qapısı bağlandı". Bayaq dedim bunu!

Səməd soruşdu ki:

- "Qapısı bağlanan" Omar ağa neylədi dəfndən sonra?

Bünyad bəy qəribə şeylər danışdı:

- Nabat Alılı kəndindən zurnaçı çağırırdı. Arabasını xalı-xalça ilə bəzədi. Bir-birindən körpə yetimlərə, dul gəlinlərə toy paltarını geyindirirdi, doldurdu arabaya. Özü də əyləşdi qabaqda, zurnaçıların yanında. Toy havaları çaldıra-çaldıra apabanı sürdüdü xır yolla üzə yuxarı. Eminlilərdə, Nabat Alılıda, Şıxlıda, SarıVəlilidə gəlinlərini, qız nəvələrini tez-tez arabadan düşürüb gözü yaşlı-yaşlı oynamağa məcbur elədi. Qayıdanbaş yenə gümrah havalər çaldırdı, arvad-uşağı oynatdı. Özü də oynadı. Belə iş tutdu Omar ağa dəfndən sonra.

Deyirdilər: "Omar Koxa dəli olub". "İki ildə beş oğlu itirən ata necə dəli olmasın!"

Sonra mən elə onun özündən öyrəndim ki, "Bünyadtəki cəhənnəmliləri, Rusun casuslarını allatdım. Hələ mən də fikirləşdim ki, hə, kişi doğrudan dəli olub.

Səməd dedi:

- Danış.

Bünyad bəy çiyinini çəkdi:

- Nəyi?

Səməd gülüşən qızlara təpinib:

- Necə nəyi?! - dedi. - Muğanlı küllüyünün tarixini sona qədər danışmalısan! Sona qədər!.. Rus ordusu qayıdandan sonra Omar ağanın intizarı vardı. Dedik, Dəlilər stansiyası ilə Gəncə arasında, İsa əfəndi, ƏrÜz OdƏrlərinin qanını tökməyə məcbur olduğuna görə sarsılmışdı. Müsavatçılar deyirlər: "On beş eşalonda ordunu biz qırdıq ki, silahlanaq gedək Bakını alağ". İsa əfəndi isə Rusu ona görə qırmışdı ki, Bakıya girib orda möhkəmlənib qalması o ordu. Sonralar bayatı deyirdi, ağlayırdı. Omar ağa qorxurdu ki, OdAğÜzə getməsin oğlu. Danış dalını.

- Qəbirstanda bir hadisə oldu.

Vay-şivənin içində birdən hamı susdu. İsa əfəndinin qara atı başını qəbrə sallayıb ağlayırdı. Omar ağa isə qara atın başını sığallaya-sığallaya göyə baxırdı.

Birdən diksindi, dönüb məni çağırdı. Dedi: "Göyə bax, mənim baxdığım səmtə. Gör hardadı mənim SafAğ balalarım!"

Baxdım, PirVəli, Hacı Alı, Musa, Hüseyn, Salahlı Musa göy çəmənlikdə İsa Əfəndi ilə İsmayıl da doğru yüyürürdülər, İsa əfəndi ilə İsmayıl da onlara doğru.2

Omar ağa dedi: "Daha dərdim yoxdu. Heyif, cammaatı başa salammıram, bir də atı".

Səməd soruşdu ki:

- İndi de görüm, iyirminci ildən indiyə qədər, səksən iki ildə bu hadisəni xatırlamısanmı heç?

Bəy dedi:

- Yox.

Səməd dedi:

- On beşinci ildə Göy Qılıncdan Göyçəyə qayıdanda nə gördün, nə eşitdin?

Bünyad bəy dedi:

- Qəribə systemsiz danışdırırsan məni.

Səməd dedi:

- Sistem xronologiyada deyil, məzmunadı, bəy.

Səni mən Mazandaran meşəsinə apardım, ordan "İrəmə", sonra Yerə... Saflıq dərindən bir az faydalandın, əmma yenə də zorakı, vəhşi, murdar təhrif insanlığın üstələdi, qızların öpüşlərini biri-birindən seçmədin, "kəmər" açmaq ehtirasına qapılıb aqlını itirdin. Bunun ardınca o zorakı təhrifliklə yırtıcılıq, qatillik arasında məsafə olmadığını göstərdim: sənə qul kimi tabe olsa da, "verbovka"ya razılışmayan, yəni vətəninə, xalqını satmağı ölümdən betər sayıb, sənənin it dizlərin altında qarın-bağırsağının dağılmağını ölümdən betər bilən məzlum Sərvini qarın altına basmağını göstərdim, Orduqozlunu necə soyuqqanlı öldürdüyünü göstərdim. Məmməd ağanın, Omar ağanın beş oğlunun, Salahlı Musanın, Salahlı İsmayılın ölümləri sənənin Peretburqda dərşinə, casusluğuna bağlandı, casusluğun saysız-hesabsız insan qanundan Bünyad bəy adında vəhşi heyvan yaratdı.

Yer indi Bünyadların pəncəsi altında yanır, Qana batır, suya batır!..

Omar ağa qəbristanda, o faciənin içində sənə Kainat həqiqətini - Əbədi ÜnƏsləri göstərdi, ondan da qətiyyənlə dəyişmədin.

İndi təsdiq elə ki, insan təfəkküründə sistem hadisələrin xronikasında deyil, sənənin mənim, bir başqasının həyatının ümumi məzmunundadır. Bu məzmunu "təzyiq olmaz", "öldürmək olmaz" qanunlarından kənara çıxanda Kainatın harmoniyası pozulur, Bəy!

İndi Göy Qılıncdan Göyçəyə qayıdanda gördüklərini danış!

Bünyad bəy bir az susub, sonra xatırlaya-xatırlaya danışmağa başladı:

- Göy Qılıncdan çıxanda Omar ağa özü ötürdü bizi.

Qılıncın gündoğanındakı Çınqıllı dağla günbatanındakı Çiçəkli gözəl dağının arasından Göyçə gölü tərəfə gedəndə yol yoxuşdu. O yoxuşun başında, Muğannaların "gəz" dedikləri yerə çıxanda Omar ağa dedi: "Geri baxın".

Baxdıq, gördük Göy Qılıncın üzərində, fəzada dümağ, nəhəng bir Əl var.

Omar ağa dedi: "İndi irəli baxın".

Baxdıq, Əli irəlidə gördük bu dəfə.

Omar ağa dedi: "Quran"da oxumuşunuz "Allah laməkandı". Soruşuram ki, "Düzdümü bu kəlam?". Mən dedim "düzdü". Müşfiq dedi: "ƏLAğın məkanı Kainatdı". Öpdü. Dedi: "İndi, genə öz balamtəki öpürəm. Çünki ƏLAğ bir geridə göründü, bir də irəlidə, dedi, "Yol təhlükəsizdi". Səni öpəmmirəm, Bünyad. Get, mənim qohumum Aşıq Alıya OdAğÜzdən deyilib ki, səkkiz ildən sonra Omar ağanın Mustafasının Şolloy adlı oğlu olacaq. "İsa" deyəcəksiniz, batinləşdirəcəksiniz. Çünki Elmin varisidi o Şolloy - İsa. Bünyad bəy gecə-gündüz çalışacaq ki, varisi öldürsün. Öldürəmməyəcək. Bil bunu, Bünyad!

Səməd dedi:

- Öldürəmmirsən.

Bünyad bəy dedi:

- Yox.

Səməd soruşdu ki:

- Bəs o beş oğlu, Məmməd ağanı, qızları və sairə Muğannaları nə əcəb öldürdün?.. Cavab verə bilməzsən, bəy. Sənə elə gəlir ki, doğrudan da sən öldürmüşən. Əmma əslində, məni də, oğlum Səmini də EySarım aparıb. Anladın?!

Bəy gözünü döydü.

- Yox.

Səməd dedi:

- Söhbətimizin davamını danış.

Bəy bir az fikirləşib dedi:

- Omar ağa Müşfiqə ayrıca dedi: "Gəzirsən, görürsən, öyrənirsən, deməli, dərslər keçirsən. Dönmə bu yoldan. Bu Alı yoludu, ƏLƏS KƏR yoludu.

Döndü, mənə baxdı, dedi: "Mikayilla vidalaşdım mən. Çünki, Yerdə bir də görmüyəcəm onu. Sən mənim küllüyümdə bitibsən, küllüyümdə də qalacaqsan".

Səməd dedi:

- İndi Küllüyə bax. Nə görürsən orda?

Bünyad bəy dedi:

Lapatka görürəm.

Səməd dedi:

- Bəs Bağiyeyən tağı? Yerindədi?

Bəy dedi:

- Yerindədi.

Səməd dedi:

- Muğanlı, Muğan kəndlərinin hamısında indiki əhali "Bağiyeyən"ə, Bağayeyən" deyir. Niyə?

Bəy dedi:

- İndiki əhali Sovet İttifaqının son dövründə Qorbaçovun Türkiyəyə rus doldurduğunu görə-görməz çox pis qorxuya düşdü. Muğannaların Muğlar vilayətindən bura gələnlər oldu, xəbər verdilər ki, Anadoluda türkləri qıranlar Qorbaçovun adamlarıdı, söz gəzir ki, Türk ordusunda sınavi əsgərlərdən bir nəfəri də bilmir ki, dağlarda Kürdləri yox, kəndlərdən qaçaq düşən "Türk"ləri qırırlar. Burda - Azərbaycanda qırğınlar hələ qurtarmayıb, siz ta Amerika, İngiltərə Rusiyanın nəfəsini kəsənə qədər çox ehtiyatlı olun"... Belə xəbərdarlıqdan sonra hətta Muğannalardan ən mərd adamlar da daha "Bağiyeyən" yox, "Bağayeyən" deyirlər. Guya bu belə qalınarpaq bitkini ancaq tısbağalar yeyirlər.

Səməd içir və elə bil zorla gülümsəyirdi:

- "Tısbağa", "qurbağa"... hardandı bu adlar, a bəy!

Bəyin sifətində də təbəssümə bənzər tərponiş oldu.

- "Çanaqlı tıs"ın adını, "qur-qur"un adını Omar ağa kimi hətta düşməyə də rəhm eləyən Muğannalar özləri qoyublar.

- Niyə?

- Çünki, nə qədər rəhmli, mülayim, hətta mehriban adamlarıdılarsa, bir o qədər də hiyləgərdilər: "Tıs bağa", yəni bu çanaqlı Tıs Bağ yeməyi olsun, "qur-qur"da - "Qurbağa" da Bağ yeməyi olsun.

Səməd dedi:

- Afərin, bəy! Düşmən belə olar bax! Hətta ən əhəmiyyətsiz görünən seyləri də öyrənmisən!.. İndi yenə sualım var.

- "Sən mənim küllüyümdə bitibsən, küllüyümdə də qalacaqsan" sözlərini xatırlamamısan bu vaxta qədər heç?

Bünyad bəy tutulub, Bağıyeyənə baxa-baxa qaldı.

Səməd dedi:

- "Yaddaş" yoxdu, EyOdƏs var. Uca Yaradan Həqiqət.

EyOdƏr EyƏsÜn, BağBağÜn Babalarımızdı, bağAtamızdı EyOdƏs. Bağ Atamızın Əlləri - Oğullarıdı. "Yaddaş". Kainatda bütün "səyyarə"lərin, planetlərin - ƏsEyƏrlərin bağları, bütün OdƏr bəşəriyyətididi EyOdƏs. EySarı Ününü eşitməyən, Yerdən baxıb OdAğÜz ƏsEyƏrini görməyən kor insan bilmir ki, az-çox Ərli - işıqlı insana ölüm yoxdu. Qatil bilmir ki, öldürdüyü Ərləri öldürmür, əksinə, əbədiyyət - EvOdEyOd aləminə göndərir...

Bünyad bəy dedi:

- Mən bilmək istəyirəm ki, SafAğ İnsanlar - OdƏrlər əbədiliklərini bilirlərsə, öləndə, əbədiyyətə gedəndə niyə şivən qoparırlar.

Səməd dedi:

- Şivən qoparan OdƏr əbədiliyini bilmir.

Bəy dedi:

- Məhəmməd peyğəmbər də bilmirdi?! Axı, can verəndə o da ağlayıb!

Səməd dedi:

- Yalandı!

De görüm indi, kimi öldürmüşən sən, ay yaddaşsız - EyOdƏssiz?

Bünyad bəy heyərlə qımışdı:

- Yəni heç kəsi öldürməmişəm?!

Səməd dedi:

- Bir nəfəri də öldürməmişən! Bayaq dedim axı, ey EyOdƏssiz!

Bünyad bəy bir daha Bağıyeyən tağına, küllüyə baxdı.

Səməd soruşdu ki:

- Nə fikirləşirsən?

Bəy dedi:

- İyirmi üçüncü ildə Omar ağa Göy Qılınca getmədi. Malı, qoyunu AğBizənə, qardaşı İsmayıl ağanın ölüşlərinə göndərdi. Tək-subay malı meşədə saxladı, çünki buğa - yazabuğa çox idi o naxırda, AğBizən ölüşlərində böyürtü salıb hökumətin diqqətini cəlb edərdi. Bu quyunun yanındakı çəpərə evdən başqa QaraSuyun bu sol yanında yeddi çəpərə ev tikildi. Cəmisi dörd aydan sonra evlərin hamısını yandırır indiki Muğanlının yerinə köçdülər. Fikirləşirəm ki, o dörd ayda bu quyunun yanına gör nə qədər ocaq qalanıb ki, iyirmi üçüncü ildən bu vaxta qədər belə küllük qalıb!

Səməd dedi:

- Təhlükə hiss elədin, yenə başladın yalan danışmağa! İyirmi üçüncü ildən indiyə qədər, səksən ildə o quyunun qırağında minlərlə ocaq qalanıb. Muğanlının uşaqları Bağıyeyənin üstünə quru sirkən yığırlar, sirkənin üstünə çırpı tökürlər, çırpının üstünə palıd kötüyü qaldırırlar. Ocaq bu gün günortadan sabah səhərə qədər yanır. Üç-dörd gündən sonra uşaqlar gəlib görürlər Bağıyeyən yenə cücərib küllükdə. O lapatka ilə qazıb köklərini çıxarıb atırlar. Bağıyeyən yenə bitir!

Budu sənə fikirləşdiyin. Sən də özünü ölümsüz sayırsan!

Düzdü?

Bünyad bəy dedi:

- Düzdü.

Səməd dedi:

- Kökləri çıxarılıb atılan bitki necə bitir? Nə sirdi bu?

Bünyad bəy dedi:

- Bağıyeyən dəniz bitkisi. Toxumu yeraltı sularla planetin su qatının hər yerinə yayılıb. Harda quyu qazılır, o quyunun qırağında hökmən Bağıyeyən bitir. Muğanna nəslinin Ün eşidənlərindən, bir də məndən başqa heç kəs bilmir ki, bu dəniz bitkisinin kökləri su qatına qədər gedir.

Səməd köksünü ötürdü.

- Dərindi kökləriniz, ay "Yevrey"!

Bünyad bəy dedi:

- Okean bitkisi "Yevrey". Dəniz yox.

Səməd bozardı.

- Niyə zəhərlidi?!

Bünyad bəy dedi:

- Zəhərlidi ki, heyvanat yeməsin Bağıyeyəni! Muğannalar baxıb fikirləşsinlər, əsəbiləşsinlər.

Səməd dedi:

- İzah eləyə bilərsənmi Rusun OdƏrə kininin kökü hardandı?

Bəyin dodaqları əsdi:

- Yenə məlum şeylər danışdırırsan! Həm də qəsdən "kin" deyirsən, əslində "kin" deyil bu sözün əsl, Oddu, EvƏrEy OdƏrinin Odu - Həqiqət ayrı, "Yevrey" Odu ayrıdı! Və əsil Od elə bizimkidi.

- Sübut elə!

- Hm!.. Sənin nəzərində ikrah doğurucu şeylər danışacam indi. Lap açıq danışiram. "Qore ot uma"nın müəllifi məşhur Qriboyedov İranda posol olanda deyib ki, orda-İranda atasını, anasını tanımayan çoxlu yetim uşaqlar var, gündüzlər oğurluq eləyirlər, gecələr biri-birinin üstünə çıxarıcıxa səhərə qədər guya pis işlə məşğul olurlar. Əslində bu təbii ehtiyacı, deyib Qriboyedov cənabları. Bu uşaqları yığın aparın Peterburqa, ehtiyaclarını maksimum ödəyin deyib... Bilirsən ki, sonralar belə uşaqlar deyiblər: "Mən oldum Peterburqda. Gündüz çılpaqlanıb "Eşşəkbeli" oynayırıdım, çıl-çılpaq! Bu işə elə alışdıq ki, hətta gecələr yanımıza göndərilən mollalarımızla da "eşşəkbeli" oynayırıdım. Sonra mollalarımız bizə dedilər, meyitxanaya gedəcəyik, ordakı ölü "eşşəklərlə" iş görəcəyik. Düz bir il ölünənə getdi".

Səməd dedi:

- Ətraflı izah elə!

Bəy dedi:

- Nə izah?! Vatikan iki yüz il döyüşdürüb bizlə sizi! "Bibliya" bizə dil verəndən sonra lap antaqonist olmuşuq: "Russkoyazıçınıy Yevrey" və "turok" dilimizdə söyüş kimi səslənir.

Ölü OdƏrlə dirinin arasında fərq hələ Makedonskinin vaxtında itib. Müqəddəs kitab bizi həm də "İsrayıl oğulları" adı altında, sizi "tərik", "Türk" adı altında gizlənən "Muğannalar" kimi tanıtdırırdılar. Üstəlik, sizin dildə bizə "kafir" dedirdiblər. İndi biz əminik ki, hər iki dünyada kafirə zülm eləmək üçün yaranmışıq!

Sonra başqa dərslər keçdik. Çoxlu araq içib, hamamlarda, divarların tinlərində dayanıb, başlayırdıq sizə bıçaq atmağa. Kindimi bu? Xeyr! Biz bəndə "kafir" in və ümumiyyətlə insanın haqqında fikrimiz pisdi. Bəla, "Avram"dı, oğullarıdı. Siz, əbləhlər, necə dəyişdirə bilərsiniz əsrlərin etiqağını?!

Səməd soruşdu ki:

- Rus dillilər hakim mütləqdirlərsə, bəs o hurilər səni niyə bu qədər gülünc şəkllə salırlar, a bəy? "Hökmdarımız!", "Kəmərimizi aç bilsən" və sairə.

Bəy, tərəddüdsüz:

- Bizim gücümüz kütləvilikdədi! - dedi. Mən tək düşmüşəm sizin əlinizə. Buna görə deyilmi ki, hətta Orduqozdu Musa da ələ salır məni?!

Səməd bir qədər yorğun kimi, yenə də ikrahla:

- Yaxşı, bədi çərənlədik - dedi. - Küllüyün tarixində ən faciəli hadisələrdən biri, Omar ağanın sonbeşiyi Mustafanın ölümüdür. Pünhan Muğannamızın atası Mustafa Yerdə qalsaydı, indi doxsan üç yaşında olardı. Əmma Pünhan hələ də unuda bilmir onun faciəsini. De görüm Mustafanın taleyi haqqında nə bilirsən? Dərsi qurtarıram bununla.

- Hə?! İnanım?

- İnan, bəy!

- Yaxşı: Mustafa Qazax seminariyasını qurtarmışdı. İsmayıl ağa AğBizənə çağırdı, başa saldı ki, kommunizmin kağız üzərində ədalətli qanunlarına inanmısan sən. Bəyənirəm mən bu inamı. Kütləvi məcburi tədrisdən istifadə eləyin, xalqı maarifləndirin. SafAğı yaymağı ancaq aşıqlara tapşırırmışıq. Siz ədaləti qoruyun.

Seminariyadan sonra Məmməd ağa onu Qazax mahalının Yenikənd məktəbinə direktor təyin etdirdi. Mustafa iki il orda - Yenikənddə dərs dedi. Muğannaları yerləşdirəndən sonra Məmməd ağa Muğanlı məktəbinə direktor təyin elətdirdi onu. O, orta savadlı təcrübəsiz cavana qəti tapşırıq verilmişdi ki, hər yerdə Muğannaları ətrafına yığsın, xaricdəki Muğannalarla əlaqə saxlasın. Mənə isə tapşırılmışdı ki, "Çax-Çux" kliçkalı köhnə yoldaşım ilə sıx əlaqə saxlayıb, Mustafanın "okrujeniyə"sindən adamlar "verbovat" eləyib xaricdəki, daxildəki Muğannaların siyahısını yenidən tərtib eləyək. Min doqquz yüz otuz yeddinci ildə həm daxilimizə, həm də Cənubi Azərbaycana, Türkiyəyə "karatelnıye qruppa"lar göndərək. "Hümmət" partiyasının köhnə nərimanovçuları ilə yığıncaqlar keçirək, kolxozları köhnə AğEy icmaları şəklinə saldıraq. Salahlıdan çox bacarıqlı maarifçi Əli Əliyev, Qazaxdan öz bacanağı Məcid Nəsibov, AğBizəndən Məcid Tağıyev çox ciddi-cəhdlə Muğannalardan ibarət maarifçilər ordusu yaradırdılar, Məmməd ağanın, Mahmud Yolçuyevin köməyilə, Muğandan Şamaxıya sürülən muğannalardan ali təhsilliləri universitetə, APİ-yə doldururdular. APİ-də Aslanbəyлідən professor Seyidovun, universitetdə Nabat Alılıdan Məmməd Şıxlınskinin əlilə, Muğannalardan ibarət "qazax"lılar deyilən saysız-hesabsız maarifçi yetirirdilər. Moskvadan Mircəfər Bağırova gizlin direktiv verilmişdi ki, otuz yeddinci - otuz səkkizinci illərdə bu kütlənin hamısı məhv edilməli, ya da "verbovka" yolu ilə zərərsizləşdirilməlidirlər. Omar ağanın qardaşı İsmayıl ağa Mustafanı tez-tez AbBizənə çağırıb təhlükə sovuşana qədər gizlədirdi. Omar ağanın "İşıqsaçanlar"ından idi, Mustafanı bütün nəsil qoruyurdu. 1941-ci ildə müharibə başlananda bizə göstəriş verilmişdi ki, Mustafanın partiyaya keçməsinə imkan verməyək. Əmma Səməd Vurğunun qardaşı Mehdixan Vəkilovla KQB-nin Ağstafadakı rəisi Saşa Babayev, yəni bütün qohumlar köməkləşib konspirativ üsulla partiyaya keçirdilər onu, tezcə də Dörd yüz on altıncı diviziyaya divizion komissarı elətdirdilər. Əlimizdən çıxdı qaçdı o İşıqsacan.

Qırx ikinci ildə Taqanroqda dörd yüz on altıncı diviziya Almanların qabağından qaçdı, tək Mustafa ön cəbhədə, öz qohumları ilə qalıb, ən çox sevdiyi xalqın qanını su yerinə axıtdı.

Səməd dedi:

- İzah elə görüm, o qatil hərbcı niyə OdAğÜzdədi, ay özünün qatili!

Bünyad bəy dedi:

- Başa düşmürəm!

Səməd dedi:

- İsa əfəndi kimi, Mustafa da Ər oğlu Ərdi, kini aşib-daşan "verbovşik" deyil, ay kin mücəssəməsi! Sən əminsən ki, "Yevrey"də EvƏrEy irsi qalmayıb!" Nəinki Ağ planetində, heç bu təhrif Yerdə də yerin yoxdu sənin! Çürümüsən! Ölmüsən", ay ölü!

Bünyad bəy, tutqun:

- Yenə başa düşmürəm. Həm dərs deyirsən, həm də ölü sayırsan! - dedi. - Həqiqətən ölüyəmsə, niyə dərs deyirsən axı bu ölüyə?! De bunu! De!

Səməd dedi:

- Əsəbləşmə, bəy. Yenə təkrar edirəm ki, fəlakət tarixini danışib qurtarandan sonra biləcəksən hər şeyi. Yaxşı-yaxşı, de görək Muğanlı küllüyünü kimlər yaratıblar?

Bünyad bəy "tfu" eləyib dedi:

- Yüz bir Bağ "Şəhri Yar"dan sürgün olunandan sonra Musa ağanın ocağını Muğanda çobanlar qalayırdılar. Musa ağanın quyusunun qırağında. Omarağalı bura köçəndən sonra Nabat Alılının, Eminlilərin çobanları qalayırdılar ocağı Omar ağanın ordakı quyusunun qırağında. Burdakını da ki, dedik Bağıyeyən Romanovlardan başlamış, Bağıyeyən Bünyad bəyə qədər, nəhəng "Yevrey" zənciri yaradıb Muğanlı küllüyünü! Axırıncı öldürülən Mustafadan sonra tarix qurtarıb! Daha nə istəyirsən?!

Qurtardı tarix! İndi nəhayət, bilməliyəm mən, niyə dərs deyirsən bu ölüyə?!

Səməd sakitcə:

- Tək sənə yox, səhərdən bəri mən bütün Bağıyeyənlərə dərs deyirəm, ay bağıyeyən!

Bir şey qandın?!

Bəyin gözləri bərəldi:

- Əcəb abrakadabradı! Bu Çinar gölünün qırağında danışılan tarixi sənələ məndən, bir də o yanındakı Orduqozsuzdan başqa kim eşidir?!

Səməd dedi:

- Pünhan Muğanna eşidir.

Bəy dedi:

- Bu lap ikiqat abrakadabra oldu. Pünhan Muğanna da bağıyeyəndi?! Ona da dərs deyirsən?!

Səməd dedi:

- Qanmadın, ay müdrük "Yevrey". Mən səni danışdırıram. Sən və mən nə danışırqsa, AdıPünhan Muğanna hamısını eşidir və yazır.

İndi necə, qandın?!

Bəy dedi:

- Muğanna EySardan eşitdiyini yazır.

Səməd dedi:

- SimOd - "Səməd" deyil bu danışan, ay bədbəxt, EySardı.

Bünyad bəy əlini yellədi.

- İndi deyəcək İblisəm, kinoyam. OdAğÜzdən EySar göstərir!

Səməd dedi:

- Tamamilə doğrudu, ay ən müdrik "Yevrey", Səmədlə Musa Muğanna OdAğÜzdədi, ay qeyri-adi idraksız "Yevrey"!

ƏsEyƏrlərdə kino fəzada göstərilir. Lap adi kino kadrlarıyıq biz.

Bünyad bəy qaşlarını çatdı:

- Demək, real ÜnƏs deyilsən?!

Səməd dedi:

- Axırda hər şey aydınlaşacaq, bəy. Mən sənə dedim Pünhan Muğanna eşidir bizim danışığımızın hamısını, bax bu saat lap taqətsiz vəziyyətdə, tövşüyə-tövşüyə yazır ki, ƏsƏrini tezliklə bütün Yerdə oxusunlar SafAğ Elminin Mücahidləri muğannalar, Bağlar - "Muğ"lar haqqında məlum olmayan təfsilatları da bilsinlər. Aydın oldumu bu?

Bəy dərindən nəfəs aldı:

- Bildim.

Səməd dedi:

- İndi de görüm, Omar ağanı kim öldürdü?

Bəy başını buladı:

- Bilmirəm. Otuz dördüncü ilin yayında, Göy Qılınc yaylağında heç kəs yox idi bizdən - "Yevrey"lərdən. Eşitdiyim budu ki, səksən dörd yaşının tamamında da Omar ağa çox gümrah imiş. Bir günortaüstü Göy Qılıncın aşırımından qayıdıb, gəlinlərinə deyib:

- "Muğanlıya, Mustafaya depeş vurdurun. "Böyük dəyədə yerimi salın, mən köçürəm bu gün. Aşıq Alını da çağırtdırın, bir az bayatılasın".

Hamı heyrlənib ki, "necə yəni köçürəm?", belə sap-sağlam kişiyyə birdən-birə nə oldu?!

Omar ağa cavab verməyib. Qonşuluqda qohum Əli Paşanın toyu imiş. Deyib: "Mən köçəndən sonra toy əhlinə heç nə deməyin. Sabah, gəlin gələndən sonra deyərsiniz".

Səməd soruşdu ki:

- Səncə nə olmuşdu?

Bünyad bəy dedi:

- Məncə həmin gün Omar ağaya OdAğÜzdən məlumat verilmişdi ki, tezliklə Muğannaları qıracaqlar, Sibirə, Qazaxıstana sürəcəklər. Əlli üçüncü ilin axırında Mustafanı da öldürəcəklər. Evdə "Şolloy" çağrılan SafAğ Varisindən - Mustafanın oğlu Pünhan Muğannadan başqa Yer üzündə OdAğÜzlə əlaqəsi olan tək-tək "Muğ" - Bağ qalacaq. Onların fəaliyyəti də ta əsrin axırına qədər məhdudlaşdırılacaq... Yerdəki belə müsibətlərdən çox sarsılmamaqdan ötrü çağırırdılar Omar ağanı OdAğÜzdən... belə izahat yazmışam mən Moskvaya. Bizdən heç kəs əl qaldırmayıb Omar ağaya. OdAğÜzdə özləri istəməyiblər ki, kişinin əlaqələri davam eləsin.

Səməd dedi:

- Bəs Mustafanı kim vurdu?

Bəy dedi:

- Məndən - "Çax-çux"dan başqa bu tərəflərdə "qızıl İlan" kliçkasında bir kəşfiyyatçımız da vardı. Çox dəqiq konspirasiyada saxlanırdı. Tanımırdıq biz onu. Aldığım məlumata görə, Mustafa, özündən başqa dörd nəfər işçisi ilə, Ceyrançöl deyilən yerdə kolxozun örüşlərini müəyyənləşdirməyə gedirmiş. Muğanlıda kolxoz sədri idi. O vaxt - əlli üçüncü ildə gürcücə "Kuxeti" deyilən dəmir yolu stansiyasından bir az aralananda, düzənlikdə "Qızıl İlan" maşının qabağına çıxıb, əlini qaldırıb ki, "saxlayın, sözüm var Mustafaya". Mustafa "Villis"dən düşəndə "Qızıl İlan" gözlənilmədən tapancanın küpü ilə vurub Mustafanın gicgahını deşib. Sonra maşındakılara əmr eləyib ki, maşını döndərin, Mustafanın başını maşının altına soxun. Budu. Maşındakı adamları danışdırıblar, hadisəyə "avariya" adı qoyublar. Vəssalam.

Səməd soruşdu ki:

- Mustafanın böyük qayğı ilə qoruduğu "Şolloy" nə əcəb sağdı hələ?

Bəy dedi:

- Özün bilirsən ki, SafAğ Elmi çox yayılıb indi. Əlli-əlli ikinci illərdə Moskvada təhsil alanda Şolloyu institutda qoruyanlar çoxdu. Eşitdiyimə görə, bizimkilər yeddi-səkkiz dəfə Sui-qəsd eləyiblər Pünhan Muğannaya, bir şey çıxmayıb. Maqsim Qorki adına institutun rektoru Fateyev Pyotr öz maaşına xüsusi adam tutubmuş, avtobuslarda, "elektrçka"larda da, yataqxanada da o

adam Şolloyu qoruyurmuş. Burda, Bakıda da Mehdi Hüseyn Həsən adlı bir oçerkisti təyin eləyibmiş ki, Solloyu gözdən qoymasın. Saatlıda bir raykom katibi Şolloyu öldürtdürmək üçün dəridən çıxıb. Həsən oçerk yazıb, o katibi ifşa eləyib, işdən qovdurub, sonra da başını əkib. Altmışncı illərdə bir neçə əsərinə görə Şolloyu həbs eləyirmişlər. O vaxtkı məşhur tənqidçilər Cəfər Cəfərovla Məmməd Arif məqalə yazıblar ki, "İsa Hüseynovun" siyasi mövqeyi kommunizm ideyaları mövqələrinin ziddinədir". Elə həmin il Heydər Əliyev Azərbaycan Kommunist Partiyasının birinci katibi təyin olunub. İş elə gətirib ki, o vaxtlar Moskvadakı EvƏrEylərdən birini buraya - Azərbaycana ikinci katib təyin eləyiblər. O iki nəfər lap belə cəngavərcəsinə qoruyublar, Solloyu, tutulmağa qoymayıblar. İndi təzə-təzə açılır ki, Comərd - Musa ağa adı ilə tanınan adam - Ulu Bağ ƏsƏlMən özü, OdAğÜzdən SafAğ İşıqla qoruyurmuş. İndiki Pünhan Muğanna qorxusuz - hürküsüz yazır bu barədə. "Heydər də əbədiyyətə gedəcək" deyir, "Babamız qoruyur" deyir. Belə qorxusuz - hürküsüz olublar indi Muğannalar.

Musa hardasa yorğun-yorğun saz çalırdı:

- OdAğÜzün, Kainatın qüdrətini hiss eləyirsənmi?

Bəy qətiyyətlə:

- Yox, - dedi. - Kainat Bağları Yerin iradəsinə təzyiq göstərmirlər. Odu ey, su basır Yeri, Bağlar müdaxilə eləyirlər. Belə əcəb sarsaqdılar Bağlarınız. Bizə ancaq yumşaq-yumşaq təsir eləyirlər: "Müharibəni kəsin! Atom istehsalını dayandırın" - filan. Açı indi görüm həqiqi Səmədsən, ya yox?

Bəy sözünü tamamlaya bilmədi. Səməd, Musa, ocaq, hamısı birdən-birə yoxa çıxdı. Bir az sonra uzaqdan, göyün dərinliyindən SimOdun səsi eşidildi:

- Ətrafına bax. Yol ayrıcındasan, bəy. İlk gəncliyində daxilən iki yol ayrıcında çırpınırdın. Əgər Romanovlara təslim olmayıb o ruhani gimnaziyadan qaçsaydın, indi Şimalla birləşmək əzmində olan Cənubunuzda uca ruhlu vətəndaşlardan biri olardın, şübhəsiz, bir SafAğ mücahidi kimi, əbədi həyat qazanardın... İndiki yol ayrıcının ikisi də səni faniliyə çağırır, biri deyir "get Küllüyün quyusunda gizlətdiyin qızıl küpələrini çıxart, o sovxozdan bir kənarda "Vayenni qorodok"dakı zemlyankanda bir kənardə həyat qur. Cavan zənən, cavan qulluqçu, plov-çilov və sairə. O biri yol deyir: "Təqətin kəsilib, ömrüyün sonudu, get gir o zemlyankaya, Öl orda..!" - səs kəsildi.

Bəy küllüyə doğru baxıb, birdən daha da təqətsizləşdi: ondan - Bəydən kiçik olsa da, bəyin gülə-gülə "Qoca" kliçkası verib "tapdaqda saxladığı" "Qoca" sağ-səlamət, öz sarı "Mersedes"ində,

yanında beş-altı nəfər nəvəsi, uzun ip ucunda bir adamı quyuya sallatdırdı, qızıl küpələrini "Mercedes"ə doldurtdurdu, özü "rul"un arxasında oturub, özünün saldırdığı Sudüşən qəsəbəsinə gedən torpaq yolda, qalın toz arxasında yox oldu.

Bünyad bəy ayağa qalxa bilmədi. Dörd əl-ayağı üstündə, iməkləyə-iməkləyə, gözləri qarala-qarala, hara getdiyini bilmədi. Nəfəsini dərib gözlərini açanda özünü çılpaq çarpayıda gördü. Bura "Vayenni qorodok"dakı gizlin yaşayış yeri idi. Ehtiyacı olmadığına görə çoxdan gəlməmişdi. Birdən... Sərvi?! Bəli, Sərvi idi. Çarpayının yanında dayanmışdı.

- Nədən belə heyrət elədin, a kaftar! - dedi. - Sənin "ins" bədənində bir az ÜnƏslik əmələ gətirmişik. Odu ki, gəldim ÜnƏs abırında dəfn eləyim səni. - belə deyib, birdən lap İblis kimi qəhqəhə çəkdi.

- Səndən "ins" də olmaz, a bədbəxt!

Yastı quyruğunu şappa-şap yerə döyən bir qunduzun ardınca qunduzlar içəri doluşdular. Çarpayının sağ-solundan bəyin dövrəsinə yığışdılar, dişləri, dırnaqları ilə şalvarı cırıb dağıtdılar, kimisi ön, kimisi arxa tərəfdən bəyə sürtüşməyə başladılar. Tappıltı ilə yerə düşənlər dəyirmi, yaşarmış gözlərlə sahibə baxa-baxa yuxarı dırmanmağa çalışırdılar.

Sərvi ikrahla üz döndərib yoxa çıxdı...

Kim xəbər verdi, necə oldusa, lap çoxdan "verbovat" olunmuş "Muğ"lardan biri özünü yetirib itləri o yan-bu yana itələdi, baldırlarından qan süzülən "bəy"i qucağına götürüb, yekəpər, uzun, güclü qollarının üstündə eşiyə çıxartdı, özü ilə gətirdiyi palanlı eşşəyin belinə qaldırıb: - Hoş! Hoş! - dedi.

Hara apardı? "Bəy" sağaldımı, öldümü? - Bunu nədənsə mənə demirlər. Bəlkə də haqlıdırlar. O çarpayı, qunduzların o vur-hayı, o qan yadıma düşəndə, nədən kədərləndiyimi bilmirəm. Bəzən hətta gözlərim yaşla dolur.

Yalnız bir neçə kəlmə eşidirəm:

- "Cəhənnəm məkanını tap, ey, "ins" o fantastikasız fantastika sənin özündə deyilmi?!"

Mənim yaşla dolan gözlərim sənın taleyinə görə deyilmi?! Sənin o zərif, məlahətli, yüz on üç yaşlı sifətin yalnız öldüyün anda dəyişib idbarlaşırsa, biz necə deməyəək ki, o, Cəhənnəmi özündə olan - çürüməkdə olan sifətdir. Mənim sirr açmağı, qisas almağı tamam mənasız sayan babamdır səni tanıyan, o da məlumdur ki, əlimiz çatan yerdə deyil. Övladları, qohum-əqrəbası ətrafında, Vətənimiz EyƏrin dərđini çəkə-çəkə, məndən ötrü qəribsəyən əziz babam!.. Bu kitabçanı oxuyan Yer övladları, son gününüzü, üzünüzdə son ifadəni təsəvvür edə bilərsinizmi? Dərk edirsinizmi, niyə belə olursunuz, ey cəhənnəmi içərilərində olanlar?!

E-mənbə / link: <http://www.azyb.net/cgi-bin/jurn/main.cgi?id=268>